

İŞSİZ GAZETECİLER HABERİNİN PEŞİNDE

İşsiz Gazeteciler Haberinin Peşinde

Aynur Tekin, Ecem Engin, Elif Ural, Eren Güvendik,
Ferhat Demir, İbrahim Karcı, İrfan Aktan, Leyla Ayaz,
Michelle Demishevich, Nurhak Yılmaz, Nuri Fırat,
Oktay Altekin, Refik Tekin, Remzi Budancir,
Sertaç Kayar, Şenay Öztürk, Volkan Ağır,
Yılmaz Yıldız, Zana Kibar, Zehra Doğan

IPS İLETİŞİM VAKFI

IPS İLETİŞİM VAKFI YAYINLARI

İŞSİZ GAZETECİLER HABERİNİN PEŞİNDE

© IPS İletişim Vakfı

Online Yayın: Temmuz 2017

IPS İLETİŞİM VAKFI

Faik Paşa Yokuşu No: 37/7-8 Kat: 3

34430, Beyoğlu, İstanbul

Tel: +90 212 251 1503

Faks: +90 212 251 1609

E-posta: bia@bianet.org

Web sitesi: www.bianet.org

• Bu e-kitap Hollanda Kraliyeti Başkonsolosluğu İnsan Hakları Programı mali desteği ile yayımlanmıştır.

Burada dile getirilen görüşler IPS İletişim Vakfı'na aittir.

Dolayısıyla hiçbir biçimde Hollanda Kraliyeti Başkonsolosluğu'nun resmi görüşleri olarak değerlendirilemez.

•

Kitap tasarımı ve uygulaması: Ali Seçkin Karayol

İÇİNDEKİLER

Vakıf'tan	7
İşsiz Gazeteciler Haber Yaparak Direndi	9
Yeni "İşlerinde" Konuşuyorlarsa da Onlar Gazeteci	14
OHAL'de Gazetecilik Yasak	26
Almanya: Yeni Nesil Diaspora/Kopuntu	36
Almanya: Bunaltı Göçü	46
Arap Kızı Camdan Bakıyor'la Gelen Örgüt ve "Araplık"tan Kurtuluş	54
Nasıl Çalışıyor/Çalışamıyorlar; Kalıpyargıları Esnetmek	66
Ayrımcılıktan Kurtulmak İçin Beyazlarla Evleniyorlar	74
Özel Rehabilitasyon Merkezleri ve Sorunlar: Bingöl Örneği	84
İki Yönetici "Engelliye Eğitim Desteği" Uygulamasını Tartışıyor	94
Bingöllü Öğrenciler ve Veliler Anlatıyor	102
"Engelli Eğitiminde Çözüm Kaynaştırma Sistemi"	110
"Gavur"u Gitmiş Mahallesi Kalmıştı, Mahallesi de Gitti	118
Mıgırdıç Margosyan Yıkıntılar Arasındaki Sokağını Bulamadı	130
Nefrete İnat Yaşamı, Aşk, Mücadeleyi Seçenler	142
Ece Devrim: Zorunlu Seks İşçiliğine Çok Direndim	148
Şahika: Sonradan Trans Kadın Olunmuyor Şahika	156
Emirhan: Örgütlü Mücadele ve Yaşanana Kayıt Düşmek Şart	166
Sarmaşık Derneği Kapatıldı; Mağdurlar Ne Durumda?	176
Alternatif Bir Banka: Sarmaşık Gıda Bankası	186
Tarihi Dekorlu Bir Modern İstanbul Tasarısı: Balat	196
Kayyum Kiskacında Kalan Sanat	212
Sanatçılar ve Seyirciler Sahnesiz; Öğrenciler Konservatuvarsız Kaldı	222
Kayyum Kiskacında Sanatın Veri Haritası	232
Kürt Hareketlerinin Hapishane Kronolojisi	234
KCK Operasyonları	242
Hapishane: Genel Başkanlara Zorunlu Uğrak	246

Vakıf'tan

Türkiye'de kırk yılı aşkın süre gazetecilik yapmış biri olarak meslek yaşamımda hiç bu kadar kötü bir dönem görmediğimi hemen baştan belirtmeliyim. Tabii ki sorun deyince ilk akla gelen, basın ve ifade özgürlüğü oluyor. Ama şu aralar, gazeteciler açısından bence işsizlik ve işsiz kalma korkusu, basın ve ifade özgürlüğü kadar önemli; zaten birbirinden bağımsız da değil.

Çok değil, 15 yıl önce, bir muhabir ya da editörün işten çıkartılması meslektaşlarının tepkisine neden olurdu. O zaman "havuz", "yandaş", "muhalif" gibi ayrımlar yerine gazetecilik konuşurdu.

Şimdilerde ise durum çok farklı: Gazetecilikleri kendinden menkul kadınlar ve adamlar, onaylamadıkları gazetelerde çalışan meslektaşlarını işten attırmak için seferber oluyorlar, nerede kaldı dayanışma! Özellikle son on yılda gazetecilik yapmak için direnen en parlak öğrencilerimin nasıl zorla başka mecralara sürüklendiklerini içim parçalanarak gördüm.

Böylesi durumlarda bütün mesleklerde olduğu gibi gazetecilikte de dayanışmanın önemi kendisini gösteriyor. Herkes gibi gazetecinin de yalnız olmadığını hissetmesi ve bu hisle işine devam etmesi, hem kendisi hem de halkın haber alma hakkı açısından hayati bir önem taşıyor.

Biz Türkiyeli gazeteciler olarak maalesef dayanışma konusunda pek parlak bir sınav veremiyoruz. Zaten vermiş olsaydık, IPS İletişim Vakfı olarak işsiz

gazeteciler için bir yarışma düzenleyip bunu gururla ilan etmezdik. Çünkü hâlâ bir işi olan gazetecilerin devlet ve patrona karşı yerlerini muhafaza etme dertleri var. Gerçi bu durumu da biraz anlamak gerekiyor. Yıllar önce gazeteciliğe başladığımızda, bırakın bir lideri, herhangi bir siyasinin, patronumuzu arayıp bizi işten attıracağı aklımıza bile gelmezdi.

Hapse atamadıklarını açlıkla ve işsizlikle terbiye etmeye çalışıyorlar. 1200 liraya çalışmaya hazır bir gencin iş bulamama tehlikesi karşısında çözümlerini başka türlü nasıl açıklayabiliriz? Hem aşık olmak, hem evlenmek, hem çocuk sahibi olmak, hem de aynı zamanda bunları gerçekleştirebilecek kadar iyi gazetecilik yapıp para kazanmak neredeyse imkansız hale geliyor. Bu karanlık ve vahim durum yine de içinde umut barındırıyor: Bu tür dönemler, meslek adına dayanışma ve direniş yolları arayıp bulmaya da imkan veriyor.

Son 15-20 yıldır herhangi bir televizyonun ya da herhangi bir gazetenin, derginin sınavla eleman aldığını duyduk mu? Tabii ki, TRT'nin "kullanışlı" eleman alma sınavını saymıyorum. 80 iletişim fakültesinden düzinelerce genç, gazeteci olma heyecanı ile mezun oluyor. Ama, liyakat ve yetenek artık ölçü değil. Ölçü, "büyüklerimiz ne derse doğru der" üzerinden kuruluyor. Yani bir gazetecinin işleyebileceği en büyük günah üzerinden. Soru sormayan, kuşkulanan, rahatsızlık duymayan, heyecanlanmayan bir gazeteci kuşağı yaratılmak isteniyor.

Bazen böyle şifreli konuşmak kimilerine tuhaf, hatta ayıp gelebilir. Ama içinde bulunduğumuz bu karanlık dönemden güçlenerek ve kendimizi sorgulayarak çıkmanın da başka yolunun olmadığı kanısındayım.

Mesleklerinin dışına itilen gazeteciler yüzünden bireylerin, halkın haber alma hakkı yerle bir ediliyor. "Gazetecilik suç değildir" cümlesi bir klişe olarak algılanmamalıdır. Aslında bu mücadele, mesleği kurtarma mücadelesidir. Kendisine gazeteci diyen hiç kimse bunun dışında kalamaz.

Tuğrul Eryılmaz

IPS İletişim Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

İşsiz Bıraktırılan Gazeteciler Haber Yaparak Direndi

İfade özgürlüğünün önünde birçok engel var. Hemen akla sansür gelir ya da gazetecilere açılan davalar. Hemen akla gelmeleri normaldir çünkü her ikisi de oldukça "saldırgan" müdahalelerdir. Ancak basın emekçileri için "işsiz bıraktırılmak" belki de daha hayati bir müdahale olarak görülür. Çünkü mesleğini yapma olanaklarından mahrum bıraktırılmak, gazeteciler için "sivil ölüm"ün bir boyutunu oluşturuyor.

Gazetecilerin işsizlik sorunu tabii ki yeni değil. Yaklaşık 25 yıl olmuş gazeteciliğe başlayalı. Bu yazıyı yazmaya otururken kaç kez işsiz kaldığımı hesaplamaya çalıştım. Çok olduğuna kanaat getirecek kadar saydım. Daha fazla saymamı engelleyen 2001 yılındaki işsiz kaldığım dönemki anılarıma dalmış olmam. Ciddi bir ekonomik kriz yaşanmış, çalıştığım dergi grubunda kendimizi kapının önünde buluvermiştik. Lafın gelişi değil, gerçekten. Kartlarımız kapıları açmıyordu. Bir gün önce çalıştığımız iş yerinin binasının önünde kalakalmıştık. Neden sonra içeriye güvenlik görevlilerinin eşliğinde girmiştik. Bilgisayarlarımız yoktu masalarımızda. Kişisel eşyalarımızı almamıza izin vermişlerdi. Sonra muhasebeye kadar eşlik etmiş ve mevcutlu olarak binadan çıkartmışlardı.

Oldukça korkutucuydu. Ekonomik kriz söylentisi bizler için gerçek olmuştu. Nispeten mesleğin başlarındaydım; ürkmüş olmam normal. Sonraki işsiz kalışlarım o kadar korkutmamıştı beni. Bir şekilde iş bulunuyordu; bunu öğrenmiştim. Ancak özellikle 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi sonrası ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) yönetimi sonrası artan işsizleştirme hamlesi, işimi yitirmemiş olmama rağmen, 2001'de kartımın kapıyı açmadığı anki tedirginliği yaşattı bana. Her şey kötüye gidiyordu biliyordum, ama çok şaşkındım; son dönemin revaçta tanımlamasıyla "böyle bir şey olabilir miydi?" Olabiliyordu, olmaktaydı.

Yıllar içinde gazetecilerin işsizleştirilmesinin çok da tesadüfi olarak yapılmadığını öğrenmişim. Patronlar kimi işten çıkaracaklarını gayet iyi biliyordu. Gazetecinin işsiz bırakılmasının okurun haber alma hakkını da engellediğini anlamak çok zor değildi bu nedenle. Muhafız ilk giden oluyordu. Geride kalanlara ise oto sansürlü mesailer kalıyordu.

Meslektaşınız üç beş parça eşyasını -ki bunların çoğu kitap olur- küçük bir karton kutuya sıkıştırıp yanınızdan geçerken utanç, korku ve pişmanlık hisleriyle kalakalmak, bende çoğu sefer giden olmanın daha ehven olduğu hissini uyandırdı. Bolca gittiğimi söyleyebilirim.

Dün çok farklı değildi gazetecilik mesleğinde karşılaştıklarımız. Bugün benzer şeylerin daha sert yaşandığı ise sanırım bir vaka.

İfade özgürlüğünü raporlarında kriterler ele alınırken tutuklu gazeteci sayısı oldukça belirgin bir izlenim doğurur. Tutuklu ya da gözaltındaki gazeteci sayısı ya da hakkında dava açılanları sayıp dökmek, işsiz bırakılan gazeteci sayısını ortaya koymaktan görece daha kolaydır.

15 Temmuz Darbe Girişimi sonrası Türkiye'nin uzun yıllardır yaşadığı baskıcı ortamın daha da ağırlaştığını gördük. İfade özgürlüğünün ve basın özgürlüğünün giderek daha da kısıtlandığı bu dönemde "işsiz bırakılan" gazeteciler bir sorun olarak daha da görünür hale geldi.

Birkaç rakam vererek durumun ne kadar vahim olduğunu ortaya koyalım. bianet'in [2016 Medya Gözlem Raporu](#)'na göre 2016'da 778 basın kartı iptal edildi; 54 gazetecinin mal varlığına el konuldu; 46 gazetecinin pasaportu iptal edildi. 2016'da işsiz bırakılan gazeteci sayısı BİA Medya Gözlem Raporu'na göre 2 bin 708. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti kanun hükmünde kararnamelerle kapatılan 179 medya ve yayın işletmesinin kapatılmasıyla işsiz kalanları da dahil ederek işsiz gazeteci/medya çalışanı sayısının 10 bin civarında tahmin edildiğini [duyurmuştu](#). Basın sektöründe işsizlik rakamlarını derleyebilmek kolay bir uğraş değil. Ancak yayın kuruluşlarının kapatılmasıyla işsizliğin doğru orantılı olduğu açık.

bianet'te üç aylık periyotlarla yayınladığımız medya gözlem raporlarında işsiz bırakılma sorununa ayrı bir alan ayırıyoruz. Bu sorunu ifade

özgürlüğü önünde temel engellerden biri olarak tanımlıyoruz.

"İşsiz Gazeteciler Haberinin Peşinde" adını verdiğimiz projeyi olağanüstü hal döneminde işsizlik sorunuyla mücadele eden gazetecilere destek olmak amacıyla Hollanda İstanbul Başkonsolosluğu Matra-İnsan Hakları Programı mali desteğiyle başlattık. Çağrı metnini 9 Aralık 2016 günü duyurduk. 30 Aralık gününe kadar başvuruları kabul ettik.

Proje her biri işsiz bırakılmış ikişer gazeteci tarafından telif karşılığı üretilecek 10 dosya haberin bianet'te yayınlanmasından oluşuyordu.

Yapılan 38 başvuruyu Prof. Dr. Yasemin İnceoğlu, gazeteciler Tuğrul Eryılmaz, Nadire Mater, Banu Tuna, Murat Çelikkan ve Doğu Eroğlu'ndan oluşan haber jürisi değerlendirdi ve 10 haber başlığı seçti.

Haberlerin yayını 18 Nisan 2017'de başladı. 10 haber başlığında toplam 26 haberle 3 Mayıs 2017 günü tamamlandı.

İşsiz Gazeteciler Haberinin Peşinde Projesinin yayını İrfan Aktan ile Eren Güvendik'in hazırladığı "İşsiz bırakılan gazetecilerin hangi işlerde çalıştıkları"ni araştırdıkları iki haberlik haber dosyasıyla başladı. İlk dosya gazetecilerin başka işler yapmak zorunda bırakılsa da habercilikten uzaklaşmadıklarını gösteriyordu. Ardından Volkan Ağır ile İbrahim Karcı'nın OHAL sonrası yurtdışında yaşamayı seçen ya da yaşama zorunda bırakılan Türkiyelilerin oluşturduğu "yeni diaspora"yı incelediği iki haberlik dosya geldi.

Daha sonra sırasıyla Aynur Tekin ile Ferhat Demir'in Afro-Türklerin yaşadıkları ayrımcılık üzerine üç haberlik dosyası; Remzi Bıdancir ile Leyla Ayaz'ın engelli eğitiminde yaşanan aksaklıkları Bingöl örneği üzerinden aktardıkları dört haberlik dosyası yayımlandı.

Oktay Altekin ile Zana Kibar 2 Aralık 2015'te sokağa çıkma yasağı ilan edilen ve 9 Mart 2016'ta operasyonların bitmesiyle bir yıkıntı haline gelmiş olan Diyarbakır'ın Suriçi'ni ele aldı. Suriçi'nde Gavur Mahallesi olarak bilinen Hasırlı Mahallesi özelinde yaşanan yıkımı iki haberle aktardı.

Michelle Demishevich ile Elif Ural ise Türkiye’de transların mücadelesini dört kişinin kişisel hayat hikayesi üzerinden anlattı.

Sarmaşık Derneği 22 Kasım 2016’da 677 sayılı KHK ile kapatılan sivil toplum örgütlerinden sadece biriydi. Yoksullukla mücadele eden Sarmaşık Derneği yaklaşık 32 bin kişiye yardım sağlıyordu. Nurhak Yılmaz ile Sertaç Kayar, derneğin hikayesini ve yardımlardan mahrum kalan insanların yaşadıklarını aktardı.

Kentsel dönüşümün yarattığı sorunlar diğer bir konu başlığıydı. Balat’ı bu çerçevede ele alan Ecem Engin ile Şenay Öztürk iki haberlik bir dosya hazırladı.

Zehra Doğan ile Refik Tekin’in dosya başlığı “Kayyum Kıskaçında Sanat” idi. OHAL) ile birlikte özellikle Demokratik Bölgeler Partili belediyelere atanan kayyumların sanat faaliyetlerini nasıl akamete uğrattığını üç haberlik bir çalışmayla ortaya koydular.

Projenin son dosyası Kürt siyasi hareketinin 1925 – 2016 yılları arasında yaşadığı baskıyı “Kürt Hareketlerinin Hapishane Kronolojisi” başlıklı üç haberlik çalışmaydı.

Toplam 10 dosya başlığı bianet’in hak haberciliği ve barış gazeteciliği yaklaşımıyla Türkiye’nin son yıllarda yaşadığı sorunların hatırı sayılır bir bölümünü kapsamış olduk. Projenin kendisini ise gazetecilerin işsiz bırakılması, basın özgürlüğünün ve halkın haber alma hakkının engellenmesi sorunlarına dikkat çeken bir çalışma olarak sunuyoruz.

Bu bir ilkti, İşsiz Gazeteciler Projesi’nin bitiminde yaptığımız 3 Mayıs buluşmasında sıkça dile getirildiği üzere, basın ve ifade özgürlüğü ve habercinin işsizliğinin artık tartışılmasına gerek kalmayacağı günlerin mutlak geleceği inancıyla, benzer projeleri sürdürmek istiyoruz.

Haluk Kalafat

bianet Eş Yayın Yönetmeni

Proje hakkında

“İşsiz Gazeteciler Haberinin Peşinde” projesini 2016-2017 dönemi için Hollanda Kraliyet Başkonsolosluğu İnsan Hakları Programı desteğiyle yürüttük. Projenin süpervizörü Murat Çelikkan, koordinatörü Öznur Subaşı idi. Projede jüri olarak Banu Tuna, Doğu Eroğlu, Haluk Kalafat, Nadire Mater, Tuğrul Eryılmaz, Yasemin İnceoğlu yer aldı.

İşsiz bırakılmış gazetecilerle dayanışmak amacı ile gerçekleştirilen proje kapsamında 20 gazeteci 10 dosya haber hazırladılar. 18 Nisan 2017 tarihinde dosya haberler yayınlanmaya başlandı. 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü’nde haberlerinin yayınlanması tamamlandı, yazıları yayımlanan işsiz gazeteciler ve işli işsiz gazeteciler meslektaşlarımızla biraraya geldik. İngilizce, Kürtçe ve Türkçe olmak üzere üç dille yayınlanan dosya haberlerin editörlüğünü Nilgün Uysal ve Haluk Kalafat yaptı.

**Yeni “İşlerinde”
Konuşuyorlarsa da
Onlar Gazeteci**

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

YAZMA GAZETECİ YAZMA - 1

*Sol, Kırt,
Fethullan Gülen Cemaati medyası
gazetecileri; kimi hala işsiz,
kimi marangozluk yapıyor,
dükkan açmış,
kafe açmaya hazırlanıyor,
kimine ulaşamıyor bile.
Değerlendirmeler
TGS Başkanından.*

**İrfan Aktan
Eren Güvendik**

Türkiye'deki mevcut baskı dönemi gün gelip de sonlandığında araştırmacılar bugünlerin resmini çizmek için dönüp medya taraması yapacak elbette. Kitaplar yazılacak, belgeseller çekilecek, tanıklarla görüşülecek. Araştırmacıların esas başvuru kaynağı elbette görsel ve yazılı basına yansıyan veya yansımayan olaylar olacak.

Ama polis nezaretinde basılan televizyon kanallarının canlı yayın kayıtları, ömürlerini verdikleri mesleklerinden edilen gazetecilerin mağduriyetleri kadar adliye koridorlarından yükselen “özgür basın susmayacak” sloganları, gazetecilerin mahkeme savunmaları, haklarındaki gülünç iddianameler de bugünlere dair belgesellerin, araştırmaların konusu olacak.

AKP hükümetine 2013'teki Gezi protestolarıyla başlayan toplumsal itirazı basına yönelik korkunç boyutlardaki baskılar, sansür ve otosansür politikaları izledi. İlk başlarda patronlar üzerinden yürütülen “eleme” çabaları 2016 itibariyle Kanun Hükmünde Kararnameler veya basın kuruluşlarına kayyım atamalarıyla kitlesel işsiz bırakma operasyonları gerçekleştirildi.

İşsiz bırakılan bazı gazeteciler tüm zorluklara karşın yeni mecralar oluşturarak mesleklerini sürdürmeye çalışırken sayıları henüz belli olmayan bir kısım gazeteci de iktidarın baskısı yüzünden sürgüne gitmek zorunda kaldı. Geri kalan ve sayıları 10 bini bulan büyük çoğunluk ise mesleklerinde en azından şimdilik koparılmış görünüyor.

Mesleklerine dönmeyi bekliyorlar

İşsiz bırakılan gazetecilerin büyük çoğunluğu artık basın sektöründe iş aramazken az sayıda gazeteci de farklı mesleklerde hayatlarını idame ettirmeye çalışıyor. Ama hemen hepsi ağır siyasi baskıların sonlanmasını ve tekrar mesleklerine dönmeyi bekliyor.

Serpil Savumlu, 15 yıllık gazeteci ve şu an işsiz. Aslında yakın zamana kadar bir işi vardı. Fakat memleketi Bandırma'da açtığı kuru gıda dükkânını kapatmak zorunda kaldı. İş arıyor.

Gökhan Kazbek, 27 yıllık gazeteci. Neyse ki şu an bir işi var: Marangozluk.

Semra Pelek, 18 yıllık gazeteci. Savumlu ve Kazbek'ten bir yıl önce çalıştığı Milliyet gazetesinden “yukarıdan gelen emirle” atıldı. Bir yıllık işsizlikten sonra nihayet dokuz ay önce bir halkla ilişkiler şirketinde metin yazarlığı işi buldu.

Denizcan Abay, dört yıllık gazeteci. 4 Ekim 2016'dan beri işsiz. Aynı gün, çalıştığı radyo istasyonu kapatılan annesi de işsiz kaldı. Gazeteci babası ise aldığı hapis cezasından dolayı 2012'den beri mülteci statüsünde, Almanya'da yaşıyor. Denizcan Abay'ın bir cafe açma hayali gerçekleşirse yeni bir işi olacak.

İhsan Çağrı Boyacı gazeteciliğe başlayalı birkaç yıl olmuştu. Gerçi yakın zamana kadar bir işi vardı. Ankara'daki bir barda garsonluk yapıyordu. Fakat patronla anlaşamayınca oradan ayrılmak zorunda kaldı. Şu an iş arıyor.

Ahmet Gülmez ise kendi işini kurdu: Diyarbakır'da açtığı sahaf-cafe şimdilik iyi gidiyor.

Kameraman Dedeoğlu

Bir olay olduğunda haber kameramanları en iyi görüntüyü alabilmek için sürekli itiş-kakış halinde olur. Zaman zaman aralarında kavgaya varan mücadeleler de yaşanır. Ankaralı gazetecilerin “dede” diye hitap ettiği 31 yıllık kameraman Turgut Dedeoğlu ise meslektaşları arasında saygınlığı tartışılmaz bir isim.

Toplumsal olaylarda kameramanlar birbirleriyle itişirken, “dedeye” her zaman en iyi yer açılır. Daha doğrusu açılırdı. Zira her ne kadar 2011’de kameramanlıktan emekli olsa da üniversitede okuyan çocuklarına bakmak için mesleğini yakın zamana kadar sürdürüyordu.

O da Ekim 2016’dan beri işsiz ve bu usta kameramana basın alanında herhangi bir yer açılmış değil.

Serpil Savumlu: Sunuculuktan esnaflığa

En son İMC TV’de çalışan 15 yıllık gazeteci Serpil Savumlu’nun da esnaflık macerası da bildik aslında: Bandırma’da iş yapamayan küçük bir kuru gıda dükkânı. Gazeteciliğe 2002 yılında Evrensel gazetesinde başlayan Savumlu iki yıl Ankara büroda çalıştıktan sonra İstanbul’da DGM muhabirliğine geçmiş.

Daha sonra Hayat TV’de 2009 yılına kadar gece haberlerini sunmuş. 2012’de İMC TV’ye geçen Savumlu, burada hem editörlük hem de kadın haberlerinin aktarıldığı Mor Bülten programının sunuculuğunu yapmış:

“Özgeçmişim gazetecilikten ibaret ama şimdi araya esnaflık da girdi. Tabii kısa sürdü.”

29 Eylül 2016’da yayınlanan 668 Sayılı KHK’yla hakkında yayın durdurma kararı alınan 12 TV ve 11 radyonun içinde [İMC TV](#) de vardı. Kararnamenin çıkarılmasından birkaç gün sonra, 4 Ekim günü İMC TV [polis tarafından](#) basıldı.

İMC, polis baskınına canlı yayında nakledeken çalışanlar bu baskını protesto etti. Aynı kararnamede ismi bulunan Hayatın Sesi TV, Denge TV, Jiyen TV, Zarok TV, Van TV teker teker kapatıldı ve kapılarına mühür vuruldu.

Savumlu, televizyonun polis tarafından

basıldığı haberini ölüm döşeğindeki kayınvalidesinin başında almış.

“Televizyon kapatılacak, polis geldi gelecek haberleri arasında hastanedeydim. Bir taraftan kanalın kapatılışı diğer yandan kayınvalidemin ölümü... Hepsi üst üste geldi. Sonrasında iş aramaya bile mecalim kalmadı. Zaten iş bulma umudum da yoktu. Çalışabileceğim her yer kapatıldı. Bunun üzerine memleketim Bandırma’ya dönmek zorunda kaldım.”

“Burada doğal ürünler sattığım bir dükkân açtım. Fakat kafam ticarete hiç basmıyor. Sorun sadece benden kaynaklanmıyordu tabii. İnsanlar nohut alırken bile gram gram tartıyor. Feci bir yoksulluk var. Ama aynı zamanda feci bir ırkçılık da var. Bandırma küçük bir yer.”

“İnsanlar kısa sürede daha önce İMC TV’de çalıştığımı ve kanalın KHK ile kapatıldığını öğrendi. Keza bir Kürtle evli olduğumu da. Oğlumun adı Deniz Jiyan ama burada ona Deniz diye hitap etmek zorunda kaldım. Tüm bunlar üst üste gelince dükkân işini de sürdüremez oldum ve kapattım.”

Gökhan Kazbek: Editörlükten marangozluğa

Bu sefer İstanbul-Okmeydanı’ndaki bir marangozluk atölyesine uzanıyoruz.

Burada 27 yıllık bir gazeteci çalışıyor.

Gökhan Kazbek gazeteciliğe 1989’da Sabah gazetesinde başladı; Hürriyet, Turkish News, Star TV, Kanal 6, Ata TV ve TRT’de çalıştı. Gezi protestoları sırasında attığı tweetler gerekçe gösterilerek Ekim 2013’te TRT’den atıldı. Elbette Gezi’den itibaren iktidarın doğrudan veya dolaylı etkisiyle işinden atılan tüm gazetecilere yapıldığı gibi 27 yıllık gazeteci Kazbek’e de merkez medyanın tüm kapıları kapandı.

Bir buçuk yıllık işsizlikten sonra nihayet İMC TV’de editörlüğe başladı. Bu, marangozluktan önceki son gazetecilik deneyimi oldu. İMC TV kapatıldıktan sonra yaptığı iş başvurularının bazılarında olumsuz yanıt aldı.

Bazı kuruluşlar ise yanıt bile vermedi. Kazbek artık gazetecilik yapabileceği bir alan olmadığına ikna olunca TRT’de kameramanlığını yapmış olan Mevlüt Aydoğan’la [marangozluk](#) işine girdi.

Aydoğan, Gezi protestolarından sonra TRT’den atılınca bir süre Ulusal Kanal’da çalışmış, Dokuz ay boyunca maaşını alamayınca oradan ayrılıp Cihan Haber Ajansı’da işe girmişti. Ajans 15 Temmuz’dan sonra çıkarılan ilk KHK ile kapatılınca da ortada kalmıştı.

Sonrasını şöyle anlatıyor Kazbek: “Mevlüt marangozluğu hobinin birkaç aşama üstüne çıkartmış. İMC kapatılınca

onunla tekrar görüştük ve bu işi beraber yapmaya karar verdik. Ben işin hem imalat hem pazarlama kısmındayım. O sadece imalat kısmında. Başka bir çekirdekten yetişmiş marangoz arkadaş daha var. Zaman zaman ona da başvuruyoruz. Atölyemiz var. Masadan yatak odası takımına kadar her şeyi yapabilecek kabiliyetteyiz.”

Kabiliyetleri olsa da marangozluktan kazandıkları para, bırakın üniversitede okuyan çocuklarına bakmaya, ev kiralarnı ödemeye bile yetmiyor tabii.

“İMC kapatıldıktan sonraki ilk bir ay sudan çıkmış balık gibi olduk” diyen Kazbek’i bir akşam işsiz kalmış dört beş gazeteci

arkadaşı arayıp Kadıköy’deki bir cafeye çağırıyorlar.

Görüşmeye giden Kazbek, arkadaşlarının müşterilere bira tattırıp anket yaptırarak para kazanmaya çalıştıklarını öğreniyor: “Hepsi gazeteciydi... E-ticaret yapan, kadın giysisi satmaya çalışan bir arkadaş vardı mesela. Birkaç arkadaş düzenli iş de buldu. Ama hâlâ herhangi bir iş bulamamış çok sayıda arkadaş var.”

“1990’lardaki OHAL dönemini de gördüm, gazeteci olarak ama şimdiki gibi bir döneme hiç tanık olmadım. Ben 51 yaşındayım 27 sene bu meslekte çalıştım. Şu an geldiğim durum sıfır. Evim yok, arabam yok, hiçbir şeyim yok.”

Semra Pelek: İsimleriniz yukarıdan geldi

12 Eylül darbesinden sonra işsiz kalan çok sayıda gazetecinin o dönem reklam yazarlığı işine girdiği söylenir. Semra Pelek de Ağustos 2015'te politika editörlüğü yaptığı Milliyet gazetesinden onu aşkın arkadaşıyla birlikte atıldıktan sonra böyle bir işe girmiş, tabii bir yıllık işsizlikten sonra.

Yeni bir mesleğe geçmek elbette kolay olmamış ama Pelek işsiz kalan arkadaşlarının durumuna bakınca kendini şanslı hissediyor:

“Gazeteciliği çok severek, tutkuyla yapıyordum ama bu sektöre o kadar ısındım mı, emin değilim. 1996'da İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'ne girdim. İkinci yıldan itibaren Milliyet gazetesinde muhabirliğe başladım. 2003 yılına kadar DGM muhabiri olarak çalışmışım. Sonra farklı yerlerde çalıştım. Son süreçte yine Milliyet'e döndüm. 7 Haziran seçimlerinden sonra, Eylül 2015'te Milliyet'ten toplu işten çıkarmalar oldu. Bize gerekçe olarak 'yukarıdan isimleriniz geldi' dediler. Ama yukarısı neresi, bilmiyoruz.”

Peki “yukarıdakiler” listelerini neye göre yapıyorlar? Pelek'in yanıtı şu:

“Son 10-15 yıldır AKP'nin siyasi müdahalelerinin yanısıra 1990'lara kadar dayanan bir dönüşüm var medyada.

Deneyimli gazetecileri atıp daha ucuza çalıştırabilecekleri gençleri alıyorlardı. Özellikle 7 Haziran sonrasında ise gazetelerde muhalif bırakmamaya yöneldiler. İlkelerle gazetecilik yapılacak anaakım medyada bir ortam kalmadı. Gazetecilerden birebir taraf olmaları isteniyor.

“Bu da gazeteciliğin özüne aykırı. Milliyet'teyken taraf olmam için direkt bir dayatma yoktu. Ama politika editörü olduğum için haliyle çok fazla baskı oluyordu. 'Onu neden bu boyutta kullandın, neden o başlığı attın' gibi sorular arttı. Anamuhalefet partisinin sayfa manşetinde 15 cm. girmesi bile sorun oluyordu. Bu da zamanla insanı gazeteciliğini sorgulatır hale getiriyor.

“Bir haberin değeri neyse o kadar yer vermeye çalışırken araya başka dinamikler giriyor. Bu da inandığın veya bu zamana kadar çalışma ilkelerine aykırı olmaya başlıyor. Sen de çalışamaz duruma geliyorsun. Bu nedenle Milliyet'ten atıldıktan sonra başka bir gazeteğe başvurmadım bile. Alternatif medyada ise zaten ekonomik sorunlar istihdamı imkânsızlaştırıyor.”

Denizcan Abay: İşsiz gazeteciler ailesi

Denizcan Abay, Türkiyeli gazetecilerin yaşadığı baskıları gazeteci babası [Necati Abay](#)'ın maruz kaldığı cezalarla

deneyimlemiş. Yaptığı haberlerden dolayı hapis cezasına çarptırılan baba Abay, 2012 yılında Almanya'ya iltica etmiş.

Denizcan Abay daha lise yıllarında, [Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu](#) sözcüsü olan babasının hapisteki gazeteciler çetelesini tutmasında yardım etmeye başlamış. Bu sırada da eleştirel gazeteciliğin bedelini çok daha yakından gözlemlemiş.

Anne ve babasının mesleğini sürdürmek için iletişim fakültesinden mezun olduktan sonra Özgür Radyo'da gazeteciliğe başlamış. İkinci ve son işi ise İMC TV olmuş.

4 Ekim günü İMC ile birlikte Özgür Radyo da kapatılmış ve radyonun yöneticisi

olan annesi [Leyla Abay](#) gözaltına alınmış. Sonrasını Abay'dan dinleyelim:

“Babam da 2003 yılında çalıştığı Atılım gazetesinde gözaltına alındı ve tutuklandı. Altı ay tutuklu kaldı, davalar sürdü.

Bu sürede Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu'nun sözcülüğünü yaptı. Benim lise ve üniversite yıllarım babama tutuklu gazetecilerin listesini yapmada yardımcı olmakla geçti.”

Abay ailesinin geldiği nokta şu: Anne işsiz, baba mülteci ve Denizcan dört yıllık gazetecilikten sonra şimdi bir cafe açmayı hayal ediyor. Tabii kendi ifadesiyle “henüz niyet aşamasında.” Ama esas niyeti, henüz başlarında olduğu gazeteciliğe “devran döner dönmez” geri dönmek.

Faruk Balıkçı:

Kapı kapatılınca bacadan girdik

29 Eylül 2016'da yayınlanan 668 Sayılı KHK ile Azadi TV, Jiyan TV, Zarok TV, Gün TV, Dicle Haber Ajansı gibi Diyarbakır merkezli basın kuruluşlarının kapatılmasına gazeteciler 10 Ekim 2016 tarihinde üç günlük oturma eylemiyle tepki [göstermişti](#).

Oturma eylemine katılan gazetecilerden Faruk Balıkçı, "sırf Diyarbakır'dan 70'i aşkın gazeteci olarak bir gecede işsiz kaldık," diyor.

"İMC TV'de çalışıyordum. Açıkçası herhangi bir hukuki başvuruda bulunmadım, tazminat da almadım. Biz önceleri oturma eylemimizi açlık greviyle devam ettirmek istedik. Fakat çevreden gelen değerlendirmeler, bu eylemin sonuçsuz kalabileceği yönündeydi, o yüzden vazgeçtik.

"İşsiz kalan gazeteci arkadaşların çoğu hâlâ iş bulabilmiş değil. Çoğu farklı alanlarda iş arıyor. Ben şahsen Özgürüz isimli haber sitesinde iş buldum ama bu kadar işsiz arkadaşım varken, doğrusu insanın içinden gazetecilik yapmak gelmiyor. Eskisi gibi mesleğimizi hevesle yaptığımızı söyleyemem. Ama sonuçta bize kapıyı kapattılar, bacadan girdik. O bacadan giremeyen çok sayıda arkadaşımız var."

"Gülen Cemaati" Medyası

Siyasi baskılar neticesinde işsiz bırakılan gazeteciler içinde Fethullah Gülen cemaatine yakın medya kuruluşlarında çalışanların sayısı önemli bir yer tutuyor. Basın örgütlerine göre bu sayı 2500-3000 civarında.

Bu kapatmalar kanun hükmünde kararnamelerde "Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY), terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulu'nca devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı" olmakla gerekçelendirildi.

Ancak Gülen Cemaati medyasının kapatılması üzerine işsiz kalanlar "darbecilikle ilişkilendirilme korkusuyla" kimseye konuşmak istemiyor.

Daha önce Gülen Cemaatinde çalışıp da ulaşabildiğimiz gazeteciler, geçmişlerini sır gibi saklıyor. Öyle ki, isimlerinin verilmemesi kaydıyla kendileriyle röportaj yapma talebimize bile bilaistisna olumsuz yanıt aldık.

Zaman gazetesinin 21'i tutuklu 30 gazeteci ve yazar çalışanı hakkında "darbeye teşebbüs" suçundan üçer kez ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ve "silahlı terör örgütüne üye olmak"tan

15'er yıla kadar hapis cezası istemiyle iddianame düzenlenmesi bu durumu [açıklıyor](#).

Konuşmuyorlar

Örneğin bir fabrikaya işçi olarak giren eski bir muhabir şimdiki işini kaybetmemek için görüşmeye yanaşmadı. Bir başkası; (kameraman) "zaten başımıza gelmeyen kalmadı, bir tek hapse atılmadığımız kaldı. O yüzden hiç bu olaylara girmeyelim" diyerek görüşme talebimizi reddetti.

Çalışmaya başladığımızda önce konuşmak isteyip ama bir süre düşündükten sonra vazgeçenler oldu.

Cemaat medyasındaki gazeteciler nerede?

Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) Başkanı Gökhan Durmuş Gülen Cemaati Medyasına yönelik operasyonlardan sonra TGS üyelerine bile ulaşamadıklarını söylüyor.

"Cemaate yönelik operasyonlarda işsiz kalan gazeteci sayısı iki bin civarında. Bu insanlar her an FETÖ'yle suçlanma kaygısıyla gizlendiler. O çok net. Büyük çoğunluğunun hiçbir alakası yok. Sadece ekmek parası için çalışan insanlardı.

"Ama çıkıp bununla ilgili açıklama yaptıkları zaman suçlanacaklarını

düşünüyorlar. Zaten 80 civarında FETÖ'den tutuklu gazeteci var. O yüzden daha çekingen davranıyorlar. Piyasada olmamalarının, iş aramamalarının nedeni bu.

"En azından medya sektöründe iş aramadıklarını biliyorum. KHK'larla kapatılan yerlerden yaklaşık 3 bin kişi işsiz kaldı. Bunların gideceği yerler eleman almadığı gibi, daralmaya da gidiyor. Buralarda da işten çıkartmalar yaşanıyor. Sürekli üç kişi-beş kişi atılıyor, büyük medya kuruluşlarından. Dolayısıyla işsiz bırakılan gazeteciler iş arasalar bile bulabilecekleri bir alan kalmadı."

TGS Başkanı Durmuş Sol ve Kürt medyasına yönelik operasyonlarda işsiz kalan gazetecilerin aşağı yukarı hangi alanlara yöneldikleri bilinirken, cemaat medyasında çalışanların büyük çoğunluğuyla ilgili bilgi bulunmadığını söylüyor.

OHAL'de Gazetecilik Yasak

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

YAZMA GAZETECİ YAZMA - 2

*15 Temmuz 2016'dan sonra çıkartılan
dört kanun hükmünde kararname
ve RTÜK kararlarıyla
180 gazete, radyo, televizyon kanalı
ve yayınevi-dağıtım kapatıldı;
OHAL döneminde habercilik
çok zor bir sürece girdi.*

İrfan Aktan
Eren Güvendik

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Hükümeti 15 Temmuz 2016'da yaşanan başarısız Darbe Girişimi sonrası 20 Temmuz 2016'da tüm Türkiye'de üç aylık Olağanüstü Hal Yönetimi (OHAL) ilan etti. OHAL o günden beri üç ayda bir uzatılıyor.

OHAL yönetiminde kanun hükmünde kararnamelerle darbe girişiminden sorumlu tutulan Fethullah Gülen Cemaati medyası, Kürt medyası kapatıldı, dolayısıyla çalışanlar da işsiz kaldı.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarının basına yönelik kapsamlı baskı ve operasyonları 31 Mayıs 2013'te İstanbul-Taksim'de başlayıp tüm Türkiye'ye yayılan "Gezi Parkı protestoları"ndan hemen sonra başladı.

Protestolar sırasında ve sonrasında 12 kişi hayatını kaybetti, 59'u ağır olmak üzere 7 bin 959 kişi yaralandı.

Gazeteler Gezi protestoları sırasında Haziran 2013- Eylül 2013 döneminde fiilen çok sayıda saldırıya maruz kaldı. Bu süreçte 10'u uluslararası basından en az 153 gazeteci darp edildi, biber gazı ve plastik mermiyle yaralandı.

Gazetecilerin haber yapım süreci engellendi. Çok sayıda gazetecinin fotoğraf ve video kaydı polis tarafından zorla silindi. 39 gazeteci bu süreçte gözaltına alındı, üçü tutuklandı.

Gezi Parkı protestolarında hükümetin istediği istikamette habercilik yapmayan veya eleştirel tutum alan çok sayıda gazeteci doğrudan veya dolaylı gerekçelerle işten atıldı. Gerek TRT gibi kamu kuruluşları gerekse anaakım medyadan atılan gazetecilerin sayısı hakkında basın örgütlerinin elinde net veriler yok. Ancak Gezi, gazetecilerin toplu olarak işten atılmasının önemli dönemeçlerinden biri olarak kabul ediliyor.

Basın-İş Genel Sekreterinin değerlendirmesi

Basın-İş Genel Başkanı Faruk Eren de değerlendirmesine "Gezi sonrasında kaç gazetecinin işsiz kaldığını bilmesek de o tarihten itibaren büyük bir kıyım başladı," sözleriyle başlıyor.

"Örneğin sırf attıkları tweetlerden dolayı çok sayıda gazeteci TRT'den atıldı. Hükümete yakın basın organlarında da benzer bir kıyım yaşandı.

"Ama basına yönelik kıyımların en büyüklerinden biri AKP-Gülen Cemaati çatışmasından sonra cemaat medyasında gerçekleştirildi. Cemaat medyasına kayyum atanmasıyla beraber yaklaşık 2 bin 500 basın çalışanın işsiz kaldığını tahmin ediyoruz."

Eren Güvendik

İMC TV’de dört yıl kameraman olarak çalıştım. Daha sonra AP, Al Arabiye TV gibi kuruluşlar için telifli olarak çalıştım. En son parça başı iş yaptığım Nûçe TV Ekim 2016’da hükümetin Kürt politikasının sonucu olarak kapatılınca basın alanında çaldığım her kapı yüzüme kapandı. Çünkü, hükümet sadece yaptığımız işi değil, yapabileceğimiz işleri de elimizden aldı. Basın kuruluşlarına herhangi bir direktif gitti mi bilmiyorum ama kameraman aradıkları halde hiçbir televizyon kanalı beni işe almak istemedi. İmdadıma Mesut Kete koştu ama o işin de ömrü kısa sürdü.

Mesut Kete üniversiteden arkadaşım Ankara Ticaret Odası binasında “Sevgililer Günü Fuarı”nın yöresel ürünler kısmında açtığı

stantta çalıştım en son. 2 Şubat’ta başlamıştı fuar, 14 Şubat Sevgililer gününde sona erdi. İşsiz Gazeteciler Haberinin Peşinde projesi için çalıştığım dönemde Mesut Kete ile çeşitli illerden getirttiği salça, meyve kuruları, reçel ve balları satıyordum bir yandan.

Mesut ile çalışmaya Eylül 2016’da başlamıştım. Fuar bittikten sonra yine işsiz kaldım. Çünkü “insanlar kuruş hesabı yapmaya mecbur eden ekonomik gidişat” nedeniyle yöresel ürünlere rağbet azalmaya başlamıştı.

Mesut da benim gibi gazetecilik mezunu ama hiç gazetecilik yapmadı. Ben işsiz kaldığım sırada o da birini arıyormuş. Kamerayla haber peşinde koşan ben bir anda bal satarken bulmuştum kendimi! Hayatımda ilk defa bir şey satıyordum ama bunu da çok iyi beceremiyordum. İlk günler çok yadırgadım ve hiç satış yapamadım. Zaten alış-satış bazında kâr miktarımızı öğrenene kadar Mesut, Kızılay’daki küçük dükkânı satış yapamadığımız için kapatmak zorunda kaldı.

Ankara’da iş arıyorum ama 2011’de başladığım gazeteciliği sürdürebilmem ancak bir mucize gerçekleşirse mümkün olabilir.

Gazeteciler örgütlü değil

Ancak, işsiz gazeteci olunca bulduğu işlerde çalışmak durumunda kalanlar ve yeniden mesleğini yapma şansı yakalayanların sayısı bilinmiyor. Gazetecilerin çoğu örgütlü olmadığı için ne işsizliklerinden ne de yeni bir işe başlayıp başlamadıklarından haberdar olunabiliyor.

Ama KHK’yla işten atılan gazetecilerin neredeyse hiçbirinin anaakım medyada istihdam edilmediğini biliyoruz.

Serpil Savumlu’nun dediği gibi “20 yıllık terzisin, bir gün çıkıp sana iğneyi, ipliği, kumaşı yasaklıyorlar. İşte bizim durumumuz bu”.

AKP-Gülen çatışmasının medya bilançosu

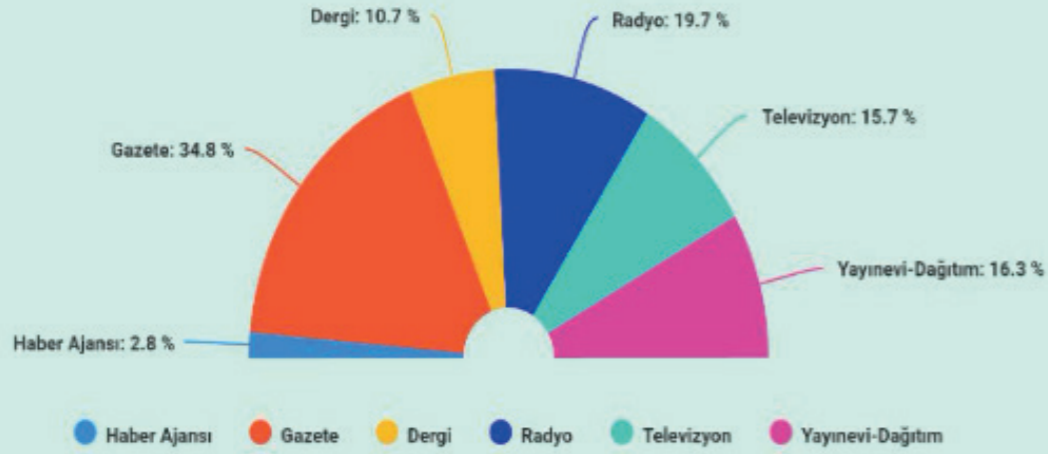
Medyada büyük tasfiyelerden biri de 2003’ten itibaren neredeyse iktidarı paylaşan, koalisyon halinde olan AKP-Gülen cemaati çatışması sonrasında denk düşüyor.

Gülen cemaatinin iktidardan daha fazla pay talep etmesiyle başlayan hükümet-cemaat kavgasının en somut örneği 17-25 Aralık 2013 tarihindeki “yolsuzluk operasyonu”yla ortaya [çıktı](#).

Ekim 2015’te İpek Koza Holding’in [Millet](#)

Kapatılan Medya Kuruluşları

Kanun Hükmünde Kararname / Kurum	668	675	677	RTÜK tarafından kapatılma	683	Diğer	Toplam	KHK No 675 ve 670 Kapatma Kararı Kaldırılanlar
Haber Ajansı	3	2					5	
Gazete	45	10	7				62	17
Dergi	15	3	1				19	
Radyo	23		1	10			34	2
Televizyon	16			12	2	1	32	1
Yayınevi-Dağıtım	29						29	
Toplam	131	15	9	22	2	1	180	20

21 KHK ile OHAL Uygulamaları ve Düzenlemeleri - F. Salman/A. Ergün- bianet

[ve Bugün](#) gazetelerine, Mart 2016'da Zaman, Today's Zaman ve Meydan gazeteleriyle Cihan Haber Ajansı ve Aksiyon dergisinin sahibi Feza Yayıncılık'a [kayyum atandı](#). Kayyumlar gazeteleri kapattı.

15 Temmuz Darbe Girişim sonrası 20 Temmuz 2016'da ilan edilen Olağanüstü Hal Yönetimi (OHAL) kapsamında çıkarılan 668 (27 Temmuz 2016), 675 (29 Ekim 2016) ve 677 (22 Kasım 2016) sayılı kanun hükmündeki kararnamelerle (KHK)

178 medya kuruluşu [kapatıldı](#). Böylece Gülen Cemaati medyasının tümü kapanmış oldu.

DİSK Basın İş'in çalışmasına göre; Basın Yayın ve Gazetecilik işkolunda gözükten şirketlerde sigortalı 2 bin 308 işçi işsiz kaldı (1 Ağustos itibariyle işkolu işyeri listesine göre gözükten sayı 1688 kişi).

Bu kişiler işsizlik maaşı alamayacağı gibi dava açsa bile alacağını tahsil edemeyecek.

VIDEOYU İZLEMELİK İÇİN TIKLAYINIZ

Açılım da kapatıldı Kürt medyası da

Hükümetin Kürt medyasına yönelik kapsamlı operasyonları 24 Temmuz 2015'te başladı. 20 Temmuz 2015'te Suruç'ta gerçekleşen IŞİD saldırısından iki gün sonra, 22 Temmuz'da Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde iki polis memuru evlerinde öldürülmüş, ertesi gün dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu başkanlığında yapılan Güvenlik Toplantısı'nda PKK'ye [operasyon kararı alınmıştı](#).

Kandil'e yönelik askeri hareketin yapıldığı 24 Temmuz gecesi, Kürt meselesiyle

ilgili gelişmeleri aktaran, aralarında Özgür Gündem, Azadiya Welat, Özgür Politika gibi gazetelerin de olduğu 90'ı aşkın haber sitesine [erişim engeli kondu](#). Çatışmaların sürdüğü dönemde Kürt basınına [yönelik baskılar](#) giderek arttı, 15 Temmuz'dan sonra çıkarılan ikinci KHK ile (28 Eylül 2016) "yıkıcı ve bölücü faaliyetlere destek verdiği" gerekçesiyle 23 radyo ve televizyon kanalının kapatılmasına karar verildi.

BİA Gözlem Raporu ve ÇGD rakamları

bianet'in [2016 Medya Gözlem Raporu](#)'na göre 2016'da 778 basın kartı iptal

edilirken, 54 gazetecinin mal varlığına el konuldu; 46 gazetecinin pasaportu iptal edildi.

BİA Medya Gözlem raporuna göre işine son verilen muhabir, yazar ve medya çalışanlarının sayısı 348 (2015), 339 (2014), ve 143 (2013) olarak seyrederken bu sayı 2016'da 2 bin 708'e çıktı.

Türkiye Gazeteciler Sendikası Genel Örgütlenme Sekreteri Mustafa Kuleli'nin TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) ve ÇSGB (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) verilerine dayanarak verdiği bilgiye göre Basın-Yayın-Gazetecilik işkolunda, matbaalar dahil 95 bin işçi bulunuyor. Bunların 9 bini işsiz olmak üzere 24 bini gazeteci. 15 bin faal gazeteci içinde sendikalı sayısı yaklaşık 3 bin. Toplu sözleşmeden yararlanan medya çalışanı sayısı ise 2 bin civarında.

Çağdaş Gazeteciler Derneği verilerine göre ise 2016'da üç medya mensubu öldürüldü, 80 basın mensubu tutuklandı, 299 basın mensubu gözaltına alındı, 32'si darp edildi, şiddete uğradı, tehdit edildi. Aynı yıl içinde yedi yabancı gazeteci sınır dışı edildi. 2 bin 622 basın emekçisi işsiz kaldı. Beş yayın kurumuna saldırı oldu; 157 medya kurumu, dokuz yayınevi ve şirket kapatıldı. Üç basın merkezine polis baskını yapıldı. 24 olay hakkında yayın yasağı kararı verildi. 20 siteye erişim engeli konurken, 624 basın kartı, 32 parlamento kartı [iptal edildi](#).

Türkiye Gazeteciler Sendikası verilerine göre 19 Ocak 2017 tarihi itibarıyla [142 gazeteci hapiste](#).

Her ne kadar farklı kuruluşlar işsiz bırakılan gazeteci sayısına dair birbirinden farklı rakamlar verse de, şu anda Türkiye'deki işsiz gazeteci sayısının 9 ila 10 bin civarında olduğunda [herkes hemfikir](#).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2015 verilerine göre, üniversite mezunu olup en çok işsiz kalan kesim gazeteciler oldu. 2014'te Türkiye genelinde işsizlik oranı yüzde 9.9 olurken gazetecilik alanında işsizlik yüzde 29,1 olarak gerçekleşti.

Buna göre 2014'ün sonu itibarıyla toplam 24 kişilik işgücüne rağmen, 17 bin gazetecinin istihdam edildiği sektörde 7 bin gazeteci işsiz kaldı. Gazetecilik ve enformasyon alanından mezun olanların işsizlik oranı, yüksekokul veya fakülte mezunlarının ortalama işsizlik oranını neredeyse üçe [katladı](#).

Türkiye medyasında toplu sözleşme sadece altı medya kuruluşunda var. Bunlardan beşinde TGS, birinde ise Medya-İş sendikası örgütlü.

TGS'nin örgütlü olduğu işyerleri Cumhuriyet, Evrensel, BirGün, bianet ve Yurt gazetesi. Medya-İş ise Anadolu Ajansı'nda [örgütlü](#).

İrfan Aktan

Gazeteciliğe 2000'de bianet'te başladı. Sırasıyla Express, BirGün, Nokta, Yeni Aktüel, Newsweek Türkiye, Birikim, Radikal, birdirbir.org ve zete.com'da muhabirlik, editörlük veya yazarlık yaptı. Bir süre İMC TV Ankara Temsilciliği'ni yürüttü. 'Nazê/Bir Göçüş Öyküsü' ile 'Zehir ve Panzehir: Kürt Sorunu' kitaplarının yazarı. Halen Express dergisi ve GazeteDuvar'da yazıyor.

Eren Güvendik

Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi mezunu. Üniversite son sınıfta İMC TV Ankara büroda gazetecilik mesleğine başladı. 4 sene İMC TV'de kameraman olarak çalıştı. 2015 tarihinden sonra İMC TV'den ayrılıp freelance olarak kameramanlık yapmaya başladı. Çeşitli Televizyon kanallarına programlar çekti. Şu anda da serbest kameramanlık görevine devam ediyor.

Almanya: Yeni Nesil Diaspora/Kopuntu

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

YENİ GÖÇ DALGASI - 1

*Türkiye'den gidebilenlerin
gittiklerinde en çok duydukları şeylerden biri,
"Gittin kurtardın kendini yine iyisin..." cümlesi.*

*Gidenler
kökten bir kurtarılmışlık duygusuyla
zafer sarhoşluğu içinde mi yaşıyorlar gerçekten?*

Volkan Ağır
İbrahim Karcı

“Ben ardımda yaş bıraktım
Ağlayan bir eş bıraktım
Sol yanıma boş bıraktım hey
Siz benim kime küstüğümü
Nereden bileceksiniz”

Ahmet Kaya

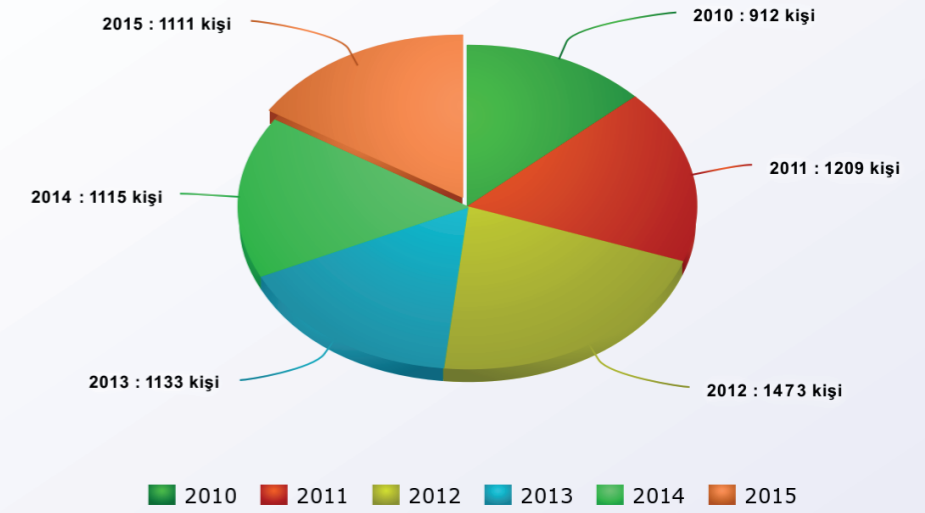
Hiç kimse isteyerek gitmez. İçinde bulunduğu şartlar insanı gitmeye zorlar. Bile isteye, sevine sevine giden de yok mudur? İlla ki vardır. Fakat ne hikmetse buna göç ya da keyfi göç değil taşınmak deniyor daha çok. Ve bir problem haline de getirilmeyen bir durumdur bu.

Türkiye’de, son yıllarda artan bir hızla birçok insan başka ülkelere gitme eğiliminde. Ya da bize mi öyle geliyor? Hayat kurma evresini yaşayan birçok kişinin, bu aralar belki bir süreliğine, belki de bir ömür boyunca uygulamak üzere bulduğu ortak çıkış yolu ‘gitmek’ üzerine kurulu. Kimisinin gittiğinde ne yapacağı belli de, kimisinin bel bağladığı tek şey ise gitmek.

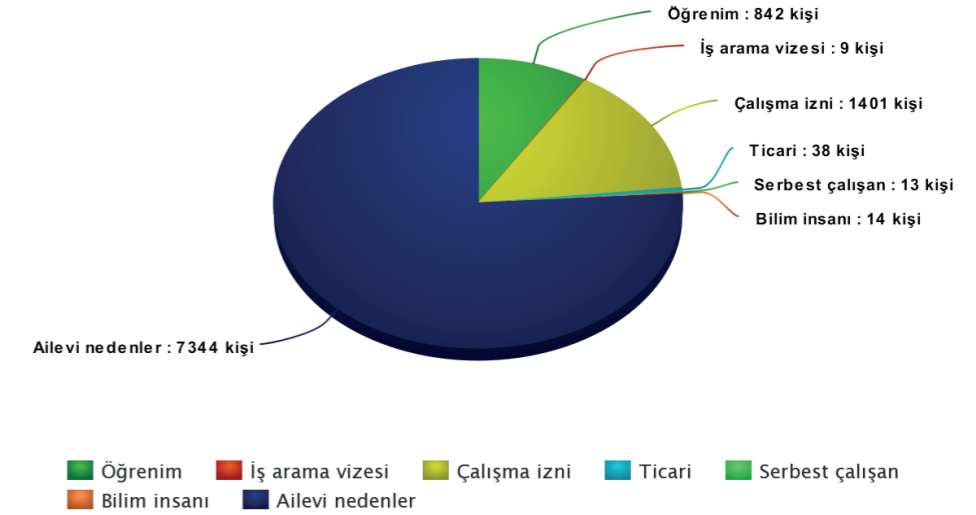
Peki, gitmek o kadar kolay mı? Gidince her şey düzleşiyor mu? Kötü bir filmi yarıda kapatıp yeni bir film açmak gibi kolay mı içinde bulunduğunu düşündüğün kötü ve zor durumdan kurtulmak?

Çalışma izni alan TC Vatandaşı

Almanya Göç ve İltica Ofisi

Oturum izni alanlar 2016
Almanya Göç ve İltica Bürosu

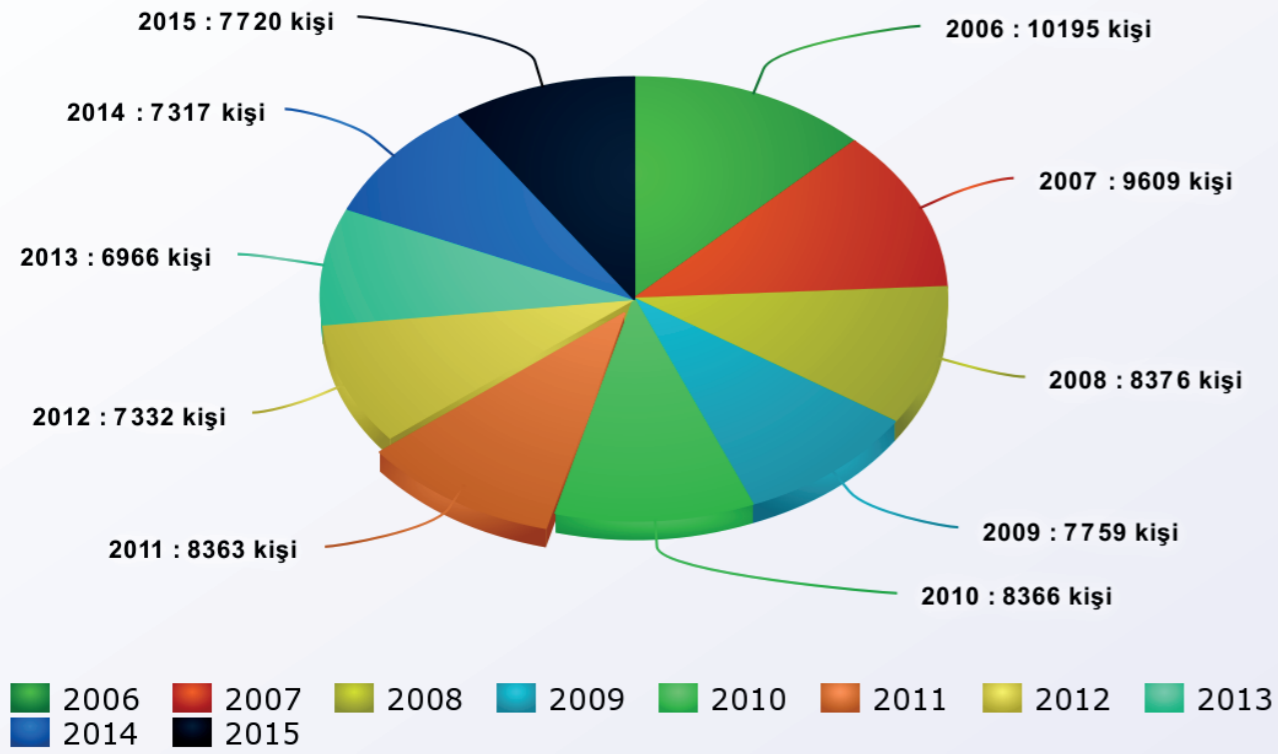
Almanya, Türkiye’den uzaklaşma planları kuranların aklına ilk gelen ülke. İlk harfi alfabenin de ilk harfi olduğundan değil muhakkak. Belli bir geçmişi var iki ülkenin. “Almanya kaybetti diye biz de kaybetmiştik” 1900’lerin başında. Sonra İkinci Dünya Savaşı oldu. “Almanya istedi”, diye Türkiye’den Almanya’ya işçi gönderimi başladı. Bu süreçteki beraberlik ilişkileri köklendirdi.

Gelenlerin kalması da. O günden bugüne de Almanya’da yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayısı 3 milyona yaklaşmış durumda.

2013’te Almanya’ya gelip oturma izni alan Türkiye vatandaşı sayısı 10 bin 388; 2014’te 10 bin 748; 2015’te ise 10 bin 690.

Aile Birleşimi ile Almanya'ya gelen

Almanya Göç ve İltica Ofisi

2013'te 1465'i eğitim, 1307'si çalışma izni, 6 bin 966'sı da aile birleşimi ile Almanya'ya gelmiş. Bu sayılar 2014'te 1327 eğitim, 1352 kadar çalışma izni, 7 bin 317 kadar aile birleşimi şeklinde. 2015'te ise 997 kişi eğitim amaçlı, 12 kişi iş arama vizesi, 972 kişi çalışma vizesi, 8 bin 667 kişi ise aile birleşimi ile Almanya'da ikamet etmeye başlamış.

Gitmek eyleminin belki de en çok gündem olduğu 2016 içinde Almanya'da oturum izni alan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayısı 9 bin 661. Bu kişilerin yüzde 76'sı ailevi nedenlerle Almanya'ya gelmiş. Bu nedenler evlilik ya da burada ailesi olanların tekrar Almanya'ya dönmesi olarak ikiye ayrılıyor. 2016'da Almanya'ya aile birleşimi gelen 7 bin 344 kişi arasından bir kişiyle yollarımız kesişti.

Temmuz'un kalan yarısı kırılma noktası

Kameraman olan X, çeşitli belgesel filmi çekimlerinde görev almış. Zaman zaman da ana akım dışında kalan ve şu anda kapatılmış olan bir televizyon kanalı için serbest olarak çalışmaktaymış. Almanya'ya ilk gelişi 2016'nın Mart ayına denk geliyor. Gerekçesi yine bir belgesel çekimi.

Ancak Almanya'ya gelmeden önce Türkiye'deyken tanıştığı Almanyalı bir kadınla ilişki yaşamaya başlamışlar. Almanya'daki iş teklifini kabul etmesinde bu da bir etken olmuş. Çekimler uzadıkça vize uzatma işlemleriyle kalışını Haziran ayına kadar uzatabilmiş X.

Temmuz ayında ise onun 7 bin 344 kişi arasında bir istatistik olarak yer almasını sağlayan olay gerçekleşmiş. Almanyalı sevgilisi Türkiye'de yaşananlardan X'e göre daha fazla etkilenmiş ve dönmesini istemediğini belirterek evlenme teklifinde bulunmuş.

Verdikleri kararı ailelerine bile haber vermeden hızlıca gerçekleştirip Temmuz ayının üçüncü haftasında evlenmişler. O günden beridir de Türkiye'ye hiç gitmemiş. Bu onda bir Türkiye'ye dair bir özlem yaratıyor elbette.

En son 2016'nın Haziran ayında gidebilmiş Türkiye'ye. Bunun yarattığı yükün yanında da burada kalma kararının gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmeye niyetli. Oturum izni, ev taşıma, yeni bir hayata, dile adapte olma, iş bulma gibi büyük dertlerle boğuşuyor. Serbest olarak işlerine devam etmeye çalışırken de Almanca kursuna gidip burada daha kurulu bir düzene geçebilmek için çabalıyor.

Kalıcı misafir

Eğitim amaçlı Türkiye'den Almanya'ya gelenlerin sayısı ise 842. Bu sayıya lisans, yüksek lisans eğitimini burada almak isteyenler de doktorasını tamamlamak için gelenler de dahil. G. de bunlardan biri. Sosyal bilimler öğrencisi olarak doktorasını yazan G. üniversitesinin

kendisine sunduğu misafir öğrenci statüsünde bir seneliğine Almanya'ya gitme kararını almış. Fakat gelirken de aklının bir köşesinden Almanya'da yaşama fikri mevcutmuş.

Eylül ayının başında Almanya'ya gelen G., Türkiye'deki son bir senesinde ailesinde yaşadığı kayıplar nedeniyle zor dönemler geçirmekteymiş. Buraya gelmesinin ilk nedeni de aslında bu kara bulutların hüküm sürdüğü süreçten uzaklaşarak tebdil-i mekanda ferahlık aramak.

Fakat Eylül ayından bu yana da aklında olan tek bir şey var: Misafir öğrenci olarak geldiği Almanya'ya doktorasını aldırıp burada kalmaya devam etmek.

Akademisyen olarak Türkiye'de yaşamının zorluğu bir yana Türkiye'de bir gelecek görmemeye başlaması de temel oluşturmuş misafirliğini kalıcı yapma işlemleri için.

Eğer doktorasını buraya aldırabilirse ilerleyen süreçte üniversitesinin akademisyen kadrosunda da kendisine yer bulma ihtimali bulunuyor.

Şu anda, yazdığı teze ve burada kalmak konusundaki girişimlerine odaklanmış durumda. Sporla da içli dışlı olan G. Türkiye'deyken aldığı spor hocası lisansının avantajını da burada değerlendirmeyi gelecekteki bir B planı olarak cebinde tutuyor.

İş arama vizesi imkanıyla Almanya'ya gelen sayısı bu istatistiklerin içinde en azı. Sadece 9 kişinin başvurup aldığı bu vizeye sahip gelenlerden biri de Ş. Ş. Türkiye'de müzik, sanat, organizasyon sektörü çalışanı olarak büyük müzik festivallerinin prodüksiyonlarını yapmaktaydı.

Ancak son dönemde bu sektörde yaşanan düşüş onun da işlerini sekteye uğrattı. 50 yaşına bir kala olsa da çözümü Almanya'da aramaya karar vermesi ve buna cesaret etmesi diğerlerine göre belki biraz daha kolaydı. Çocukluğu Almanya'da geçmiş biri olmanın getirdiği avantajı değerlendirerek Almanya'ya yerleşmeye karar verdi. Almanya'ya yerleşmeye karar verme sürecini ülkedeki geçmişi ve ülkenin

50'ye 1 kala
yeni bir hayat peşinde

▶ VIDEOYU İZLEMEK İÇİN TIKLAYINIZ

diliyle kültürünü bilmesi kolaylaştırırsa da eşini ve ilkokul çağındaki çocuğunu geride bırakmayı göze alarak bu süreci başlatmaya karar vermiş.

Kendi sözleriyle aktarırsak, "Ülkedeki istikrarsızlık ve çocuğu için bir gelecek görememesi" onu göçe yönlendiren en büyük neden. Bir süredir arkadaşlarının yanında kalarak Almanya'da iş arama ve kurma süreçlerine cebindeki kuş kadar parayla devam ediyor. Niyeti bildiği işe, organizasyon yapmaya devam etmek. Fakat özellikle Berlin'de olan çevreye girmek o kadar da kolay değil. Kısa süre önce verdiği ani bir kararla ilkokul çağındaki evladını da yanına almayı planlayan Ş'nin eşi ise Türkiye'de kalmaya devam edecek.

Devlet gönderdi, devlet mağduru oldu

Tuba İnal Çekiç bir akademisyen. 2016'da Humboldt Üniversitesi'ne misafir öğretim görevlisi olarak gönderilse de son çıkan Kanun Hükmünde Kararname'nin mağdurlarından. Haziran ayında eğitimine katkısı olması için ilkokul çağındaki kızını da yanına alarak gelen Tuba, eşi Alper'e şans eseri kavuşabilmiş. "Göç aslında hiç bitmeyen bir şey" diyor Alper. Tuba ise Gezi'de öğrenilen dayanışma kültürüyle Almanya'da tutunmalarının daha kolay olacağı düşüncesinde.

Huzur Berlin'de

Kadir'in hikayesi bu kişilerden biraz daha farklı. Ankaralı olan Kadir, Berlin'e gelmeden bir süre önce de işi nedeniyle İstanbul'da yaşamış. İstanbul'da hayat kurmaya çalışırken şehrin onu yormaya başladığını farketmiş. Şehrin gerginliğini içselleştirdiğini farketmesiyle geliş nedeni olan iş motivasyonunu da sorgulamaya başlamış. Kendini ve çevresini değiştirme motivasyonuna sahip olarak attığı iş değişikliği adımı da kısırlaşmaya başladığını hissetmesi onu başka arayışlara itmiş. Yaptığı birçok işte verdiği emeklerin karşılığını alamamaya başladığı tecrübe etmesi de onu gitmek konusunda ikna etmiş.

Bilgisayar mühendisi olması ve bu iş kolunda da Berlin'in Avrupa'nın Silikon Vadisi olma hedefi, rotasını Berlin'e çevirmesini kolaylaştırmış. Kadir 2015'te Almanya'da çalışma izni olan 965 kalifiye iş gücünden bir kişi sizin anlayacağınız.

Berlin'deki sektörel çevresinin varlığı şehirde tutunmasına yardımcı olmuş. Berlin'e olan uyumunu sağlamak için uzun bir süre Türkiye'deki olayları bilerek takip etmeme tercihini yapsa da 10 Ekim katliamı gelişinin hemen sonrasında denk gelmiş. Ve arka arkaya yaşanan patlamalarda tanıdığı insanların hayatını kaybetmesini uzaktan seyretmek zorunda kalışı ruhsal

olarak onu en zorlayan durumların başını çekmiş. Serbest olarak fotoğrafçılık yapan 30 yaşındaki Kadir, uzun süre Cumartesi Anneleri eylemlerini takip edip görüntülemiş. Berlin'e geldiğinde haftalık rutininden uzak kalınca bir boşluk yaşadığını söylüyor. Bu günlerden "Uzakta olmanın en zor geldiği zamanlar" olarak bahsediyor Kadir. Son 6-7 aydır ise bu konuları bilinçli olarak tartışmamaya çalıştığını belirtiyor. Yine de bulunduğu yerden Türkiye'de olanlar ve dünya için neler yapabileceği sorusu hala kafasını kurcalıyor.

Berlin'de huzurlu bir hayat yaşadığını çok kez vurgulayan Kadir, Berlin'de olmanın kendisine farklı bir sorumluluk

verdiği düşüncesinde. Berlin'deyken kendisinin ve arkadaşlarının yaşadıklarını dönüştürmek konusunda yapabileceği şeyler konusunda uzun vadede daha umutlu olduğunu belirtiyor. Bir gün geri dönecek mi sorusunun cevabını ise henüz bilemiyor.

Almanya: Bunaltı Göçü

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

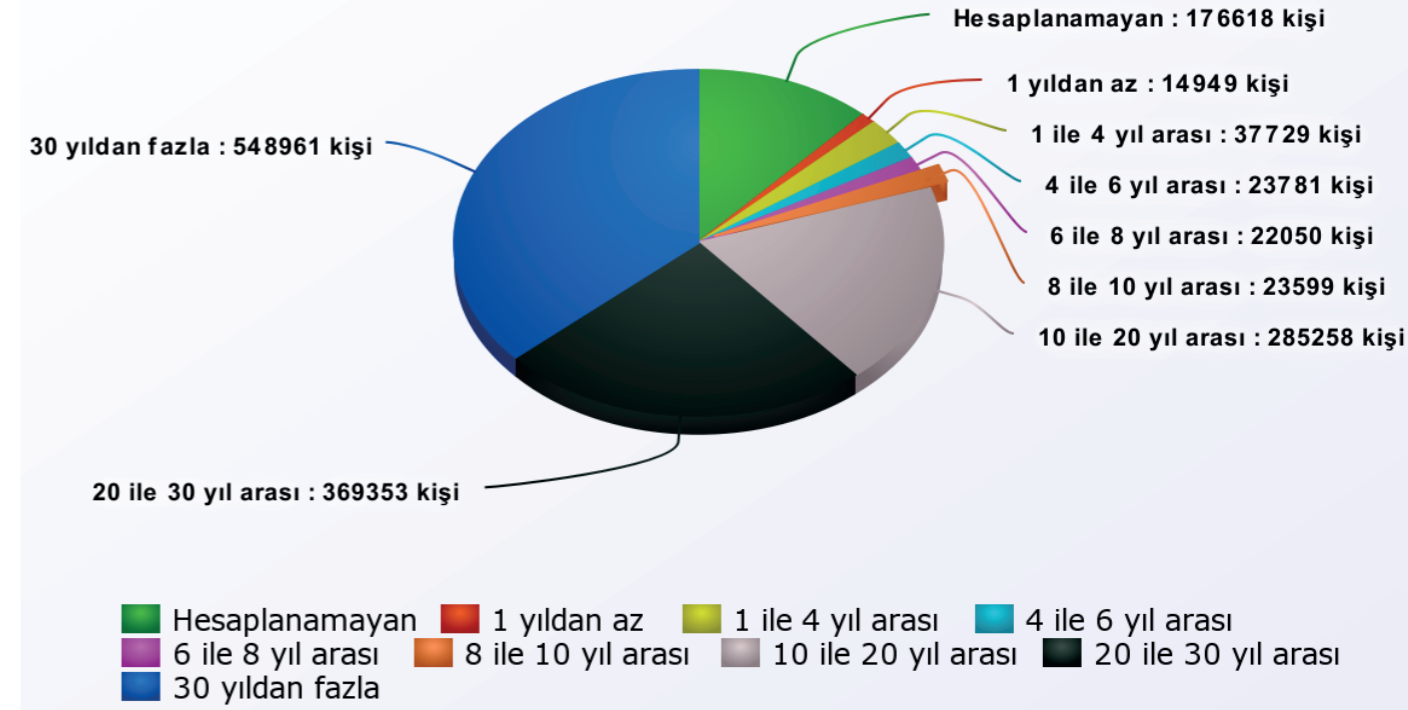
YENİ GÖÇ DALGASI - 2

*Konuştuğlarımızın
ortak paydasının
Gezi Parkı direnişi ve sonrası olması
ister istemez bu yeni olan diasporaya,
bir katman olarak
'Gezi Diasporası'
adını koymaya
yönlendiriyor bizi.*

Volkan Ağır
İbrahim Karcı

Oturum izni süreleri - 31.03.2016'ya kadar toplanan veri

Almanya Göç ve İltica Ofisi

31 Mart 2016'ya kadar toplanan veriye göre, Almanya'da bir ile dört yıl aralığında bir süre için oturum izni sahibi olan Türkiye vatandaşı sayısı 37 bin 729.

Bu veri bize bu sıçramanın en erken 2012'de başlayan ve en erken 2016'da sonlanacak olan bir süre içinde yaşandığını gösteriyor.

Bu da konuştuğumuz kişilerin de dillendirdiği üzere bizi ister istemez Gezi Parkı süreci ve sonrasında yönlendiriyor. Almanya'daki en büyük dayanakları o günlerde öğrenmiş oldukları birbirleriyle dayanışma pratiğine sahip kişiler olmaları. Umutsuzluğa düştükleri ilk anda sarıldıkları şeyin birbirleri olduklarını aktardıkları pratiklerinden anlayabiliyoruz.

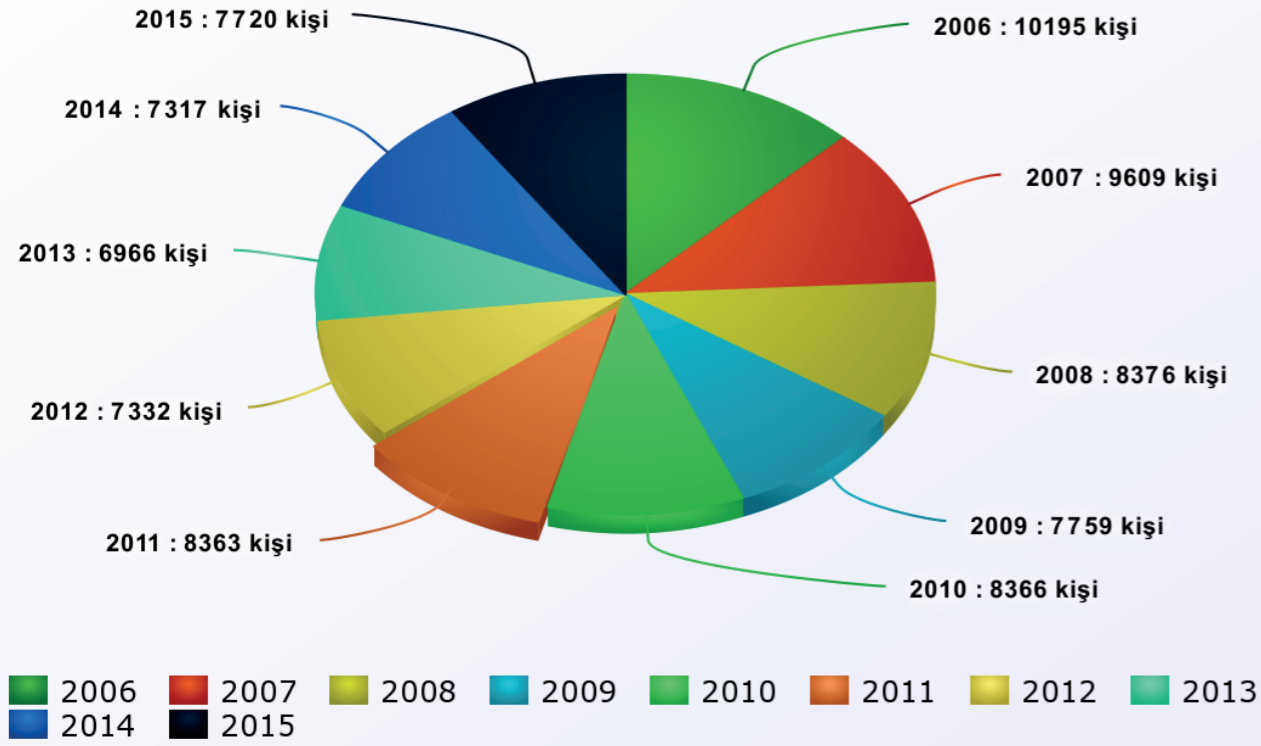
Almanya'da görüşlerine başvurduğumuz ve hayatlarına da tanıklık ettiğimiz bu insanların ortak noktası yaşamsal alanda daraltılmış hissetmeleri. Kimi çok stresli anlarda, "Ben bunaldım, bir hava alıp geleceğim" deyip bulunulan yeri terk etmek olarak anlatabiliriz içinde buldukları ruh halini.

Gidebilenlerden olan haberimizin öznelerinin hava almasını en çok sağlayan şey ise sınırları içinde buldukları ülke değil, birbirleri.

Aile Birleşimi ile Almanya'ya gelen

Almanya Göç ve İltica Ofisi

Yeni jenerasyon Türkiyeliler

Almanya'da belki de özellikle Berlin'de, yukarıda belirttiğimiz süre içinde Türkiye'den göçenlerin farkında olmadan kendiliğinden başka bir diaspora oluşturduğundan bahsetmek mümkün. Röportaj yaptığımız kişilerin dönüp dolaşıp bahsettiği ortak paydanın Gezi Parkı direnişi ve sonrası olması ister istemez aklımıza bu yeni olan diasporaya, bir katman olarak 'Gezi Diasporası' adını koymaya yönlendiriyor bizi.

Daha önceki yıllarda Almanya'ya yerleşmiş olanlarla, Almanya'ya son akımda gelen Türkiye vatandaşlarının oluşturduğu jenerasyonların pek içiçe geçmediğini de söylemek gerek. Kuşak farkını ise üç farklı kuşaktan Türkiyelilerin varlığına, yaşayışlarına şahitlik eden yaklaşık 40 yıldır Almanya'da olan ve bir nevi Türkiyelilerin buluşma noktası haline gelen Berlin Weser Strasse'deki 'Ein Laden' isimli restoranın işletmecisi Hasan Abi'nin sözleri bu konuda açıklayıcı niteliğe sahip:

"Son birkaç yılda gelen insanların büyük bir bölümü daha önce ekonomik nedenlerden gelenlerden farklı. Son gelenler eğitilmiş bir kesim, bilgi dolular ve tabii ki Türkiye için bir kayıp olduğu gibi Almanya için büyük bir zenginlik ve Almanya da bunun farkında.

Şu anda gelen bambaşka bir diaspora. Genelde gazeteci, yazar, sinemacı gibi insanlar. Türkiye'ye karşı olmak gibi bir dertleri yok zaten yaptıkları şeyleri burada da yapmaya devam etmeye çalışıyorlar. Daha da gelmeye devam ediyorlar."

Türkiye'nin içindeki mevcut durum bir süre daha insanları Almanya'ya ya da dünyanın birçok başka bölgesine göndermeye devam edeceğe benziyor. Robert Kolej, Alman Lisesi, Saint Benoit Lisesi mezunlarının tamamına yakınının üniversite eğitimi için yurtdışındaki üniversitelere başvurmaları da bu konuda kayda geçilmesi gereken bir başka veri. **

İvmesi yükselen bir devinim

Haberimizde yer verdiğimiz ana karakterlerimizin bazıları, Türkiye'deki baskı ve etiketleme ortamından endişelendikleri, haberde isimlerinin yer almasının Türkiye'ye dönüşlerini etkileyebileceği endişesiyle isimlerini yer almasını haklı olarak istemediler.

Ülkedeki gidişatı eleştirmek bir yana, ülkenin içindeki durumun ruh hallerinde yarattığı sonucu dile getirmekten bile korkar halde 'ya başıma bir şey gelirse' veya 'ya Türkiye'de aileme bir sorun çıkartırlarsa' paranoyasına sahip olarak haberimizde yer almayı kabul etmeleri bile Almanya'daki son akım göçmenlerin günlerinin saf bir huzur içinde geçmediğinin net bir göstergesi.

Haberi hazırlayanlar olarak bu istatistiklerin içinde yer alan, haberimizin ana aktörlerinin yaşadıklarının benzerlerini birebir tecrübe eden, Türkiye’de eleştirel medyaya yapılan baskıların ardından işsiz kalmış iki gazeteciyiz.

Türkiye’de yaşadığı baskılardan uzaklaşarak daha iyi bir gelecek kurmak için Almanya’ya göçen gün geçtikçe sayısı artan, Angela Merkel’le el sıkışma şansı bulamayan çoğunluktanız. Ülkenin belirsiz durumunu uzaktan izlemek her ne kadar zor olsa da git gide büyüyen bambaşka bir devinimin olduğunu gözlemlemekteyiz.

Bu çoğunluğun üretime olan açlığını, Almanya’da bulabildiği özgür üretim alanlarıyla birleştirdiğinde ortaya iki ülkeye de katkı sağlayabilecek somut sonuçlar çıkabileceğini söyleyebiliriz. Bu haber ise bahsettiğimiz buzdağının sadece görülebilen kısmı.

* Haberimizde kullandığımız istatistikleri Almanya Göç ve İltica Bürosu’ndan temin ettik.

** [Liseli öğrencilerinin gözü yurtdışında](#)

Volkan Ağır

2006 yılından bu yana blog yazıyor. 2008 yılında Cumhuriyet Gazetesi Spor Servisi’nde muhabirliğe başladı. O günden bu yana yoğunlukla spor muhabirliği yapıyor. Serbest muhabir olarak 2014’den Dünya Kupası’nı Brezilya’da, 2015’te Copa America’yı Şili’de takip etti. 2011’den bu yana Açık Radyo’da her pazartesi günü 19.30’da Efektifpas isimli spor programını sunuyor. GazeteDuvar’da haftalık, belli aralıklarla da Özgürüz’de spor yazıları yayınlanıyor. Zaman zaman da kendisine dokunan sosyal ve toplumsal olaylar hakkındaki yazıları ve haberleri çeşitli medyalarda yayınlanıyor. 2016 Ekim Ayı’ndan bu yana Almanya’da Köln’de yaşıyor.

İbrahim Karıcı

2010’den bu yana insan hakları ihlalleri, azınlık hakları, zorunlu göç, insan kaçakçılığı, sistematik asimilasyon, kentsel soylulaştırma, LGBTİ siyasi temsili, toplumsal travma ve yüzleşme konuları üzerine çok sayıda dosya, multi-medya içerik ve belgesel üretti. CNN, TIME, AP, BILD, TVE ve NYT gibi uluslararası basın kuruluşları ile serbest olarak çalıştı. Birçok milletler-üstü ve disiplinlerarası projede bağımsız olarak yer aldı. Türkiye ve Türkiye-Suriye sınırı ağırlıklı olmak üzere - Ortadoğu, Güney Asya ve Avrupa’da paralel olarak yaşanan toplumsal hareket ve taban örgütlenme pratiklerini sahada gözlemledi ve dosyaladı. 2015’ten bu yana, Avrupa’da yeni göç hareketliliğinin toplumsal dinamiklere etkisi üzerine bağımsız gazeteci, belgesel yapımcısı ve aktivist olarak çalışmanın yanı sıra, Almanya’da Rhine-Waal Üniversitesi (HSRW) “Toplumsal Cinsiyet ve Çeşitlilik” bölümünde eğitimine devam ediyor. (www.ibrahimkarci.com)

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

AFRO TÜRKLER - 1

*Akademisyen Körükmez
ve gazeteci Karakartal
Afro Türklerin ten rengi sebebiyle
okulda ve iş yaşamında karşılaştıkları
sorunları ve ayrımcılıkları anlatıyorlar.
Mustafa Olpak,
örgütlenmenin öyküsü
ve Dana Bayramı.*

**Arap Kızı Camdan Bakıyor'la
Gelen Örgüt ve
“Araplık”tan Kurtuluş**

Aynur Tekin
Ferhat Demir

Afro Türkler: Afrika'dan getirilen kölelerin torunları

Büyük büyük nineleri ve dedeleri Osmanlı döneminde Afrika'dan Anadolu'ya köle olarak getirilen Afro Türkler günümüzde yoğun olarak Ege Bölgesi'nde yaşıyor. Osmanlı köleliği üzerine çalışmalar yapan Sabancı Üniversitesi Öğretim üyesi Hakan Erdem, Osmanlı Devleti'nde ilk dönemlerden itibaren kölelik olduğunu belirtiyor. Erdem'e göre; 19. Yüzyıl'da Afrika'dan Osmanlı'ya yaklaşık 10 bin köle getirildi. Bugün, kendilerini Afro Türkler olarak adlandıran Afrika kökenli topluluk, bu sayının Türkiye coğrafyasında çalıştırılan kısmının torunları.

Hacda kaçırılan çocuklar

Kendi reayasını köleleştirme yasak olan Osmanlı Devleti'ne, yoğun olarak Afrika ve Kafkasya'dan köle getiriliyordu. Afrikalı köleler genellikle Sudan, Habeşistan ve Çad'dan getiriliyordu. Köle kaynağı savaş esirlerinden ve köle tacirleri tarafından zorla kaçırılanlardan oluşuyordu. Ayrıca, hacca gidenler bunun bir kanıtı olarak siyah çocukları kaçırap develerle Osmanlı coğrafyasına getiriyordu.

Köle mal sahibi olamaz

Osmanlı'da köleler kul, cariye, odalık, gulam gibi isimlerle çağırılıyordu. Genellikle büyük çiftliklerde, ev içi hizmetlerinde ve haremde çalıştırılıyorlardı. Osmanlı hukukunda köleliğe dair kurallar yer alıyordu. Buna göre köleler alınabilir, satılabilir ve hediye edilebilirdi. Ayrıca kölenin mal edinmesi de yasaktı.

Dilleri ve kültürleri unutturuldu

Osmanlı Devleti'ne getirilen kölelerin kendi dillerini konuşması ve kendi inancına göre ibadet etmesi yasaktı. Bu durum Afrikalıların dil, din ve kültürlerini bir sonraki kuşağa aktarmasını engelledi. Bu sebeple Türkiye'de yaşayan Afrika kökenliler (Afro Türkler) kendilerinden önceki kuşakların hangi dili konuştuğunu dahi bilmiyor.

“Toplumsal kabullerde ve herhangi bir faaliyete katılımında ten rengi en belirleyici unsur oluyor.”

Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Lülüfer Körükmez, Afro Türklerin [Türkiye'de yaşayan Afrika kökenli topluluk] ten rengi sebebiyle gündelik hayatta, çalışma hayatında ve eğitimde yaşadıkları için böyle diyor.

Afrikalılar Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği 2006'da kuruldu, Afro Türklerin ten rengi nedeniyle karşılaştıkları ayrımcılıklar üzerine çalışıyor. Akademisyen Körükmez da derneğin saha çalışmalarını yürütüyor, ten rengi ayrımcılığına dayalı deneyimlerin kaydını tutuyor.

“Performans” beklentisi

Afro Türklerin çoğu kırsal kesimlerde yaşıyor, dolayısıyla eğitime erişimleri kısıtlı. Okula başlansa bile eğitim hayatı yarım bırakılabiliyor, üniversiteye devam edenlerin sayısı ise hayli az. Bunun en önemli iki sebebi ise yoksulluk ve renk ayrımcılığı.

Eğitim hayatına katılan Afro Türkler, sınıf arkadaşları tarafından aşağılanabiliyor ya da alay konusu olabiliyor. Afro Türkler okul hayatına tutunabilmek ve ten renklerini kabul edilebilir bir hale getirmek için performans göstermek zorunda kalabiliyor.

Yrd. Doç. Dr. Körükmez anlatıyor:

“Sıradan, hiçbir yeteneği olmayan ya da performans göstermek istemeyen bir insan olarak var olduklarında daha çok zorlanıyorlar. Bir görüşmeci, sahneye çıktığında ve performans gösterdiğinde ya da görünümünü şu anda popüler olan kriterlere göre düzenlediğinde daha kolay kabul edildiğini ifade etmişti.

“Mesela saçını kıvırcık ve kabarık yaparak, ucuna boncuklar takarak... Yani bir tür sevimlileştirme talebine uyma yoluyla ancak kabul görüyor. Bu söylediklerim başta sevimli gibi görünebilir; fakat bu ayrımcılığın bir başka çeşidi.

“Kimse sevimli ya da yetenekli olmak durumunda değil. Dolayısıyla bu ilkenin eğitimde yaygın bir şekilde yerleştirilmesiyle, çocukların okula sıkıntısız bir şekilde katılabilmeleri sağlanabilir.”

Farkındalık

Yrd. Doç. Dr. Körükmez Afro Türk çocukların devam ettiği okullarda, diğer çocuklar ve ebeveynlere farkındalık eğitimi ya da farkındalık sağlayacak uygulamalar yapılması gerektiğini savunuyor.

“Okula başlayabilen çocukların sınıf içerisinde kabul görmesi için öğretmenlerin ve idarecilerin süreci

[VİDEOYU İZLEMELİK İÇİN TIKLAYINIZ](#)

iyi yönetmesi gerekiyor. Alay etme ve dalga geçme gibi davranışlar, öğrencileri eğitim hayatından soğutuyor.

“Ten renklerindeki farklılıkların çocuklara anlatılması ve birlikteliğin oluşturulması için çok uğraşmak gerekiyor.”

Şirinlik, tatlılık, Araplık

Gazeteci Alev Karakartal hem dernek bünyesinde hem de bireysel olarak Afro Türklerle ilgili araştırmalar yapıyor.

Karakartal çocukluğunda özellikle kriz anlarında dışlandığını hatırlıyor:

“İyi zamanlarda çok şirinsin, çok tatlısın. Ama en ufak bir kriz anında, çocuklar hemen ‘Arap, Arap’ diye bağırır ve dışarıya

atılırsın. Benim çocukluğumda zenciye bilmiyorlardı.

“Yetişkin bir kadın olduğumda, Amerikan filmlerinden zenciye de öğrendiler ve pis zenci demeye başladılar. Hatta bir keresinde bana negro diyen birini duydum. “Komik bir ülkeyiz, kendi ülkemizdeki köleliğin tarihini ve siyahlarla ilişkisini ABD üzerinden öğreniyoruz.”

Ders kitaplarında temsil yok

Dernek, son iki yıldır Afro Almanları (Afrika kökenli Almanlar) Türkiye’ye davet ediyor ve Afro Türklerle buluşturuyor. Yrd. Doç. Dr. Körükmez, bu buluşmalarda eğitim çağındaki çocuklar özelinde dikkat çekien bir gözlemine aktarıyor: “Fark ettik ki Afro Türk çocuklar, Afro

Alman çocukların kitaplarıyla ilgileniyor. Çünkü Afro Almanların ellerindeki boyama kitaplarında siyah çocuklar, siyah aileler ve yine karma aileler var. Dolayısıyla müfredat bu anlamda çok önemli...

“Boyama kitabından, ders kitabına kadar bütün bunlara yer verilmesi çocuğun bir karşılığının olduğu ve tanındığı mesajını veriyor. Bu uzun bir süreç tabii ki. Ancak bir şekilde başlanması gerekiyor.”

Afro Türk aileler zaman zaman kanallara ve yayınevlerine siyahların da resmedildiği kitaplar ya da çizgi filmler konusundaki taleplerini iletiyor. Fakat şimdiye kadar herhangi bir dönüş alınamamış.

Örgütlenmeye doğru ilk buluşma

“Mustafa Olpak, Afro Türkleri bir araya getirmek ve kültürlerini sürdürmek için bu derneği kurmayı düşünmüş. Birbirimizle görüşelim ve atalarımızın örf adetlerini devam ettirelim demiş. Ben köyde doğup büyümeyim, İzmir’e sonradan geldim. Bana dediler ki bir dernek kurulacak yardımcı olur musun?”

“Bu nasıl bir dernek diye sordum. Tamamen bir kültürel amaçlı dernek olduğunu öğrenince, onu Ayvalık’tan evime davet ettim. Biz kendisiyle dernekten önce tanışmıyorduk. Bizi ziyaret etti ve yazmış olduğu ‘Arap Kızı Camdan Bakıyor’ kitabını getirdi. Konuştuk, kitabını okuduk ve bu işi

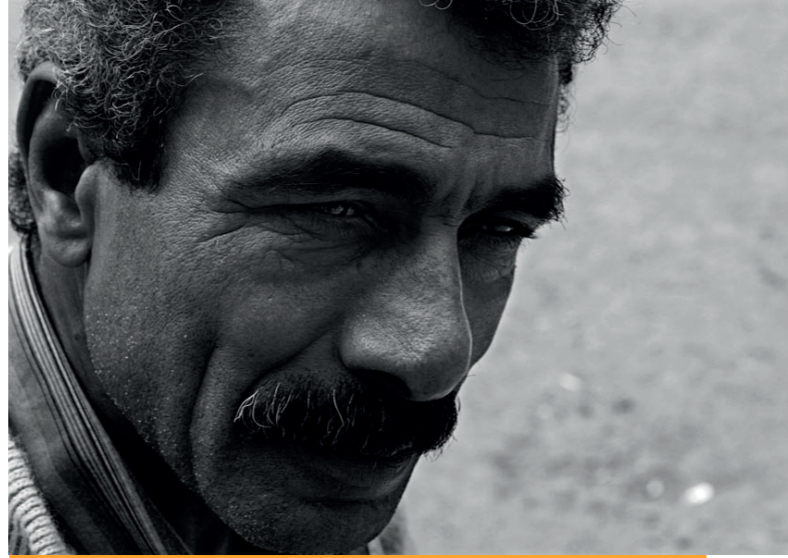
birlikte yapmaya karar verdik.” Şu anki başkanı Şakir Doğuluer Afrikalılar Kültür, Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği’ne doğru atılan ilk adımı böyle anlatıyor.

Mustafa Olpak’ın başkanlığında 2006’da yola çıkan dernek Afro Türkleri bir araya getirmekte önemli bir rol oynadı, sayesinde yıllarca “Arap” denen Afrika kökenliler Afro Türk olarak anılmaya başlandı.

“Mustafa Olpak hak mücadelesini çantasında taşıyordu”

Olpak, ilk zamanlarda bir ofis kiralayamadıkları için derneği çantasında taşıyormuş. Ulaşabildiği herkesle görüşmüş ve konuşmuş. İyi karşılanmadığı, hatta kovulduğu yerler de olmuş; fakat “Bu uzun bir yol” deyip devam etmiş.

Ekip arkadaşlarıyla beraber, kısa sürede uzun bir yol almış. Afro Türklerin tanınmasını sağlamış ve görünürliğini arttırmış. Öyle ki çalışmalar Türkiye ile sınırlı kalmamış, uluslararası alandan akademisyenler ve araştırmacılar da dâhil olmuş. Bir Afrika geleneği olan Dana Bayramı kutlamaları da İzmir’e böyle gelmiş. Olpak’ın ölümü, birçok insanı derinden etkilemiş.

Mustafa Olpak

Mustafa Olpak 1953 Ekimi’nde, Ayvalık’ta taş ustası Resmolu Mehmet ile Girit göçmeni Kemale’nin beşinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Nüfusa 15 ay sonra kaydedildi. Nüfus cüzdanındaki doğum tarihi 1 Ocak 1955.

İlkokuldan mezun olduktan sonra torna-tesviye atölyesinde çalışmaya başladı. Askerden sonra İzmir’in Karabağlar Halkevi Derneği’nde aktif görev üstlendi.

1979’da ülkücüler halkevine silahlı saldırı düzenledi, Olpak bacağından ve kolundan vuruldu. Üstelik saldırıya uğradıkları halde gözaltına alınanlardan biriydi.

12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrası bir yıl cezaevinde kaldı. Hapishaneden çıktığında kolunu eskiden olduğu gibi kullanamaz durumdaydı. Torna-tesviye yapamadığı için meslek değiştirip mermer ustalığına başladı.

1990’larda anılarını yazmaya karar verdi ve kökenini araştırmaya başladı. Tek bildiği ilk gençlik yıllarında kendisine anlatılan atalarının Kenya’dan kaçırılarak Osmanlı İmparatorluğu’nda satıldığı bilgisiydi.

“Kenya-Girit-İstanbul Kıyısından İnsan Köle Biyografileri” (Ozan Yay, 2005) böyle ortaya çıktı. Kitabın üç yıl sonra Punto Yayıncılıktan genişletilmiş baskısı yapıldı.

Afrikalılar Kültür ve Dayanışma Derneği’nin kurucusu ve ilk başkanıydı. 2016’nın Ekim ayında yaşamını kaybetti.

(Kaynak: [Köklerini araştıran adam Mustafa Olpak - Ayda Kayar](#))

Başkan Doğuluer, “Biraz ayaklarını yere sürüyerek yürüdü Mustafa Olpak. Bazen ona benzeyen sesler duyuyorum ve o geliyor gibi hissediyorum” diyor.

Doğuluer: “Biz de varız dedik”

Doğuluer, Mustafa Olpak için “hayatını derneği adamıştı, derneği çocuğu gibi görüyordu,” diyor.

“Bize çok şey kattı. Dernek sayesinde bir araya geldik ve biz de varız dedik. Rengimiz sebebiyle laf atmalardan ve tacizlerden dolayı biraz daha çekimser kalıyorduk. Ama dernekle beraber dedik ki bakarsa baksın, atarsa atsın o onun kendi ayıbı. Bu dernek bizim ufkumuzu açtı. Mustafa Olpak’a ne kadar teşekkür etsek azdır.”

Doğuluer, Mustafa Olpak’ın Afrika köyü kurma projesinden söz ediyor; “kültür merkezi, lokantası, otelleri olan ve Afrika’dan izler taşıyan tam teşekküllü bir köy kurmak istiyordu. Bu yine gündemimizde” diyor.

Baharın habercisi Dana Bayramı

Afrikalılar Dana Bayramı'nı baharı karşılamak için kutluyor. Nijerya'nın en büyük etnik topluluğu Yoruba'nın bir geleneği olan Dana Bayramı bugün Togo, Senegal, Kenya'nın iç kesimleri ve Güney Sudan'da kutlanıyor.

Afrikalılar, bu bayramın bolluk ve bereket getireceği inancını taşıyor. Bayram, topluluğun ruhani lideri godyalar tarafından yönetiliyor. Godyalar özel güçleri olan ve topluluğu bir arada tutan şifacı kadınlar olarak tanımlanıyor. Osmanlı'da 1880'lerden 1920'lerin sonlarına kadar kutlanan Dana Bayramı üç hafta sürermiş ve kölelerin izinli

olduğu mayıs ayının ilk haftasında bir araya gelme ve haberleşme ağı yaratma amaçlarıyla düzenlenirmiş. Bu süre zarfında godyaların topladığı parayla bir dana alınır ve mayıs ayının ilk cumartesi günü kurban edilirmiş.

Dana Bayramı, 2006'dan beri Afrikalılar Kültür Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği'nin organizasyonu ile İzmir ve İstanbul'da kutlanıyor. Fakat son yıllarda yapılan kutlamaların öncekilerden bir farkı var: Artık kurban kesilmiyor. Kutlamalar 3 gün sürüyor, piknik ve paneller düzenleniyor.

Nasıl Çalışıyor/Çalışamıyorlar; Kalıpyargıları Esnetmek

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

AFRO TÜRKLER - 2

Afro Türklerin iş bulma sorunları kırdan ve kentte farklılaşıyor, ucuz işgücü olarak görülüyorlar. Ten rengi hem iş bulma nedeni hem de bulamama.

Prof. Dr. Çayır

Afro Türklerin yaşadığı ayrımcılıkla ilgili araştırmalar yapılmasını öneriyor.

Aynur Tekin
Ferhat Demir

Heterojen bir grup olan Afro Türkler, birbirinden farklı sektörlerde çalışıyor. Yoğun olarak çalışılan sektörlerden biri turizm... Görece daha kozmopolit olan bu sektörde, siyahlar kendine daha kolay yer bulabiliyor.

Saha araştırmaları Afro Türklerin turizm sektöründe daha çok animatörlük gibi eğlence ve iletişim işlerinde çalıştığını gösteriyor. Yrd. Doç. Dr. Lülüfer Körükmez, siyahları ten rengi sebebiyle bir eğlence unsuru olarak görme eğiliminin Türkiye’de de yaygın olduğunu vurguluyor.

Kırsal kesimde yaşayan Afro Türkler ise sanayileşmiş tarımda ya da düşük kalifiye işlerde çalışıyor. Kendi toprakları genellikle küçük olduğundan, gündelik ya da mevsimlik işçi olarak çalışanlar da var.

“Sadece barın önündeki masalarda oturacaksın”

Afro Türklerin çalışma hayatında yaşadığı ayrımcılık genel olarak iki şekilde ortaya çıkıyor. İşverenler, Afro Türkleri ren renkleri sebebiyle işe almayabiliyor ya da bir siyah çalıştırmak ilgi çekici olur diye iş verebiliyor.

Körükmez bunun bir örneğini şöyle anlatıyor:

“Bir görüşmeci şöyle bir şey söylemişti. Alsancak’taki barlardan şöyle bir iş teklifi geliyor: ‘Sadece barın önündeki masalarda oturacaksın ve müşteri çekeceksin.’ Dolayısıyla bizim tahayyül edebileceğimizden çok daha ciddi bir problem var.

“Bazen insanlar, ah ne güzel işte bak iş vermişler diyor. Hayır, bu bir ayrımcılık biçimidir ve insanları herhangi bir üretim içine sokmadan objeleştirilmiştir.”

Sık sıkGBT isteniyor

Siyah erkekler ten renkleri sebebiyle, uyuşturucu satmak ve kaçakçılık yapmak gibi suçlarla ilişkilendirilebiliyorlar. Bir yerden bir yere giderken, polis genellikle durdurabiliyor, sabıka kaydı içinGBT [Genel Bilgi Toplama] kontrolü yapılıyor.

Bir siyahın Türkiye kimliğine sahip olması güvenlik görevlilerini düşündürüyor; çünkü Türkiye toplumunun önemli bir kısmı Afro Türkler hakkında bilgiye sahip değil.

Gazeteci Alev Karakartal, “Kimliğimizi gösterdiğimizde bize inanmayabiliyorlar ve sahte kimlik yapma suçundan sürekli karakollara götürülüyoruz” diyor. Kurumlarda ve kamuda çalışanların sayısı ise oldukça az.

Körükmez, “Ne kadar koyu renkliyseniz bir işe girmeniz o kadar zorlaşabiliyor” diyor ve ten renginin istihdamı nasıl etkilediğini şu örnek üzerinden anlatıyor:

“30’un üzerinde üç kardeşle bir görüşme yapmıştık. Her üçünün ten rengi birbirinden çok farklıydı. Biri siyah, biri Latin diyebileceğimiz bir tonda, diğeri ise beyaza yakındı. Siyah olan bir türlü iş

bulamıyormuş ve kardeşi de mülakatlarda kendini iyi anlatmadığına dair ablasını suçluyormuş. Sonra ben seninle bir görüşmeye geleceğim demiş ve gitmiş görüşmeye. Durumu o zaman anlamış ve gerçekten ten renginin ne kadar fark ettirdiğini görmüş.”

Türkkolu: Yaşadığın yerden uzaklaşınca yabancı oluyorsun

Ayrımcılık kent ve kırdaki farklılık gösteriyor. İlçeler ve köylerde ten rengi sebebiyle çok daha az sorun yaşanırken; şehir merkezinde ayrımcılık artıyor. Turizm sektöründe çalışan Afro Türklerden

Beyhan Türkkolu kendi deneyimini şöyle paylaşıyor:

“Turizm evrensel bir iş bu sebeple çok kötü bir deneyimle karşılaşmadım; fakat yaşadığınız bölgenin dışına çıktığınızda bazı şeylerle karşılaşıyorsunuz. Ben Eşrefpaşa’da oturuyorum ve orada oturan insanların çoğu o bölgenin yerlisi, herkes birbirini tanıyor ve biliyor. Ben orada yabancı olarak görülmüyorum. Ama oradan çıkıp Alsanacak’a geldiğimde laf atıyorlar, bu bazen İngilizce, bazen de Türkçe oluyor. Zaman zaman da elleriyle işaret ediyor veya Arap diyorlar.”

Kadınların sorunları daha büyük

Afro Türk kadınlar, Türkiye’de yaşayan

tüm kadınlar gibi ataerkil sistemin getirdiği ihlallerden nasibini alıyor; fakat sorunları bununla sınırlı değil.

Eğitilmiş ve meslek sahibi kadınlar, hem iş hayatında hem de özel hayatında karşılaştığı ayrımcılıkla daha kolay baş edebiliyor. Mevsimlik işçi olarak çalışan kadınların ayrımcılıkla baş etmeleri ise çok daha zor.

Karakartal, önümüzdeki dönemlerde kadınlara gelir sağlayıcı projelerin hayata geçirileceğini belirtiyor ve “Bu kadınlar daha fazla tacize uğruyorlar, sigortasız çalıştırılıyorlar, beyazlar sigorta talebinde bulunurken onlar bu talepte bulunmuyor. Bu sebeple eğitim alın, meslek sahibi olun diyoruz çocuklara” diyor.

Kenan Çayır: Kalıpyargılar esnetilmeli

İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SEÇBİR) ilk-orta öğrenim öğretmenleri ile akademi arasında köprü görevi görüyor ve iki alan arasındaki bilgi paylaşımını artırmak için çalışmalar yapıyor.

Eğitimde ayrımcılık üzerine de çalışan merkezin direktörü Prof. Dr. Kenan Çayır, eğitimde ayrımcılıkla mücadele için kapsamlı bir çalışma yapılması gerektiğini vurguluyor. Belirli insan gruplarına yönelik kalıpyargıların, ayrımcılığa yol açan başlıca unsurlardan olduğunu belirtiyor ve şöyle diyor:

“Araştırmalar Afro-Türkler ile ilgili çeşitli kalıpyargıların olduğunu gösteriyor. Ayrımcılığa yol açan bu kalıpyargılardır, bunların ürettiği etiketlerdir. Öncelikle bunların farkına varıp, okul çağındaki çocukların kalıpyargılarını esnetecek çeşitli çalışmalar yapılabilir.

“Bu çalışma sadece ders kitaplarındaki resimler üzerinden de yapılabilir. Örneğin, ilkokul kitaplarında çeşitli ülkelerin çocuklarının resimleri var. Ancak Arap ya da Çinli çocuklar kalıpyargıları güçlendirecek şekilde klişelerle resmediliyorlar.

“Bu çocukların kıyafetlerinin çeşitlendirmek, geleneksel kıyafetler yanında farklı kıyafetlerle resmetmek kalıpyargıları esnetmek için basit ama önemli bir araçtır. Aynı şekilde Afro Türkleri çoğulcu şekilde ele alarak kimliklerini derslere farklı şekilde dâhil edecek çalışmaların yapılması gerekiyor.”

Prof. Dr. Çayır öğretmenlerin derslerde önyargıları ve ayrımcılığı önleyici mekanizmalar geliştirilebileceğini vurguluyor: “Önemli olan bilimsel verileri ve çalışılan toplumsal çevrenin ihtiyaçlarını dikkate alarak uzun süreli çalışmaların planlanmasıdır.”

Ayrımcılıktan Kurtulmak İçin Beyazlarla Evleniyorlar

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

AFRO TÜRKLER - 3

*Dernek hafıza merkezi gibi çalışıyor.
Afro Türkler "egzotik" bir topluluk olarak
görünmekten yorgun;
ayrımcılığa karşı
güçlendirme çalışmaları yapılmasını,
köleliğin ders kitaplarına girmesini istiyorlar.*

Aynur Tekin
Ferhat Demir

Beyazlarla evlenmeyi tercih ediyorlar

Kendi yaşadıkları zorlukları çocuklarına aktarmamak ve sonraki jenerasyonun rengini açmak için genellikle beyazlarla evleniyorlar. Bu düşünce ile yapılan evliliklerde temel motivasyon beyazlaşmak oluyor ve birlikte olunan kişinin karakter özellikleri çoğunlukla sorgulanmıyor.

Saha araştırmaları sırasında özellikle kadınlarla görüşen Yrd. Doç. Dr. Lülüfer Körükmez, evlendikten sonra eşi, eşinin ailesi ve sosyal çevresi tarafından siyah olduğu için irdelenen ve aşağılanan örneklerin olduğunu belirtiyor ve şöyle diyor:

“Türkiye’de ırk ayrımcılığı” yok diye bir yanlış algı süregidedursun; büyük büyük nineleri, dedeleri Afrika’dan köle olarak getirilen Afro Türkler, karşılaştıkları ayrımcılıktan kurtulmak için ya kendi yaşam alanlarının dışına çıkmaktan imtina ederek ya da gelecek neslin rengini “beyazlatmak” için beyazlarla evlenmeyi yeğliyor.

Türkiye’de günlük yaşamda ayrımcılığın türleri de değişken; Afro Türk bebeklere “ay ne şeker” şeklinde yaklaşımdan tutun da “çikolata”, Arap” gibi lakap takmaya; yolda karşılaşıldığında renginden dolayı turist sanılarak dalga geçmeye kadar uzanıyor.

“Bu tür sebeplerle boşanmalar çoğalıyor. Özellikle köylerde eşinden ayrılmış ve çocuklarıyla yaşayan pek çok anne ile karşılaşıyoruz.”

“Boşanan kadınlar genellikle çocuklarıyla birlikte aile evine geri dönüyorlar. Bu evlerde anneler çocuklara bakıyor, anne de bulabildiği işlerde çalışıyor. Bu da genellikle sanayileşmiş tarımda sezonluk çalışma şeklinde oluyor.”

“O mevsim özelinde lahana toplanacaksa lahana, mandalina toplanacaksa mandalina gibi düşünülebilir. Sayıları oldukça fazla olan bu aileler, kendi içinde olabildiğince dayanışmaya çalışıyor.”

Siyah kadınlar daha “dokunulabilir” görülüyor

Gazeteci Alev Karakartal, konunun başka bir boyutuna dikkat çekiyor ve siyah kadınların beyaz kadınlara göre çok daha “dokunulabilir” görüldüğünü ifade ediyor:

“Önce insanlar sana bakıyorlar. ‘Nerelisin, melez misin’ diye sorduktan sonra ‘Ayy! Ne şeker’ bölümünü de hasarsız atlatırsan hemen sana dokunuyorlar. İzinsiz bir biçimde o el başına geliyor, sonra ilerliyor ve burnuna dokunuyor. Bu tacizdir, başka adı yok. Sürekli taciz altındasın ve insanlara bunun taciz olduğunu anlatamıyorsun.”

“Arap”, “çikolata”, “siyahî” değil siyah

Arap diye tanımlanmak, Afro Türk toplumunun bazı kesimlerinde Afrikalı diye tanımlanmaktan daha çok kabul görüyor.

Beyhan Türkkolu, Afro Türklerin Afrikalı olmayı küçümsenecek bir şey olarak kodladığını belirterek şöyle diyor:

“Medyada Afrika genel olarak yoksulluk ve hastalıkla öne çıkıyor. Olumlu şeyler çok az gösteriliyor. Afrikalı değilim Arap’ım ya da koyu tenliyim demek insanlara daha kabul edilebilir gelebiliyor. Tabii ki burada doğduk büyüdük; fakat ten rengimizi Asya’dan getirmedik, Afrikalıyız.

İnsanlar, dernekle beraber, bunun daha çok bilincine vardılar.”

Afro Türkler, kendilerine çikolata renkli, siyahi ya da Arap denmesinden rahatsız. Karakartal, “Biz kendimize siyah diyoruz, bu yüzden bizden bahsedenlerin siyah diye bahsetmesini istiyoruz. Bu politik bir tercih ve beyazın karşısına koyduğumuz tanım” diyor.

“Propaganda yapmıyoruz, geçmişimizi öğrenmek istiyoruz”

Nereden geldiklerini öğrenmek ve geleneklerini tanımak isteyen Afro Türkler, tüm bu çalışmalarını yürütürken Türkiye’deki kalıpyargılarla da uğraşmak zorunda kalıyor. İzmir’de

ikamet eden Ahmet Doğu, bu durumu şu ifadelerle anlatıyor:

“Kamuoyunda şöyle şeyler deniliyor. Siz burada yaşıyorsunuz ama hala oranın propogandasını yapıyorsunuz. Biz oranın propogandasını yapmıyoruz. Tüm insanlar gibi atalarımızın nereden geldiğini merak ediyoruz.”

“Her insan gibi siz de anneannenizin, dedenizin nereden geldiğini merak ediyorsunuzdur. Sizin Afyon’dandır, bizimkisi ise Afrika’dan. Bu merak, insanın doğasında vardır.”

Afro Türkler sık sık “İyi ki buraya gelmişsiniz. Buraya gelmeseydiniz orada ne koşullarda olurdu?” söylemiyle

karşı karşıya kalıyor. Bu tür soruların ve akıl yürütmelerin doğru olmadığını ve rahatsızlık verdiğini belirten Ahmet Doğu, kendisine böyle bir şey sorulduğu zaman “O zaman da o koşullarda yaşanırdı” cevabını veriyor.

Çetinbilek: “Avrupa’da ayrımcılığı çok net hissediyorum”

Avukat Orhan Çetinbilek, ten rengi sebebiyle Türkiye’de herhangi bir ayrımcılığa uğramadığını söylüyor. Avukatlık ve yazarlık meslekleri sebebiyle sık sık Avrupa’ya seyahat eden Çetinbilek, ayrımcılığı Avrupa’da gündelik hayatın içerisinde çok net bir şekilde hissettiğini belirtiyor ve şöyle diyor: “Avrupa ve

ABD’deki ayrımcılıktan bahsetmeden bizdeki ayrımcılıktan bahsetmemek bir tarafı eksik bırakan bir şey. Bunların söylenmesi ve karşılaştırılması gerekiyor.”

Kölelik ders kitaplarına girmeli

Afrikalılar Kültür, Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği bir hafıza merkezi gibi çalışıyor ve insan hikâyelerini topluyor. Önceki yıllarda yeterince çalışma yapılmayan bu alanı güçlendiriyor ve tarihsel anlamda gidebildiği kadar geriye gitmeye çalışıyor. Osmanlıca üzerinden araştırma yapan akademisyenlerin elde ettiği bilgiler de derneğin yürüttüğü araştırmalara ekleniyor. Afro Türk topluluğu, Türkiye’de yeterince bilinmiyor. Müfredatta bu konuda herhangi bir bilgi yok. Karakartal,

“Kendini Afro Türk olarak anlattığın an, o ne oluyor diyorlar. Kölelik diye başladığın zaman, burada kölelik mi var diyorlar. Bundan o kadar sıkıldık ki... Köleleştirmek bir insanlık suçudur, bunda anlaşacağız. Tarih kitaplarına bu konu girecek, çünkü bu ülkenin bir kölelik tarihi var. Sadece bizim değil, bu ülkenin insanların da buna ihtiyacı var. Ki, bununla yüzleşecekler.”

“Kendime ilginç bir konu buldum diye yaklaşıyorlar”

Bu haberi hazırlarken ilk düşüncemiz, Ege’de Afro Türklerin yoğun olarak yaşadığı köylere gitmekti. Köylerde yaşayan kişilere Afrikalılar Kültür ve Dayanışma Derneği üzerinden ulaşabileceğimizi düşünüyorduk.

Fakat dernek, bunun mümkün olmadığını ve Afro Türklerin sürekli uzatılan ve geçmişlerini soran mikrofonlardan yorgun olduğunu söyledi.

Şimdiye kadar yapılan haber ve araştırmalarda çoğunlukla, Afro Türklerin kökenine, geçmişlerine ve nereden geldiklerine odaklanılmış. Yer yer Afro Türklerle “egzotik” bir topluluk muamelesi yapılmış ve bu da topluluğun kendini geri çekmesine sebep olmuş.

Görüşmemiz sırasında bu yorgunluğun sebebini sorduğumuz Körükmez, şöyle konuşuyor:

“Hem sivil toplumun önemli bir kısmı, hem akademi hem de gazeteciler ve belgeselciler zaman zaman bu konuyla ilgileniyor. Benim bu ilgi özelindeki

gözlemim şu: ‘Kendimize ilginç bir konu bulduk. Gidelim yapalım ve çekilelim alandan’ diye düşünülüyor. Dolayısıyla köylerdeki insanların yorgunluğu da bundan kaynaklanıyor. Hiçbir katkı sağlamaksınızın, haberini yaptık, belgeselini çektik daha ne yapalım şeklinde bir bakış açısı var.”

Afro Türkleri ya da ayrımcılığa uğrayan başka grupları ele alırken destekleme ve güçlendirme çalışmalarının daha kapsayıcı olması gerektiğini belirtiyor Körükmez.

Uzun vadeli nitelikleri ve toplumsal kabulü arttırıcı çalışmalar yapmak gerektiğini ifade ediyor. Pratiklerin ayrımcılığa uğrayan grubun kendisiyle değil, geri kalanıyla hayata geçirilmesi gerektiğinin de altını çiziyor.

Aynur Tekin

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi (İLEF) 2011 mezunlarından. 2012 yılında İtalya’da Avrupa Gönüllü Hizmeti’ne katıldı. 4 yıl İstanbul’da yayın yapan çeşitli gazete ve dergilerde çalıştı. 9 aydır serbest gazetecilik yapıyor. Şu sıralar Gazete Duvar, Zero İstanbul ve Journo için özel haberler hazırlıyor. İngilizce biliyor.

Ferhat Demir

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi (İLEF) 2010 mezunlarından. Çeşitli gazeteler ve prodüksiyon şirketlerinde çalıştı. KHK ile kapatılan Azadi TV’de muhabirlik yaptı. Şu anda İstanbul’da freelance kameramanlık ve görüntü yönetmenliği yapıyor. Kürtçe ve Arapça biliyor.

Özel Rehabilitasyon Merkezleri ve Sorunlar: Bingöl Örneği

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

ENGELLİYE EğİTİM DESTEğİ - 1

*Engelli Bireye Eğitim Desteği
uygulaması ve uygulama sorunlarını
engelli örgütleri ve
Milli Eğitim Bakanlığı
Bingöl yerel yöneticileri tartışıyor.*

Remzi Budancir
Leyla Ayaz

Merkez sayısı üçe katlandı

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi sayısı bu uygulamayla arttı. Özel rehabilitasyon merkezi açanlar ev ev tarama yaparak, engelli bireyleri tespit etti, engelli raporlarının alımına yardımcı oldu. Böylece öğrenci sayıları da büyük ölçüde garantilendi.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Genel Müdürlüğü'nün 2016 verilerine göre, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 131 bin 206 olan öğrenci sayısı sekiz yıl sonra (2014-2015), yaklaşık üç kat artarak 349 bin 681 oldu.

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre, 2017 itibarı ile ülke genelinde faaliyet yürüten özel rehabilitasyon ve eğitim merkezi sayısı 2 bin 30. Bu eğitim kurumlarında halihazırda 333 bin 280 engelli birey eğitim [görüyor](#).

Türkiye, “engelli bireylere eğitim desteği” uygulamasıyla 2005’te tanıştı. O ana kadar sadece sosyal güvencesi olanların çocukları eğitimden yararlanabiliyordu.

Yeni uygulama, “[5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun](#)”un 1 Temmuz 2005’te Resmi Gazete’de yayınlanmasıyla hayata geçti. Düzenleme, engellilik oranı yüzde 20 ve üzeri bireyleri kapsıyor.

Merkezlere 12 milyar

Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz’ın, mecliste yaptığı “2017 Bütçe Sunuş” konuşmasına göre, 2006’dan bu yana özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine aktarılan toplam bütçe, [12 milyar 188 milyon 990 bin TL](#).

Müfredat ve ödeme

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde, asgari yüzde 20 engelli raporuna sahip birey için haftada iki saatten ayda sekiz saat bireysel, ayda dört saat de grup eğitim programı uygulanıyor.

Merkezler devletten, eğitim gören engelli bireyler için öğrenci başına aylık 509, grup eğitimi için ise aylık 143 olmak üzere 652 lira ödenek [alıyor](#).

[Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği](#)

Müfredat ve devamsızlık

Merkezlere destek eğitimi ödemesi derslere katılan kayıtlı öğrenci sayısına göre yapılıyor. Öğrencinin derse katıldığı öğrenci velisi imzasıyla belgeleniyor.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı müfettişler kurumu müfredat ve fiziksel çevre üzerinden denetliyor, öğrencilerin derse katılıp katılmadığını izleyemiyor. Rutin aylık denetimlerini yapan müfettişler velilerden şikayet olmadıkça öğrencinin derse katılıp katılmadığını da tespit edemiyor.

Usulsüzlükler

Usulsüzlükler çok evrakta sahtecilik, öğrenciyi eğitime katılmış gibi göstererek ödenek almak ve devleti zarara uğratma gibi alanlarda yaşanıyor.

Özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerindeki usulsüzlükler/ suiistimallerle ilgili medyaya yansıyan haberler az değil. 2011'de beş ilde özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerine yolsuzluk suçlamasıyla eş zamanlı baskın düzenledi. Polis çok sayıda kişiyi [gözüne aldı](#).

Polis, 2012'de Edirne'de dört özel rehabilitasyon ve eğitim merkezine baskın düzenledi, bilgisayar ve evraklara el koydu. Merkez müdürleri hakkında [işlem başlattı](#).

Vaatler

Usulsüzlükler merkezlerin duruma daha çok ticari yaklaşmasından ve öğrenci velilerin de cüzi miktarda ekonomik vaatlerle sürece dahil edilmesinden kaynaklanıyor.

Özel rehabilitasyon merkezlerinin para, kömür ve gıda desteği karşılığında yoksul ailelerden çocukları eğitim almış gibi imza aldıkları yaygın olarak konuşuluyor.

Olay 2012'de yaşanıyor; suiistimallere örnek [nitelikte](#). Diyarbakır Kayapınar ilçesinde özel bir rehabilitasyon merkezinde kayıtlı bir öğrenci hayatını kaybediyor. Özel rehabilitasyon merkezi üç ay boyunca artık yaşamayan öğrenci derse katılmış gibi Milli Eğitim'den ödenek alıyor. Bir alenin şikayeti üzerine olay meydana çıkıyor.

Eğitim devletin işi

Türkiye Altınokta Körler Derneği Federasyonu Yönetim Kurulu Üyesi ve Diyarbakır Şube Başkanı Mehmet Akif Karakaş usulsüzlük ve suiistimallerin ülke genelinde yaşandığını anlatıyor.

“İşini düzgün yapan merkez de var, işi ticarete dönüştürüp ‘100-200 engelli bulayım. Devletten para alayım’ diyen de. Acil bir düzenleme gerekiyor. Eğitimi devlet versin, özel sektör değil.”

Sorumluluk hepimizde

Bedensel Engelliler Derneği Diyarbakır Şube Başkanı Ömer Aksan'a göre Diyarbakır'da 125 bin engelli birey yaşıyor.

“Gelen şikayetlere göre, merkez görevlilerinin engelli vatandaşlara, biz size 100 lira verelim, kaydınızı yapalım, gelmenize gerek yok, diyorlar. Müdahale yetkimiz yok. İlgili mercilere iletmedik. Şikayet üzerine kurum kapanabilir de. Böyle bir şey yaparsak bu şirketlerin hedefi oluruz.”

“Engelli bireyin ailesi bu hakkı satmazsa, o kurum başkasına aynı şeyi yaptıramaz. Aileler usulsüzlükleri yetkilere bildirmeli. Sorumluluk toplum olarak hepimizde.”

Merkezler ve aileler

Bingöl Tüm Engelliler Derneği Başkanı İdris Canlı da sorunlar ve çözüm için merkezleri ve aileleri işaret ediyor.

“Bingöl gibi küçük illerde herkes birbirini tanıyor. Merkezler ‘Çocuğun raporunu verin, size her ay gıda, kömür ve nakdi yardım yapacağız’ diyorlar. Engelli raporu olanların raporlarını topluyorlar. Olmayanların raporlarını çıkartıyorlar. Bu işi tamamen ticarete çevirmişler.”

Canlı, merkezler öğrenci bulmak için esas olarak köylere ve yoksullara yöneldiklerini söylüyor. köyde oturan engelliler ve maddi durumu iyi olmayan aileler olduğunu söylüyor:

“Sosyal haklarını bilmeyen, okuma yazma bilmeyen veliler çabuk ikna oluyor. Aile, ayda birkaç torba kömür, bir iki koli gıda ya da 100, 150 lira para karşılığında çocuğu merkeze gitmiş gibi imzayı atıyor. Şikayet de etmiyorlar tabii.”

Bakanlıktan takip sistemi

Milli Eğitim Bakanlığı merkezlerdeki öğrenci ve öğretmenleri takip için uygulamayı hayata geçiriyor: biyometrik kimlik sistemi

9 Aralık 2016’da Resmi Gazete’de yayımlanan [Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname](#)’de yapılan

bazı değişikliklerle özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine biyometrik kimlik doğrulama veya kameralı görüntüleme sistemi uygulanmasının önü açıldı. Ocak ayında bir açıklama yapan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürü Kemal Şamlıoğlu, biyometrik kimlik doğrulama sisteminin tüm özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerinde uygulanacağını [duyurdu](#). Sistemin 1 Eylül 2017’den itibaren hayata geçirilmesi planlandı.

Çözüm biyometrik kimlikte

Bingöl Milli Eğitim Müdürü Kadri Engin biyometrik kimlikle öğrenci ve öğretmen takibin mümkün olacağını anlatıyor.

“Öğrencilerin devamlarıyla ilgili evrakları merkez dolduruyor, veli imzalıyor. Aileden şikayet gelmedikçe öğrencilerin okula devam etmediği tespit edilemiyor.”

“Biyometrik kimlik doğrulama sistemiyle suiistimaller önlenecek. En azından buna ilişkin şüphelerde ortadan kalkmış olacak. Öğrencinin hangi derse katıldığı, dersi hangi öğretmenin verdiği sistemde görülecek.”

Damar okuma

Bingöl Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) Müdür Yardımcısı İzzet Argun damar sisteminin alt yapısının tamamlandığını, öğrenci ve veli bilgilerinin sisteme

girdiğini anlatıyor:

“Bingöl genelinde bin 700 ile bin 800 civarında öğrenci bulunuyor. Şu ana kadar bin 200 öğrencinin ve 30 öğretmenin kaydı sisteme girdi. Geriye 500 civarında öğrenci kaldı. Onlar da sisteme girilince damar okuma sistemi tamamlanmış olacak.”

Erteleme

Damar okuma sistemi ilk 2012’de gündeme geldi. 2014’de hayata geçirilmesi planlanan uygulama için [17 pilot il seçildi](#). Öğrenci ve öğretmen takibi için geliştirilen bu sistem bazı engelli dernekleri ile özel rehabilitasyon

ve eğitim merkezlerinin tepkisine neden olunca uygulama 2015 yılına [ertelendi](#).

konuda atılacak ne adım varsa, çocukların özel durumu mutlaka göz önüne alınmalı”.

Mayıs 2012’de çıkan yönetmelikle zorunlu kılınan avuç içi okuma sistemi, hali hazırda sadece devlete bağlı Rehberlik Araştırma Merkezleri’nde (RAM) kullanılıyor. Özel rehabilitasyon ve eğitim merkezleri bu sisteme mesafeli.

Fotoğraflar: Leyla Ayaz

Önce çocuk

Engelli dernekleri damar (avuç içi) okuma sisteminin öğrencilerin psikolojisini bozacağını savunuyor. Özel rehabilitasyon ve eğitim merkezleri de bu gerekçenin arkasında duruyor.

Bingöl Bir Umut Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürü Mehmet Çapak, damar okuma sisteminin çözümden ziyade, sorun yaratacağını söylüyor:

“Buralarda özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler eğitim alıyor. Bu çocuklar öğrenme zorluğu yaşıyor. Korkuyorlar. Her ders başında çocukların ellerini taratmaya zorlayamazsınız. Bu çocukların psikolojisini olumsuz etkiler.

“Denetim ile ilgili önlem alınsın. Ancak bu sistemle, öğrencileri korkutacak, huzursuz edecek şekilde olmamalı. Okullara kamera sistemi kurulsun. Uzaktan göz tanıma veya parmak izi okuma da olabilir. Bu

İki Yönetici “Engelliye Eğitim Desteği” Uygulamasını Tartışıyor

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

ENGELLİYE EĞİTİM DESTEĞİ - 2

*Bingöl’den
iki özel rehabilitasyon merkezi müdürü
Bukan ve Çapak
rehabilitasyon merkezlerinde
Engelli Bireye Eğitim Desteği” programında
yaşanan sorunları, çözüm önerilerini
ve AB ülkeleri uygulamalarını anlattılar.*

Remzi Budancir
Leyla Ayaz

Türkiye genelinde sayısı 2 binin üzerinde olan özel rehabilitasyon ve eğitim merkezinde 333 bin 280 engelli birey eğitim görüyor. Özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerinde eğitim gören engellilerin büyük bir bölümü öğrenci. Bu merkezlerde öğrencilere engel durumları ve eksik oldukları alanlara yönelik eğitim veriliyor.

Türkiye genelinde tartışma konusu olan ve engellilerin de dile getirdiği sorunlar bazı özel rehabilitasyon merkezlerinin de gündeminde. Çoğu merkez, denetimlerin sıklaştırılmasını, suiistimallerin engellenmesini, eğitim amaçlı ile ticari amaçlı açılan okulların ayrıştırılmasını istiyor.

Özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerinde uygulanan eğitim, eğitim programı, kimlerin eğitim gördüğünü ve yaşanan sıkıntıları Bingöl'de faaliyet gösteren dört özel merkezin ikisinden, Özel Ayışığı Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürü Doğan Bukan ve Bir Umut Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürü Mehmet Çapak'la konuştuk.

Bukan pratikte öne çıkan sorunları paylaştı, çözüm önerilerine değindi. Çapak da Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamayı paylaştı.

Müdür Doğan Bukan anlatıyor

Özel Ayışığı Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi 2013'te kuruldu, sekiz öğretmen ve bir psikolog 135 kayıtlı öğrenciye hizmet veriyor. Merkez müdürü Doğan Bukan, hizmetin "destek eğitimi" olduğunun özellikle altını çizerek izlenen/ izlenmesi beklenen süreci anlatıyor.

* Asgari yüzde 20 engelli raporu olan öğrenci, velisi ile birlikte önce Rehberlik Araştırma Merkezi'ne (RAM) başvuruyor.

* Milli Eğitim bünyesinde oluşturulan kurul, çocuğun/ öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda bir yıllık eğitim programı belirliyor.

* Veli, bu programla en faydalı olacağını düşündüğü merkezi seçiyor.

Program kapsamında haftada iki saat olmak üzere ayda sekiz saat bireysel, ayda dört saat grup eğitimi veriliyor.

Eğitimde uyum ve farklılıklar

Programları farklı olabildiği için rehabilitasyon merkezleri başvuran öğrencinin programı kendi programlarıyla uyumluysa kayıt yapıyor.

Bukan yöneticiliğini yaptığı Özel Ayışığı Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde zihinsel engelli ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere yönelik olmak üzere iki kategoride eğitim verdiklerini söylüyor.

“Öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler kaynaştırma programı kapsamında olanlardır. Bu öğrencilere matematik ve Türkçe dersleri veriliyor. Özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerinde uygulanan ders programı çocuğun eğitim gördüğü okul ve RAM ile koordineli yürütülüyor.

“Bizim merkezdeki öğrencilerimiz normal okullarında eğitimlerini sürdürüyor. RAM'ın verdiği ve Milli Eğitim'in onayladığı plan çerçevesinde eğitim veriyoruz. Bu eğitim öğrencinin durumuna göre farklılık gösterebiliyor.

“Öğrencileri iki ayrı grup olarak derse alıyoruz. İki kardeş öğrencimiz var. Biri kaynaştırma programında öğrenci. Engel durumu hafif. Diğer kardeşin durumu biraz daha ağır. Engel durumu hafif olan kardeşin olumsuz etkilenmemesi için ayrı ayrı evden alıyoruz. Her gün iki defa servis gönderiyoruz. Bu konuda hassas yaklaşmak zorundayız.”

Servis sorunu

Özel öğrenme güçlüğü çekenler, ağır zihinsel engelliler, fiziksel engellilerle yaşları büyük ya da küçük olanların aynı serviste olması sorunlu bulunuyor. Müdür Bukan bu birliktelikten olumsuz etkilendiğini söylüyor.

Bukan, toplumun bakışının önemine dikkat çekiyor, bazı rehabilitasyon merkezlerinin “Deli okulu” diye tanımlandığını aktarıyor.

“Bu gibi tanımlamalardan çocuklar da, aileleri de etkileniyor. Biz servislerimize özellikle amblem veya merkez ismi yazdırmıyoruz.”

Öğretmen, uzman personel yetersiz

Bukan, özel rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan ihmallerin sorunun sadece bir

parçası olduğunu söylüyor.

“Bu öğrenciler normal okullarda eğitim görüyor. Bu öğrencinin seviyesini bilen, gelişimini takip eden öğretmendir. Bu öğretmen alanında uzman mı? Kaç uzman personel var?”

“Alanı engellilere yönelik eğitim olan kaç öğretmenin ataması yapıldı? Yapılmıyor. Sürekli sözleşmeli öğretmenler alınıyor, ama atamalar yapılmıyor.”

“Eğitim alanında, öğretmeni kendi alanına göre atamayıp sözleşmeli öğretmen uygulamasına gidilirse sorun daha da derinleşir.”

Mehmet Çapak: AB uygulamaları örnektir

Bir Umut Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürü Mehmet Çapak Türkiye genelinde rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorun ve suiistimallerin Bingöl'de yaşanmadığı görüşünde.

Çapak, denetimlerle sorunların çözümlenebileceğini, asıl sorunun sistemde olduğunu düşünüyor, Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim süresini arttırması gerektiğini savunuyor. Örnek olarak da Avrupa Birliği ülkelerini işaret ediyor.

Çapak, Avrupa’da yaygın olan kaynaştırma sisteminin ne yazık ki Türkiye’de tüm okullarda hayata geçmediği söylüyor, “Bu sisteminin yaygınlaşmaması kadro eksikliği ve binaların yetersizliğini dayandırılıyor”.

Yönetmelikten

18 Mayıs 2012 tarihli, 28296 sayılı resmi gazetede yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde, özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerinde uygulanan toplam 12 saatlik eğitim programı, “destek eğitimi” olarak tanımlanıyor.

Bireylerin engel grupları ve derecelerine göre belirlenen eğitim programı ile, engelli bireyin engellilik hâlinin ortadan kaldırılması, ya da etkilerinin en az seviyeye indirilerek yeteneklerinin en üst seviyeye çıkarılması ve topluma uyumlarının sağlanması, temel öz bakım becerilerinin ve bağımsız yaşam becerilerinin geliştirilmesi hedefleniyor.

Engellilere yönelik eğitim programı, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylandıktan sonra [uygulanıyor](#).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği bu konuda [şöyle diyor](#): “Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranları ile birlikte

aynı kurumda kaynaştırma yoluyla sürdürmeleri sağlanır. Bu bireyler için ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde özel eğitim sınıfları ve destek eğitim odaları millî eğitim müdürlükleri tarafından açılır. Okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve lise çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden eğitim ve öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara ise evde eğitim hizmeti verilir.”

AB uygulaması

* Avrupa Birliği üye ülkelerinde engelli bireylere yönelik eğitim okul öncesinden başlıyor.

* İtalya, Fransa, Portekiz, İspanya ve İngiltere gibi ülkelerde engelli öğrenciler, kaynaştırma imkânlarından yararlanıyor. Bu ülkelerde normal okullarda kaynaştırma sistemi yasalarla zorunlu tutuluyor.

* Almanya, Hollanda ve Finlandiya gibi ülkelerde özel gereksinimli bireyler genellikle gereksinimlerine yönelik özel okullarda eğitim hizmetlerinden yararlanıyor.

* Üye ülkelerin büyük bir kısmında ise, hem özel okullarda hem de normal okullarda özel gereksinimli bireylere eğitim hizmetleri sağlanıyor.

Bingöllü Öğrenciler ve Veliler Anlatıyor

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

ENGELLİYE EĞİTİM DESTEĞİ - 3

*Öğrenci Kılıç, öğrenci A.,
engelli Derman, engelli yakını Borlukan
özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerini
anlatıyorlar;
merkezden memnun kalmazsan
ayrılabilirsin ama bunun için
eğitimi değerlendirebilmek de gerekiyor.*

Remzi Budancir
Leyla Ayaz

Öğrenci Kılıç anlatıyor

Gülseren Kılıç 14 yaşında, ayaklarındaki güçsüzlük nedeniyle koltuk değnekleri ile ayakta durmaya çalışıyor. Beş yıl önce ayağında başlayan güçsüzlük nedeniyle rehabilitasyon merkezine gitmeye başlamış, halen tedavisi sürüyor.

Kılıç, rehabilitasyon merkezinde kaydı olan bazı kişileri hiç görmediğini, eğitime katılmadıklarını aktarıyor.

Fiziki yapı yetersiz

Kılıç, rehabilitasyon merkezlerinde fiziki koşulların yetersizliğinden de şikayetçi.

“Bazı merkezlerde asansör yok ve zor durumda olan arkadaşlarımız, merdivenlerden ya kendi başlarına ya da başkalarının yardımı ile çıkmak zorunda kalıyor. Merkezde yürüyüş bandı yok. Bizlere fizik ve hareketler açısından yeterli eğitim verilmiyor. Hastalığımla ilgili daha kısa da sürede ilerleme kaydedebilirken, teknik cihaz eksikliği yüzünden tedavim de uzuyor. Ders saatleri de yetersiz.”

Özel rehabilitasyon merkezlerinde verilen eğitimde yaşanan sorunları, raporları bu kurumlara para ya da yardım karşılığı verenler değil bu eğitimi almak için özel çaba harcayan öğrenciler ve aileleri en yakından biliyor.

Eğitime gelmeyen engelli bireyler için devletin verdiği ödeneği alan kurumların oluşturduğu sistem eğitim almak isteyen engelliler ve aileleri için aşılması bir engel olarak duruyor. Bingöl’de eğitim alan engelliler ve aileleri dinledik.

Öğrenci A. anlatıyor

Özel rehabilitasyon merkezinde eğitim gören bir öğrenci A.nın anlattıkları yaşanan ihmalleri gözler önüne seriyor. Bölgede bulunan özel rehabilitasyon merkezlerinin, çoğunun fiziki yapısının yeterli olmadığına dikkat çekerek, bu merkezlerin kendilerine ticari yaklaştığının farkında.

“Rapor isterken çok iyiler. Sürekli bizim peşimizde dolaşıyorlar. Rapor aldıktan sonra ise her şey değişiyor” sözleri ile karşılaştıkları tutumları anlatarak, en çok sorunu zihinsel engellilerin yaşadığını belirtiyor.”

“Örneğin ortopedik raporu olan öğrenci okulu beğenmezse, eğitimden memnun olmazsa okuldan kendisi ayrılabilir.”

“Ama zihinsel engelli olanlar, bunu yapamıyor. Zihinsel engelliler, ailelerin onayı ile okuldan ayrılabilir. Okul yönetimi bu öğrencilerin aileleri ile ilişkilerini çok iyi tutuyor. Aile genellikle para ile ikna oluyor. Ama tüm aileler böyle değil. Zaten okul yönetimi, hangi ailelerin ikna olacağını çok iyi biliyor.”

“Öğrenciler para ile ikna ediliyor”

Başka okullarda kalan arkadaşlarının şikayetçi olmasına rağmen okuldan

ayrılmadığını anlatan öğrenci A., bir arkadaşı ile yaşadığı diyalogu anlattı:

“Bir arkadaşım var. Kaldığı okuldan memnun değil. Hocalardan, müdürden, eğitimden şikayetçi. Şikayetçiysen ayrıl dedim. Ama ayrılamıyor. Çünkü özel rehabilitasyon merkezi açık öğretim kayıt parasını veriyor. Dedim ki baban o parayı veremiyor mu? ‘Hayır. O parayı ödeyemez’ diyor. O para için orada kalıyor. Bir şekilde para ile ikna ediliyor.”

Evde olan öğrenci, okulda gibi gösteriliyor

Öğrenci A. özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde okula gelmeden, derse katılmış gibi gösterilen öğrencilerin olduğunu söylüyor.

“Bir kısım aile, gerçekten eğitim istiyor. Bazı aileler ise tam tersine davranıyor. Özellikle köylerde olan aileler, pek eğitimle ilgilenmiyor. ‘Çocuğum gitsin, para gelsin’ yeterlidir diyor. Bu çocukların raporları alınarak okula kayıtları yaptırılıyor.

“Öğrenci evinde otururken, eğitim almış gibi gösteriliyor.”

Veliler tepkili

Eğitimcilerin duyarlı olmasını istediği

veliler ise tepkili. Şehir veya kırsal alanda yaşayan, kimi okuma yazma bilmeyen veliler, çocuklarının ders programlarını takip etmelerinin imkânsız olduğunu belirtiyor.

Ay sonunda çocuklarının eğitim gördüğü kurum görevlilerinin, getirdiği belgeleri neden imzaladıklarını bile bilmediklerini ifade eden veliler, bu sorunun Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çözülmesini istiyor.

“Babam ne için imza attığını bilmiyor”

Ramazan Borlukan (38), geçimini garsonluk yaparak sağlıyor. Zihinsel

engelli kardeşi özel bir rehabilitasyon merkezinde eğitim görüyor.

Babasının yaşlı olduğunu, okuma yazmasının olmadığını belirten Borlukan, “Ben çalışıyorum. Evde değilim. Kardeşimi, evden alıp okula götürdüklerini biliyorum. Ancak hangi dersleri görüp-görmediğini bilmiyorum. Babam da bilemez. Ay sonunda gelip belge imzalatıyorlar o kadar. Velisi olarak babam, imza atıyor. Ancak ne için imza alındığını bildiğini sanmıyorum. Ne ben, ne de babam nasıl bir eğitim verildiğini bilemeyiz” diyor.

Kardeşine verilen eğitimden şüphe duyması yersiz değil. Özel rehabilitasyon

merkezine gittikten sonra kardeşinin daha kötüleştiğini söylüyor:

“Daha içine kapandı. Bu eğitim sisteminde sorun olduğunu düşünüyorum.”

Mehmet Derman:

“Resmen engelli avına çıkıyorlar”

Özel rehabilitasyon ve eğitim merkezleri, bölgede tarama yaparak rapor topluyor. Kırsal kesim bu kurumların çalışma alanı.

Mehmet Derman (32), engelli raporuna sahip olduğu için bu kurumların kendisine de geldiğini anlatıyor.

“2005-2006 yıllarıydı. Ben merkeze bağlı Peyas köyündeydim. Rehabilitasyon merkezlerine bağlı kişiler ev ev dolaşıyordu. Resmen engelli avına çıkmışlardı.”

“Yardım edeceklerini söyleyip rapor, kimlik fotokopisi ve ikametgah istiyorlardı. Bana da geldiler. Ben vermedim. Ama çok sayıda kişinin ufak tefek yardımlar karşılığında sorgulamadan raporlarını verdiklerini duydum.”

“Engelli Eğitiminde Çözüm Kaynaştırma Sistemi”

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

ENGELLİYE EĞİTİM DESTEĞİ - 4

*Diyarbakır Altınokta Körler Derneği
Şube Sekreteri Yakup Berent
Engelli Bireye Eğitim Desteği programına
Diyarbakır'dan baktı,
sorunları ve çözüm önerilerini sıraladı.*

Remzi Budancir
Leyla Ayaz

Yakup Berent rehber öğretmen; Diyarbakır Rehberlik Araştırma Merkezi'nde (RAM) üç yıl kadar çalışmış, şimdi Diyarbakır Altınokta Körler Derneği Şube Sekreteri.

Engelli Bireye Eğitim Desteği uygulamasının Diyarbakır'daki durumunu Yakup Berent ile konuştuk.

Berent genel sistemi, sorunları ve çözüm önerilerini sıraladı ve özellikle de velilere seslendi.

“Velilerin duyarlı olması ve denetimlerin sağlıklı yapılması gerekir. Türkiye geneliyle benzer usulsüzlükler yapılmıyor demek çok güç. vefat eden öğrencinin ödeneğinin üç ay boyunca alınması buna en büyük kanıt.”

Diyarbakır

Berent, Diyarbakır'da 60'dan fazla rehabilitasyon merkezi bulunduğunu, her bir merkezin ayda en az 100 bin TL ödenek aldığını söylüyor; “bunlar sağlıklı denetlenmiyor,” diyor.

“Düşünsenize, düzenli servis çıkacak, kapı kapı dolaşacak, mazot yakacak, fazladan personel ve servis aracı alacak. İnanın, damar okuma sistemi uygulanırsa eğitim merkezi sayısı yarıya düşer.”

“Çünkü kayıt dışı, evde oturup eğitim katılmayan ancak ödeneği alınan bir sürü öğrenci var. Bu merkezler denetimlerin ardından risk alamaz. Bu merkezlerden bazıları kapanır, bazıları da kendi aralarında birleşmeye gider.”

“Çocuk evinde oturuyor, rehabilitasyon merkezi öğrenciyi servisle evden almıyordur. Verilen basit harçlıklar karşılığında aile ikna edilir, aydan aya imza alınarak kağıt üzerinde eğitim veriliyormuş gibi gösterilir.”

Berent, bu nedenle 9 Aralık 2016'da Resmi Gazete'de yayımlanan [Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname](#)'yle getirilen biyometrik kimlik doğrulama veya kameralı görüntüleme sisteminin uygulanmasını önemli buluyor.

Uzman Sorunu

Berent sorunun sadece özel rehabilitasyon ve eğitim merkezleriyle ilgili olmadığını düşünüyor. Engellilere yönelik eğitim ve kadro konusunda yaşanan sorunlara dikkat çekiyor.

“Denetimleri yapan uzman kadro da yetersiz. Türkiye’de özel eğitim alanında mezun alan öğretmen veya müfettiş sayısı çok az. Alana hakim beş insan bulamazsınız. Bu alanın teftişi, denetlemesi nasıl yapılacak? Öğrencilerin eğitim alanı, ders programı, müfredatı ve sosyal yaşam alanları mutlaka denetlenmeli. Çocukların eğitimi ile ilgilenen öğretmenin alana hakim olup olmadığı, uzman olup olmadığı mutlaka incelenmeli.”

Kaynaştırma uygulaması

Berent engelli öğrencilerin engelsiz akranlarıyla aynı eğitim ortamında eğitim alabilmesine imkân sağlayan kaynaştırma sisteminin özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerinden daha yararlı olduğunu savunuyor.

Türkiye’de 2014-2015 yılında ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim verileri birleştirildiğinde 12 yıllık zorunlu eğitim kapsamında toplam **182 bin 917 öğrenci yönetmelikle** düzenlenen kaynaştırma eğitiminden yararlandı.

“Okullardaki mevcut sınıflara katılan öğrenci sayısı belirlenmiş durumda. Milli Eğitim tarafından 20 öğrenci ile sınırlandırılan sınıfa ancak iki kaynaştırma öğrencisi alabiliyorsunuz. Otistik bir öğrenciniz varsa, bir sınıfta en fazla iki otistik çocuk ders görebiliyor. Üçüncüye yönetmelik izin vermiyor. Oysa ek derslikler açılabilir. Öğretmen yetiştirilebilir, yeni okullar açılabilir.

“Özel rehabilitasyon merkezlerinde engelli bireyler için uygulanan haftalık eğitim iki saat. Devlet okullarında haftalık 36 saat. Kaynaştırma sistemi ile eğitim gören engelli birey sürekli eğitimden yararlanıyor.

“Öğrenci kendi sınıfında, kendi akran grubuyla engel durumuna göre destek eğitimi alabiliyor. Öğrenci, uzmanlar tarafından, destek eğitim odası dediğimiz okul bünyesinde ayrı bir sınıfta eğitim alabiliyor.”

Kalite tartışılacaktı

Berent, Diyarbakır’da, özel rehabilitasyon merkezlerine aktarılan kaynakla okul açılacağını savunuyor, “ülke genelini düşündüğünüzde bu kaynaklarla yüzlerce yeni okul açılır, binlerce öğretmen atanabilir”.

“Okullarda engelli bireyler için sınıflar oluşturulabilir. Milli Eğitime bağlı açılacak bu okullar, müfredata uygun engelli bireylere eğitim verebilir. Biz o zaman bu suistimalleri değil, eğitim kalitesini tartışıyor olacaktık.”

Öneriler

Özetle engellilere yönelik eğitim sorununun okul ve kaynaştırma sistemi ile en aza indirilebileceğini düşünen Berent'in önerileri şöyle:

* Yeni açılacak okullarda mutlaka özel eğitim sınıfı için ayrı bir oda tesis edilmeli. Hali hazırda bulunan okullarda, okul müdürleri engelli bireyleri de düşünerek, okulun fiziksel şartlarını yeniden gözden geçirmeli.

* Engelli eğitimi ile ilgili aileler eğitime dahil edilerek bilgilendirilmeli. Çocukları özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerine giden aileler üzerinde mutlaka durulmalı. Çocuğun rehabilitasyon merkezinde aldığı ek destek eğitimi takip edilmeli.

* Milli Eğitim il ilçe müdürlükleri, hukuk şubeleri özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerinde denetimleri sıklaştırmalı. Avuç veya damar okuma sistemi mutlaka yaygınlaşmalı.

* Örneğin Diyarbakır'da işitme engelliler lisesi yok. Buradan öğrenci Elazığ'a ve Van'a gidiyor. Diyarbakır'da işitme engelli ortaokul var niye iki üç sınıfı dönüştürüp üçüncü kademe eğitim vermeyelim? Niye çocuğu, yakınlarından sosyal yaşamından koparıp başka illere gönderelim? Sosyal destekten neden mahrum bırakalım çocuğu? Engellilerin eğitimine yönelik adım atılacaksa mutlaka bu açık da giderilmeli. Her ilde engel durumuna göre okul sorunu mutlaka giderilmeli.

Remzi Budancir

Bingöl'de doğdu. Gazeteciliğe Bingöl'de başladı. Ab-ı Hayat (2005), Bingöl'ün Sesi (2007-2008), Taraf (2008-2015) gazetelerinde ve DİHA'da (2006) çalıştı. Objective Araştırmacı Gazetecilik Programı kapsamında, Bağımsız Gazetecilik Platformu için 2014'te "Yerel Medyanın Profili", 2015'te "Güneydoğu'da nefret söyleminin Hıristiyan ve Alevi mağdurları" proje çalışmalarını yürüttü. Editör olarak çalıştığı merkezi Diyarbakır'da olan Azadi TV OHAL kapsamında kapatılınca işsiz kaldı.

Leyla Ayaz

Van doğumlu, gazeteciliğe 2006'da Dicle Haber Ajansı'nda başladı. Azadiya Welat gazetesinde editörlük, JINHA'da Kürtçe ve Türkçe haber müdürlüğü yaptı. Diyarbakır merkezli Anormal Film şirketinde kurgu yönetmeniydi. Genel yayın yönetmenliğini yaptığı Van Doğu Radyo 28 Eylül 2016'da KHK kapsamında kapatılınca işsiz kaldı. Diyarbakır'da yaşıyor.

“Gavur”u Gitmiş Mahallesi Kalmıştı, Mahallesi de Gitti

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

SURİÇİ - 1

*Toplamda altı kez sokağa çıkma yasağı
ilan edilen Sur'da
son yasak 2 Aralık 2015'te açıklandı.
9 Mart 2016'da operasyonlar bitti
ama çıkacak sokak kalmamıştı.*

Oktay Altekin
Zana Kibar

Altı mahallede yasak

Yasak ve yıkımın devam ettiği tarihi Sur'dan haberler gelmeye devam ediyor. Sokağa çıkma yasağının başladığı 2 Aralık 2015'den sonra 103 gün süren abluka ve operasyonların ardından 10 Mart 2016'dan bu yana yıkımın devam ettiği Sur'un altı mahallesinde taş üstünde taş bırakılmadı.

Sur Kaymakamlığı'nın resmi sitesinden daha önce duyurulan açıklamada, dokuz mahalleyi (Abdaldede, Alipaşa, Lalebey, Süleyman Nazif ve Ziya Gökalp, Camii Kebir, Camii Nebi, İskenderpaşa ve Melikahmet) kapsayan sokağa çıkma yasağı kaldırılırken, altı mahallede (Cevatpaşa, Fatihpaşa, Dabanoğlu, Hasırlı, Cemal Yılmaz ve Savaş) ise yasak hâlâ sürüyor.

Türkiye'de yürütülen barış sürecinin sekteye uğraması sonucu PKK ile devlet arasında yeniden başlayan çatışmalar nedeniyle Diyarbakır'ın Sur ilçesinde Dünya'nın en uzun sokağa çıkma yasaklarından biri uygulandı.

Tarih boyu birçok halkın kültürel mirasını barındıran Sur'da, yaşanan göç, insan hakları ihlali, can kayıpları ile beraber bu tarihsel doku da büyük bir zarar gördü. Bakanlar Kurulu'nun aldığı karar ile Sur ilçesinde yer alan 6 bin 300 parsel 'acele kamulaştırma' kapsamına alındı.

Gavur Mahallesi

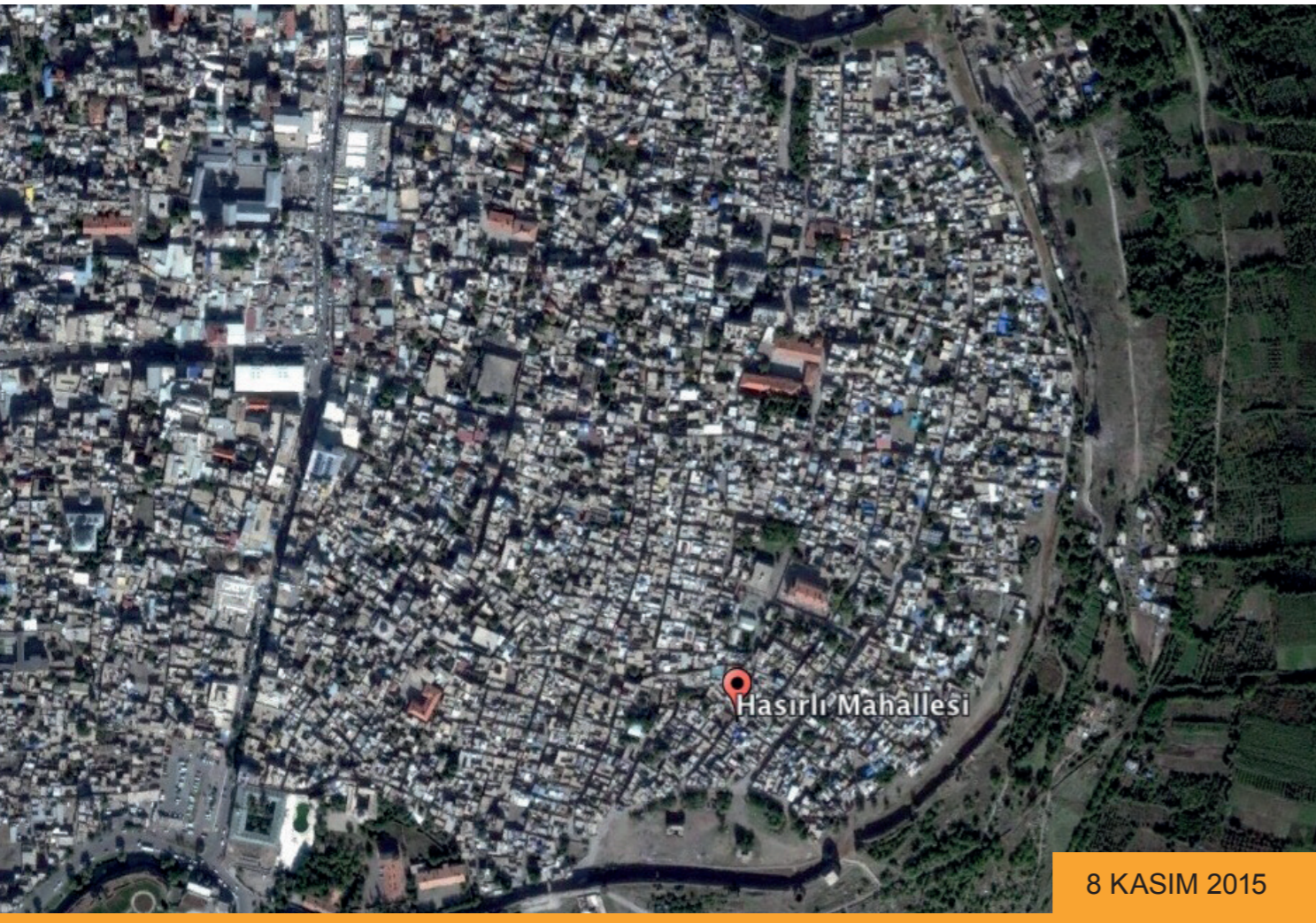
Suriçi bölgesinin tamamı 1988'de "kentsel sit alanı" ilan edildi. Temmuz 2015'te de Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzaj'ı UNESCO'nun Dünya Kültür Mirası listesine alındı.

Operasyonlarda insansızlaştırılan ilçe aylarca top atışları sonucu yerle bir oldu. Kamulaştırma kararı ardından az hasarlı veya hasarsız binaların da yıkılmasıyla ilçe büyük oranda dümdüz hale getirildi.

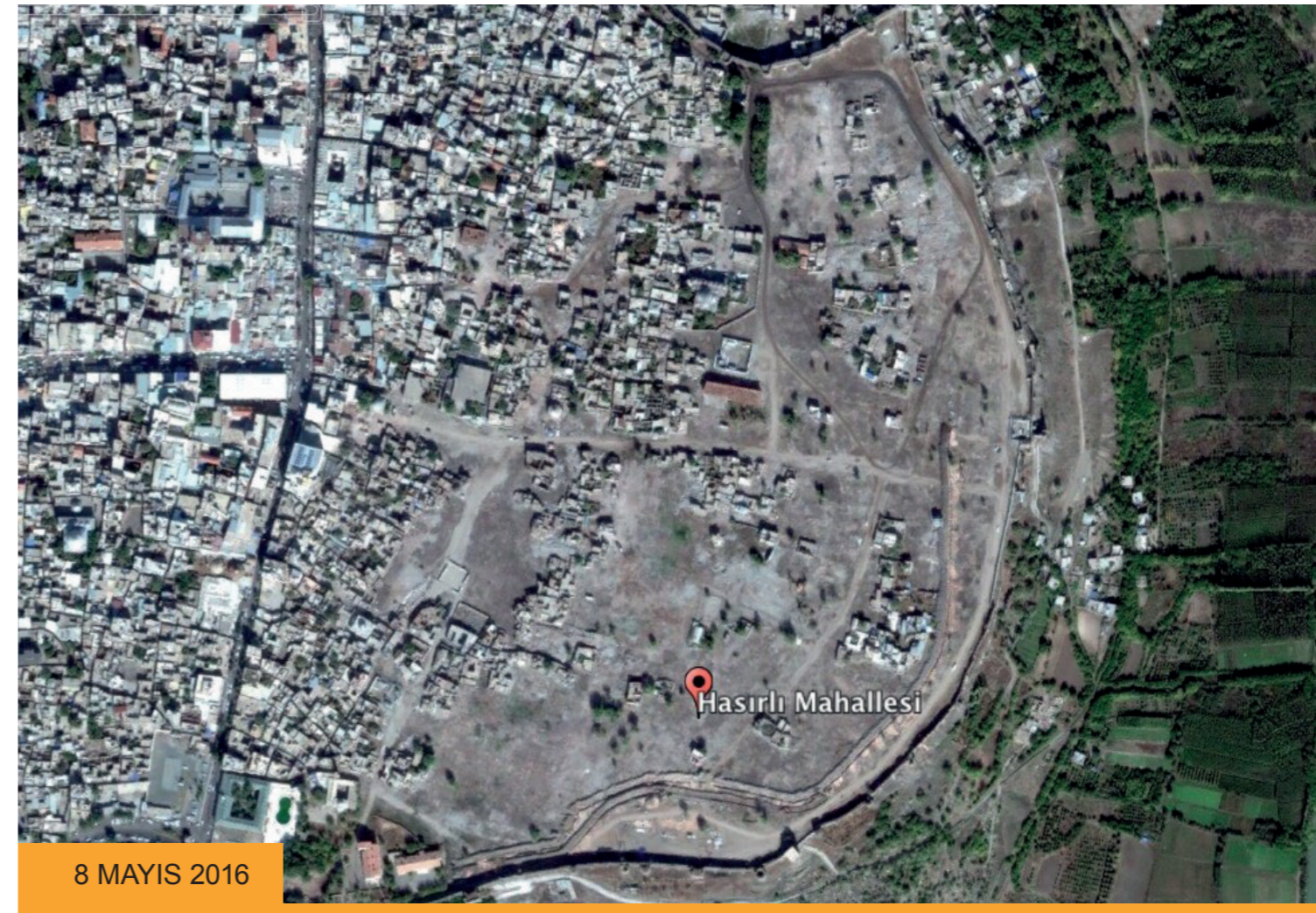
Aynı zamanda sit alanı olan Suriçi sokağıyla, geleneksel evleri, çeşmeleri, geleneksel ticaret yapısı ve hem sosyal hem de mimari yapısıyla bir bütünlük içerisindeydi.

Yasaklı bölgede çekilen son fotoğraflarda ilçenin en büyük mahallesi olan Diyarbakırlılarca Xançepek ya da Gavur Mahallesi olarak bilinen Hasırlı Mahallesi yok edildi.

8 KASIM 2015
10 MAYIS 2016

8 MAYIS 2016
21 NİSAN 2017

Beton bloklar

Kozmopolit ilçenin binlerce yıllık kültür birikimini taşıyan ve kentin en eski yaşam alanından eser yok artık. Mahallede sadece Arap Şeyh Camisi ayakta kaldı. Musevilere ait havranın da yıkımdan nasibini aldığı mahallede Ermeni Katolik Kilisesi ve Ortadoğu'nun en büyük kilisesi olan Surp Giragos Kilisesi de zarar gördü.

Önce insansızlaştırılan sonra yok edilen mahalleye dönüş yolu da kapatıldı. Yasaklı mahallelerin sokak başlarına yerleştirilen beton bloklar ve polis noktaları mahalleye girişleri engelliyor, gazetecilerin mahalleye girmesi de hala yasak. Yaşadıkları mahallelerinden zorla çıkartılan insanların mahallelerine geri dönüp de görebilecekleri bir şey kalmamış.

Alelacele “kamulaştırma”

Bakanlar Kurulu'nun Sur ilçesinde 16, Yenişehir ilçesinde ise 2 mahalle olmak üzere 18 mahalle için alınan 'acele kamulaştırma' kararı 25 Mart 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlandı. Diyarbakır Barosu'nun Sur için alınan “Acil Kamulaştırma” kararına karşı Danıştay 6'ncı Daire Başkanlığı'na yaptığı yürütmeyi durdurma ve iptal başvurusu da daha sonra reddedildi. Bunun üzerine baro, kararı temyiz etti. Diyarbakır Barosu, kararın yasalara aykırı ve kamu yararı taşımadığı gerekçesiyle Danıştay'a yürütmeyi durdurma davası açmıştı.

Kamulaştırmaya alınan mahallelerin isimleri şöyle: Abdaldede, Alipaşa, Cemal Yılmaz, Camii Kebir, Cevatpaşa, Dabanoğlu, Hasırlı (Gavur), İnönü, İskenderpaşa, Lalebey, Malikahmet, Özdemir, Süleyman Gazi, Savaş, Şemhane, Ziya Gökalp, Köşkler ve Yenişehir Mahallesi”

*Kamulaştırma kararı alınan mahallelerin ada ve parsel numaralarının tamamını [buraya](#) tıklayarak indirebilirsiniz.

Yüzde 80 kamulaştırma

Resmi Gazete'nin 25 Mart'ta yayınlanan sayısında Bakanlar Kurulu'nun aldığı karar ile Sur ilçesinde yer alan 6 bin 300 parsel 'acele kamulaştırma' kapsamına alınmıştı. Tarihi ilçede yaklaşık 7 bin 742 parsel bulunuyor.

Kararla beraber ilçenin yüzde 80'ine yakın kamulaştırılmış durumda. Mülk sahipleri kamulaştırma kararı ile bir anda evsiz kaldılar. Koruma İmar Planı'nın uygulanmadığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı projesinde plan değişikliği ile mevcut plandaki kentsel donatı alanları da kaldırıldı.

Sokağa çıkma yasaklarıyla Anayasa'da ifade edilen yaşam hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, seyahat hakkı başta olmak üzere en temel evrensel insan hak ve özgürlükleri açıkça ihlal edildi.

Toplamda altı kez sokağa çıkma yasağı ilan edilen Sur'da son yasak 2 Aralık 2015'te açıklandı. Resmi kaynakların 9 Mart 2016'da operasyonların bittiğinin açıklamasına rağmen, sokağa çıkma yasağı devam ediyor.

Tarih, kültür ve doğa

Yukarı Mezopotamya'nın en önemli kentlerinden olan ve 17 ilçeden oluşan Diyarbakır'ın; tarihi, kültürü ve doğayı buluşturan en eski yerleşim alanı, kent

merkezinde bulunan Sur ilçesi.

7 bin yıllık tarihi Diyarbakır Kalesi'ni çevreleyen ve ilçeye ismini veren surlar; Çin Seddi'nden sonra dünyanın en uzun ve geniş savunma duvarı olma özelliği ile küresel ölçekte öneme sahip.

Kaleyi koruyan iç ve dış surların üzerinde yer alan oyma, yazıt ve motifler ise otuza yakın uygarlığın izlerini taşıyor.

Farklı medeniyetler ve dini inanışlara ait ibadet yapılarıyla kadim dokuya ev sahipliği yapan Diyarbakır kent nüfusunun yüzde 7'sini barındıran Sur ilçesi, 100 mahallesiyle nüfus büyüklüğü açısından kentin beşinci büyük ilçesini oluşturuyordu.

Tarih halen çok canlı

İlçenin, Abdaldede, Alipaşa, Cami-i Kebir, Cami-i Nebi, Cemal Yılmaz, Cevat Paşa, Dabanoğlu, Fatihpaşa, Hasırlı, İskenderpaşa, Lalebey, Melikahmet, Savaş, Süleyman Nazif ve Ziya Gökalp'ten oluşan 15 mahallesi yukarıdan bakıldığında kalkan balığı şeklinde olan surların içinde yer alıyor.

Sur nüfusunun yüzde 45'i yaklaşık 132 hektarlık alandan oluşan Suriçi'nde yaşıyordu. Diyarbakır'da haber sırasında konuştuğumuz insanlar çok canlı bir şekilde olan biteni anlatıyor. Sadece yakın dönem değil 1915'te yaşananları da canlı

bir hafızayla anlatıyorlar. Ermenilerin tehcir edilmek üzere toplanması ve Kürtlerin “zindan” dedikleri yerlerde öldürülmesine dair Diyarbakır’ın her ilçesinde pek çok hikaye var.

Değişen sakinler

Aynı yıllarda Mezopotamya’da ve Anadolu’da yaşayan Süryaniler de zorla göç ettirildi ve öldürüldüler. Toplam ölü sayısının yaklaşık 300 bin olduğu tahmin ediliyor. Diyarbakır’da 1914’e kadar Ermeni nüfus 73 bin iken, 1918’de bu rakam 3 bine; Süryanilerin nüfusu ise 100 binden 27 bine düştü. Bazı kaynaklarda değişkenlik göstermesine rağmen Osmanlı, Ermeni ve Kürt tarih

araştırmalarında Diyarbakır’da 1915’ten önce, nüfusun yüzde 30’a yakını başta Ermeniler olmak üzere Süryani, Keldanilerden oluştuğu genel kabul görüyor.

Kilise Vakfı’ndan Gafur Türkay anlatıyor

Diyarbakır Surp Giragos Ermeni Kilisesi Vakfı Yönetim Kurulu üyesi Gafur Türkay da Gavur Mahallesi’ne dair anılarını ortada mahalle diye bir şeyin kalmadığını söyleyerek içi buruk konuşuyor.

“Diyarbakır’ın eskiden beri bir Ermeni kenti. 1915’e kadar Sur’un içi ve orada yaşayan nüfusun yüzde 60’ı Hristiyan

yüzde 40’ı Müslümandı. Bunun da büyük çoğunluğunun Ermeni olduğunu biliyoruz.”

“Gavur mahallesi olarak bilinen mahallelerin hepsi Ermenilerle, Ermeni mimarisiyle, eski taş evlerle anılan mahallelerdi. Çok eskilerden itibaren mimarisiyle yaşam tarzıyla hatta yemek çeşitleriyle ve musikiyle buralarda Ermeni sanatçılar yaşarlarmış.”

“İşte akşama kadar herkes işinde gücünde sonra herkes sofrasını kurar cümbüşünü, aletini getirirmiş. Mesela Sami Hazinses, Bedriye Aysel, Coşkun Sabah o mahallede doğmuştur. İşte böyle tarihten itibaren hep böyle Ermenilerle anılan bir yerden bahsediyoruz.”

Sokak da yok

Kilise Vakfı’ndan Gafur Türkay, “Baktığımızda Ermeniler açısından çok hüznü verici bir şey,” diyor ve bugüne dönüyor..”

“Belki biraz abartıyor olabilirim ama Ermenilerle anılan hiçbir şeyi bırakmamaya çalışmışlar. Hani eskiden derlerdi ya gavuru gitmiş mahallesi kalmış, şimdi mahallesi de kalmamış gibi geliyor bana. Maalesef o izler yok edildi o yaşam tarzını bugünlere taşıyan semboller hepsi bir bir yok edildi.”

“Eskiden Dört Ayaklı Minare’den aşağı indiğinizde göreniniz vardır çok daracık sokaklar vardı. Çok meşhur ‘küçeler’

VIDEOYU İZLEMEK İÇİN TIKLAYINIZ

diyorlar ya, hani o küçeler, o sokaklar, daracık sokaklar... Arabanın sığmakta zorlandığı sokaklara şimdi uçak inebiliyor.”

“Dolayısıyla oradaki tüm tarihi doku yok edildi. Şu an aslında biz sersemlemiş durumdayız. Ben Diyarbakır’da yaşayan bir vatandaş olarak sersem bir haldeyim.”

“Hiç birşey olmadıysa bile şu an da Mıgırdiç Margosyan sokağı yok, evi de yok mahallesi de yok Gavur Mahallesi diye bir mahalle kalmadı maalesef.”

Makbule Ana: Sur dışında yaşayamam

Daha önce Hasırlı Mahallesi’nde yaşayan ve Sur’u terk etmeyip Sur’dan geriye kalan bir mahallede yaşayan soyadını vermek istemeyen Makbule Ana’yı da dinledik. Mahallesinin dümdüz edildiğini ağıtlar eşliğinde anlatıyor. Geriye evinden hiçbir şey kalmadığını gözü yaşlı anlatan Ana, Sur dışında başka yerde yaşayamayacağını dile getiriyor.

“Film çekiyorlar” yalanı

Sur’da ayakta kalan sokaklarında dolaşırken bir evin camından “Bizim de evimizi yıktılar” diye bir ses duyuyoruz; kamerayı sesin geldiği yöne çeviriyoruz.

Bir baba olanları anlatırken küçük üç

kız çocuğu da babalarının anlattıklarını dinliyor. Baba yıkılan Hasırlı mahallesinde oturduğunu, dört ay boyunca bodrumda annesi, babası, eşi ve çocuklarıyla aç susuz kaldıklarını, bodrumdan çıkana kadar da her gün “bugün öleceğiz” korkusuyla yaşadıklarını anlatıyor.

O an korkmasınlar diye çocuklarına mahallede film çektiklerini söylemiş. Çocuklar dışarı çıkınca gerçeği görmüş.

Başka bir küçede bir amca yanımıza yaklaşıyor ve ayaküstü başlıyor yakınmaya. Yıkılan üç kat evi için birkaç kuruş para alabildiğini evden de hiçbir şey kurtaramadığını söylüyor.

Oturduğu ev gibi mahallesinin de dümdüz edildiğini içi acıyarak anlatıp küçeler içinde gözden yavaş yavaş kayboluyor.

Mıgırdıç Margosyan Yıkıntılar Arasındaki Sokağını Bulamadı

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

SURİÇİ - 2

*Yazar Mıgırdıç Margosyan,
Sur'un yıkım fotoğraflarını görünce,
"Suriçi'ni 'kullik kullik',
yani köşe bucak bilirim.
Nerede çeşme, fırın, dink vardı
hepsini bilirdim
ama buralara gitsem
kaybolurum" diyor.*

Oktay Altekin
Zana Kibar

Sur Belediye Meclisi 9 Aralık 2009 günkü oturumunda, ismi Direkçi olan sokağı ‘‘Mıgırdıç Margosyan’’ olarak değiştirmeye karar verdi.

Sokak tabelalarını takan dönemin Sur Belediye Başkanı Abdullah Demirbaş gazetecilere Diyarbakır’ın çok kültürlü, çok kimlikli, çok dilli ve çok inançlı bir kent olduğunu, insanların geçmişte barış ve kardeşlik içerisinde yaşadığını söylemişti.

Mıgırdıç Margosyan, Türkiye’de zihniyetin hala değişmediğini ve bugün atılan adımların yarın boşa çıkartılabileceği ve isminin asıldığı yerden tekrar indirilebileceği gerekçesiyle isminin doğduğu sokağa verilmesini istememişti.

Haklı ıktı Yaşananlar Margosyan’ı fazlasıyla haklı çıkardı. Yalnız ismi sokaktan indirilmedi, 2015 Aralık ayında ilan edilen ve 103 gün süren sokağa çıkma yasakları ile başlayan çatışmalar ve Sur’un altı mahallesinde 10 Mart 2016’dan bu yana süren yıkım çalışmaları sonucu bugün Mıgırdıç Margosyan Sokağı’nın yerini dümdüz edilmiş boş bir arazi aldı. Mıgırdıç Margosyan’la son yaşananları ve Sur sokaklarındaki eski yaşamı konuştuk.

Mıgırdiç Margosyan hakkında

23 Aralık 1938'de Diyarbakır'da, Hançepek Mahallesi'nde (Gâvur Mahallesi) doğdu. Eğitimini Süleyman Nazif İlkokulu, Ziya Gökalp Ortaokulu, daha sonra İstanbul'daki Bezciyan Ortaokulu ve Getronagan Lisesi'nde sürdürdü.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. 1966-1972 yılları arasında Üsküdar Selamsız'daki Surp Haç Tıbrevank Ermeni Lisesi'nde müdürlüğün yanı sıra felsefe, psikoloji, Ermeni dili ve edebiyatı öğretmenliği yaptı.

Marmara gazetesinde yayımlanan Ermenice öykülerinin bir bölümü "Mer Ayt Goğmeri" [Bizim Oralar] adıyla kitap haline getirildi. Bu kitabıyla 1988'de, Ermenice yazan yazarlara

verilen Eliz Kavukçuyan Edebiyat Ödülü'nü (Paris-Fransa) aldı.

"Gâvur Mahallesi", "Söyle Margos Nerelisen?" ve "Biletimiz İstanbul'a Kesildi" adlı Türkçe kitaplarını, ikinci Ermenice kitabı "Dikrisi Aperen" [Dicle Kıyılarından] izledi.

"Gâvur Mahallesi" Avesta Yayınları tarafından "Li Ha Me, Li Wan Deran" [Bizim O Yörelere] adıyla Kürtçe olarak yayımlandı.

"Kürdan", "Kirveme Mektuplar" ve "Çengelli İğne" kitaplarından sonra son kitabı "Tanrı'nın Seyir Defteri" Aras Yayınları tarafından yayımlandı. Margosyan'ın halen Evrensel gazetesinde "Kirveme Mektuplar" başlıklı köşe yazıları yayınlanıyor.

"Direkçi"den Margosyan'a

Suriçi eski bir Ermeni yerleşim yeri. Siz de oranın bir sakiniydiniz. Bize biraz Sur için, Gavur Mahallesi'ni, oranın Ermenilerin belleğinde, nasıl bir yerinin olduğunu anlatabilir misiniz?

Suriçi derken, Diyarbakır diyoruz aslında. Diyarbakır Sur'un içiydi. Sur dışındaki

binalar daha sonra yapıldı. Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı yer Hançepek, namı diğer Gavur mahallesiydi.

Gavur Mahallesi zaten isminden belli, azınlık olanların Müslüman olmayanların yaşadığı bir mahalleydi. 1950'li yıllara kadar benim de çocukluğumun geçtiği Diyarbakır böyle bir yerdi. Hıristiyanlar yan yana yaşardı.

O Süryani mahallesi'nin yanında Ermeni Mahallesi; arada da tek tük Keldaniler ve tabii bir de Müslümanlar yaşıyordu. Böyle iç içe bir yaşam vardı. Gavur mahallesindekilerin çoğu esnaftı; yani, demirciler, kuyumcular, kalaycılar, bakırcılar vs.

Ermeniler kış akşamları yan yana geldiklerinde, tabii televizyon yok, işte yaşamlarından konuşurlardı. Şöyle derlerdi mesela: Kirvem sen "Kaflede" neredeydin...

"Kafle" dediğim kabileler halinde göçe gidenler. Diyarbakır'da "soykırım", "tehcir" gibi laflar pek kullanılmazdı hep kafle denilirdi. Onlar kendi aralarında konuşurken biz çocuklar da kış geceleri daha çok saç sobanın etrafında oturur ceviz yedik.

Suriçi aynı zamanda tarih boyunca da saldırılara maruz kalmış bir yer.

Bu özelliği bize neyi anlatıyor?

Diyarbakır'a dümdüz sokaklar hiç yoktur. Bu evlerin orijinalliği de budur, sık, yan yana, bitişik. Kışın çok soğuk olduğu için fazla soğuk girmesin yine yazın da sıcak olduğu için serin olsun diye böyle bir mimari yapı vardı. Eskiden evlerin damları vardı.

Dolayısıyla bir evden başka bir eve damdan dama geçilirdi. Diyarbakır'da iki tür bazalt taş vardır; erkek ve dişi. Dişi taş deliklidir, avlu yapımında kullanılırdı. Avlu yıkanınca deliklerde su kalır, böylece yaz sıcaklığında serinlik verir.

Yontulmuş tek tek taşlardan yapılan yan yana gelen kemerli evler, kemerli

eyvanlar Diyarbakır'a has bir mimari tarzıdır. Ve onları yapanlar yüzde 80, yüzde 90 Ermeni taş ustalarıydı. Ve babam da onlardan biriydi.

2010'da Gavur Mahallesi'nde bir sokağa isminiz verildi. İsminizin verilmesini istememişsiniz, neden?

Diyarbakır'a sık sık giderim. Diyarbakır'ı anlatan kitaplar yazdığım için de davetler alırım Diyarbakır'dan. Ermeni Kilisesi'nin onarımıyla ilgili de Diyarbakır'a çok gittim.

O günkü belediyedeki arkadaşlar da ve Diyarbakır'a verdiğimiz emeklerden dolayı hoşluk olsun diye böyle bir teklif getirdiler bana.

“Hocam sizin oturduğunuz sokağa sizin isminizi vermek istiyoruz” dediler. Ben de “istemiyorum. O isim oradan inerse size de yazık olur, bana da” demiştim. Bir gün baktım ki ismimi oraya çakıyorlar.

Ama şimdi isim yok. İsmimin olup olmaması çok önemli değil. Ben isterdim ki gene eskisi gibi Direkçi Sokak olsun, hiç olmazsa iki üç Gavur da yaşasaydı...

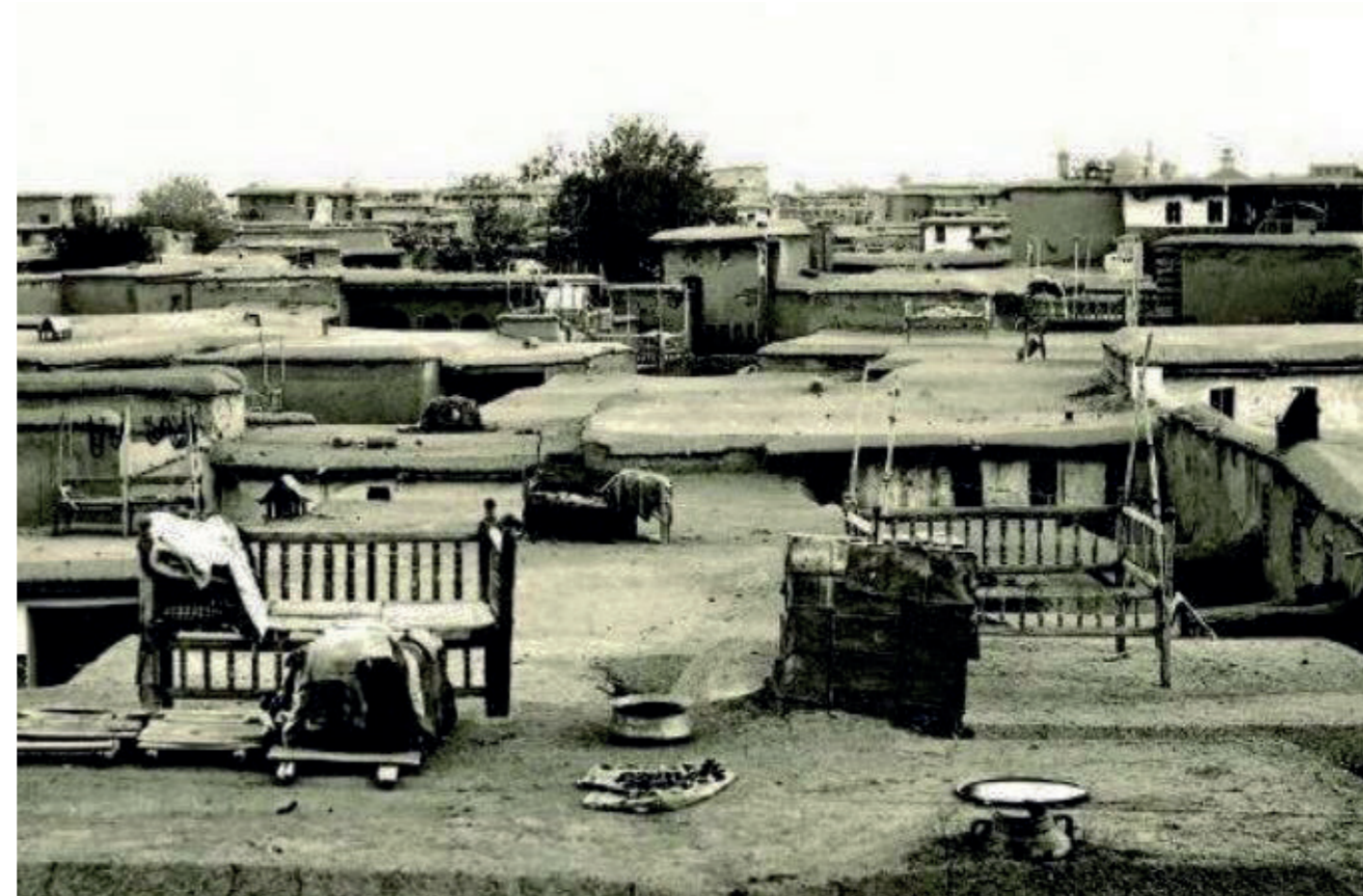
Mıgırdiç Margosyan Sokağının yıkılmasından sonra Diyarbakır'a gittiniz mi?

Diyarbakır'a gittim. Sokağı görme imkanım olmadı. Çünkü yasaktı. Galiba

hala yasak. Görmek isterim ama görünce büyük bir acı yaşayacağımı da tahmin ediyorum.

Biz gidip görebildik, fotoğraflarını aldık size de göstermek isteriz. “Söyle Margosyan Nerelisin?” kitaplarınızdan birinin adı, biz de şimdi şöyle sorsak “Söyle Margosyan Sokağın Nerede?” bize sokağı gösterebilir misiniz?

Göremiyorum. (Yıkılan mahallenin fotoğraflarına bakıyor) Çünkü burada sokak diye birşey kalmamış ki! Burada geniş bir arsa veya geniş bir yol gibi bir şey görüyorum. “Kullik, kullik” deriz, yani köşe köşe, taş taş hepsini bilirim

Suriçi'nin. Eskiden nerede çeşme vardı; nerede fırın vardı; nerede dink vardı, buğdayların öğütüldüğü değirmenlerin dışında, hepsini bilirdim ama herhalde şimdi gitsem kaybolurum.

Bu sizin isminizin verildiği sokak.

(Yıkılmış sokak fotoğraflarına bakıyor)
Evet. İsmi de gitmiş kendisi de gitmiş...
Bu kadarını düşünmemiştim doğrusu.

*Her sokağını köşe bucak bildiğiniz Sur'a
gitseniz sokağı bulabilir misiniz?*

Mümkün değil zaten bir şey kalmamış ki!
Futbol sahasına dönmüş.

*Evet maalesef. Kitaplarınızda anlattığınız
sokak hikayeleri, Gavur Mahallesi, o
capcanlı yaşam bugün bu hale getirilmiş.
Bir de bazı görüntüler var isterseniz
gösterelim, mahalle ile ilgili.*

Suriçi burası, kalan yerler de bunlar.
(Ayakta kalan bir kilisenin çan kulesini
gösteriyor) Son onarımda yapıldı, bu
kule hiç yoktu. Bundan evvelki başka bir
çan kulesi vardı, etrafında yuvarlak saat
vardı. Bu kilisenin Çan kulesi...

1915 mi? 1912 mi? 1913 yıllarında
minareden yüksek diye top atışıyla
yıkılmıştı. Çan kulesi minareden
yüksek olmaz diye yıkılmış iç kaleden

atılan topla. 1915 yılından başlayarak
Ermeniler buradan zorla yerlerinden
edildiler.

Ermenilerden kalan izler de silinmek mi
isteniyor? Zaten Ermenilerden bir şey
kalmadı.

Yani mimari olarak demin size söylediğim
o taş yapılar veya taş ustaları... Sadece
mimari değil, o kültür yok oldu. Belki bu
yıkılanları yerine yeni modern binalar
yaptırabilirsiniz ama o artık kitaplarımda
anlattığım Diyarbakır olmaktan çıkmıştır.
Yani bir ara bir başbakanımız burayı Toledo
yapacağız falan dedi. Toledo yapmakla
olmuyor.

BM raporu: Kıyamet yaşandı

Birleşmiş Milletler (BM), Şırnak, Cizre,
Nusaybin, Sur ve Silopi başta olmak
üzere bölge kentlerinde yürütülen
operasyonları “kıyamet benzeri bir
tablo” olarak raporlaştırdı.

BM İnsan Hakları Ofisi, Türkiye'nin
güneydoğusunda Temmuz 2015-Aralık
2016 arasındaki hak ihlalleriyle
ilgili 26 sayfalık raporda, güvenlik
güçlerinin düzenlediği operasyonlarda
büyük bir tahribat ve ölenlerle ilgili

bilgilerle hak ihlali iddialarıyla ilgili
detaylar yer alıyor.

Rapora göre, operasyonlardan
30'dan fazla ilçe ve çevresi etkilendi,
çoğunluğu Kürt olan 355 bin ila yarım
milyon arasında insan yerinden
edildi.

BM ayrıca, Mardin'in Nusaybin ilçesi
ile Diyarbakır'ın Sur ilçesindeki
operasyonlar sırasında yıkılan
bölgelerin uydudan çekilmiş
fotoğraflarını da yayınladı.

*Raporun tamamına [buradan](#)
ulaşabilirsiniz. [İngilizce]*

Af Örgütü: 500 Bin kişi göçe zorlandı

Uluslararası Af Örgütü Aralık 2016'da
açıkladığı raporda Türkiye'nin
güneydoğusundaki en az yarım
milyon insanın yerlerinden edildiğini
bildirdi.

“Zorla Yerinden Edilen ve
Mülksüzleştirilenler: Sur Sakinlerinin
Evlerine Geri Dönme Hakkı” başlıklı
raporda, “UNESCO dünya mirası
statüsüne sahip olan Sur'un on
binlerce sakininin de aralarında

bulunduğu tahmini yarım milyon
insan, son bir yılda Türkiye
yetkililerinin toplu cezalandırmaya
varan acımasız baskıları sonucu
evlerinden çıkarıldı” denildi.

Rapora göre Türkiye'de 500 Bin kişi
göçe zorlandı.

*Raporun tamamına [buradan](#)
ulaşabilirsiniz.*

HDP Raporu: “Kültür Mirası” Harabeye Çevrildi

Halkların Demokratik Partisi (HDP)
operasyonların bitmesinin ardından
yayınladığı Sur ilçesi raporunda 90
sivil, 71 güvenlik görevlisinin hayatını
kaybettiği, kentsel sit alanı olan
ilçedeki tarihi yapıların yıkıldığını
ifade etti.

Raporda Sur, “kültürel, sosyal,
ekonomik ve tarihi anlamda
Diyarbakır'ın kalbi” olarak
tanımlanıyor. Rapor son sokağa
çıkma yasağının öncesini ve sonrası
ile yasağın kaldırıldığı bölgelerde
neler yaşandığını anlatıyor.

*Raporun tamamına [buradan](#)
ulaşabilirsiniz.*

Sur'dan Toledo çıkar mı?

Sur'dan hiçbir şey çıkmaz. Sur'dan ancak böyle bir özenti çıkar. Bu özenti de hiçbir zaman Diyarbakır'ın binlerce yıllık mazisi olan tarihi kentin dokusunu yansıtmaz. Değişik bir gecekondulaşma olur. Belki birkaç pırıl pırıl ev yapılır, boyanır.

Peki, insanların yıllar içinde yarattığı kültür, o beraberlik ruhu nerede?

Bundan sonrası için öneriniz?

Herkesin hakikaten düşüncelerini özgürce söyleyebildiği, kimsenin fikrini zorla dayatmadığı bir ortam, demokratik bir toplum dileyeceğim. İş kaba kuvvete yumruğa, Diyarbakır tabiriyle "Zumzuka" dayandığı zaman demokrasi olmaktan çıkıyor ve demokrasinin olmadığı yerde insanlar ortak yaşam kültürünü de oluşturamıyorlar.

Bundan sonra ülkemizde yapılması gereken en önemli şey her halükarda demokrasi demokrasi demokrasi.

Oktay Altekin

2010'da İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nden mezun oldu. Çeşitli dergi ve gazetede muhabirlik, Özgür Gündem gazetesinde editörlük yaptı. 2016'da Okan Üniversitesi Sinema Televizyon Bölümü'nde yüksek lisans programına başladı.

Zana Kibar

Kocaeli Üniversitesi gazetecilik bölümü mezunu halen Mimar Sinan Sosyoloji yüksek lisans öğrencisi. Amigra Dergisi sorumlu yazı işleri müdürlüğü, Turuncu Kocaeli gazetesinde editörlük, Özgür Gündem gazetesinde muhabir ve editörlük yaptı. Dut Ağacı Sosyal Bilimler ve Araştırmaları Derneği, Hakikat Adalet Hafıza Merkezi ve Göç-Der'in yaptığı saha çalışmalarında yer aldı. Dut Ağacı ve Göç İzleme Derneği'nde yönetici.

Nefrete İnat Yaşamı, Aşkı, Mücadeleyi Seçenler

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

TRANSLAR - 1

*Translar için hayat
özellikle 1980 askeri darbesiyle
daha da zorlaştı;
polis-devlet-medya üçgeninde sıkıştırılanlar
örgütlenmenin de adımlarını attılar.*

Michelle Demishevich
Elif Ural

Hep vardılar

Kimisi parlak sahne ışıkları altında uykusuz her gece soğuk sahnelerde, kimisi aç nefeslerin fantazilerinde çıplak bedenleriyle, kimisi kimsesiz kaldığı uçsuz bucaksız karanlık dipsiz kuyularda dolaplarda saklandı. Kimisi patriarkaya, aileye boyun eğdi, başka hayatlarda gizlendi ve kimisi de nefrete inat yaşamı, aşkı, mücadeleyi seçti.

Gökkuşağının bütün renkleriyle bir arada olabilmeyi başardı; geyler, lezbiyenler, biseksüeller, translar ve interseksler, LGBTİ'ler tarih boyunca hep vardı ve bugünden sonra da hep var olacaklar.

Geçmişten gelen bir alışkanlıkla geleneksel ahlak ve toplum kuralları başta translar olmak üzere bütün queer kimliklerin en temel yaşam haklarına erişimini engelledi. Barınma, çalışma, yaşama, eğitim, sağlık ve daha pek çok haktan mahrum bırakıldılar.

Geleneksel aile normları, namus, ahlak ve öğretilen toplumsal cinsiyet rollerine inat translar her zaman toplumların, kültürlerin ve tarihin bir parçası olarak yaşamlarını sürdürebildiler, sürdürebiliyorlar.

Dünya genelinde mevcut olan tabulara ve toplumların nefretine karşı her zaman kimlik mücadelesi vermek zorunda kalan translar en temel yaşam haklarının sistemler tarafından engellenmesine karşı daha güçlü olabilmeyi öğrendiler.

Polis, devlet ve medya

Türkiye’de 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle başlayan süreçte özellikle trans bireyler için hayat daha da zorlaştı. Özellikle daha çok görünür olan trans kadınlar için şiddet günlük yaşamın bir parçası haline geldi.

Ne sokakta her vatandaş gibi özgürce dolaşabiliyorlardı ne de hayatın her hangi bir alanında özgürce var olabiliyorlardı. Trans kadınlar polis, devlet ve medya üçgeninde sıkışıp kalmıştı.

Trans kadınlar çalışma hakları sistem tarafından engellendiği için otobanlarda zorunlu seks işçiliği yaparken maruz kaldıkları erkek ve polis şiddeti nedeniyle, karakollarda maruz kaldıkları işkence nedeniyle, ya da medyada yer alan “travestiler dehşet saçtı” manşetleri nedeniyle hayatlarını bile kaybettiler.

Herkes sustu

Trans cinayetlerine karşı politikacılar, gazeteciler, aydınlar, edebiyatçılar, devrimciler, kadınlar, erkekler yani herkes sustu. Zaman içinde trans kadınların sessiz çığılığı büyüdü, büyüdü ve Ülker Sokak direnişiyle bir isyana dönüştü.

O günden sonra translar hiç susmadı. Birlikte daha güçlü olduklarını keşfettiler, en temel yaşam hakları için sisteme, erkek şiddetine ve nefrete karşı örgütlü mücadele etmeyi öğrendiler.

Artık yüksek sesle haykırıyorlar: “Nefrete inat, yaşasın hayat”, “kadınlar birlikte güçlü”!

Hak ihlallerine, cinayetlere ve şiddete karşı verilen hukuk mücadelesi trans mücadelesini bir başka boyuta taşıdı. Her ne kadar mahkemelerde şiddetin öznesi erkeklere iyi hal indirimi verilse de translar zamanla anayasal haklarını sonuna kadar kullanmayı öğrendi.

Hande ve Eylül

Trans cinayetlerindeki katil zanlıları bazen yakalandı, bazen de dosyalar tozlu raflardaki faili meçhuller arasında yerini aldı.

Boğaziçi Köprüsü’den Boğaz’ın sularına atlayarak hayatını sonlandıran Eylül Cansın’ın dosyasının kapandığı gibi. Yakılarak katledilen Hande Kader’in faillerinin bulunması amacıyla bir soruşturma açılmaması gibi.

Bazen soruşturmalar tamamlanır ve yargılama başlar ancak mahkemelerde yargıçlar transfobik kararların altına imza atarlar. Hak ihlallerini uluslararası kampanyaya dönüştüren bazı kişi ve veya kurumların aldığı neticeler de sevindirici olabiliyor. Onca suç duyurusu ve soruşturmalara rağmen adalet translar için bir dipsiz kuyu.

“Translar” dosyasında üç trans kadının hayat hikayesini paylaşıyoruz. Birisi en iyi okullarda eğitim alarak kendine nasıl bir kariyer inşa ettiğini, birisi de erkek şiddeti ve toplum baskısı nedeniyle zorunlu seks işçiliğine nasıl itildiğini anlatıyor.

Bir diğeri ise trans kimliğini yanına bir de engelli kimliğini katarak şiddete ve nefrete karşı nasıl mücadele ettiğini ve politika içinde nasıl var olduğunu paylaşıyor.

Birbirinden ayrı iki kadın ve bir erkek transın ortak mesajı “önce insan hakları ve toplumsal barış” oluyor. Bu dosyayı erkek ve devlet şiddeti nedeniyle katledilen bütün translara adıyoruz.

Üç transın hikayesi

Ece Devrim: Zorunlu Seks İşçiliğine Çok Direndim

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

TRANSLAR - 2

*Ece Devrim
bulaşıkçılıktan DJ'liğe kadar çok iş denedi,
İŞ-KUR kurslarına devam etti,
sağlıkçı oldu;
hiçbir iş bulamayınca
çok direndiği halde
seks işçiliği yapmak zorunda kaldı,
şimdi tekerlekli sandalyesinde
çakmak satıyor.*

Michelle Demishevich
Elif Ural

2014 yılında Şişli Halaskargazi Caddesi üzerinde kokoreç almak için durduğu kaldırımda, hızla gelen bir taksinin çarpması sonucu yürüyemez hale geldi Ece.

Emekçi Hareket Partisi (EHP) ve Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun destekleriyle Almanya'dan özel olarak getirtilen tekerlekli sandalye ile Şişli sokaklarında çakmak, kalem ve mendil satarak geçimini sağlıyor.

Daha önce de trans kadın İhsan Hala için bağış kampanyası yürüten feminist aktivist Dilâra Gürcü'nün geçtiğimiz aylarda yürüttüğü bağış kampanyasıyla Ece Devrim'in bir yıllık kirası karşılandı

Ece Devrim ile 14 yaşında Münih'ten İstanbul'a geldiği günden bugüne dek geçen sürede yaşamı, mücadelesi, Ülker Sokak, tecavüz, politika ve LGBTİ aktivizmine kadar pek çok şeyi konuştuk.

Konuşma dökümünden kendi sorularımızı çekince tamamen Ece Devrim'e ait bir metin/anlatı ortaya çıktı. Arabaşlıkladığımız anlatıyı yayımlıyoruz.

Münih'ten İstanbul'a

Ben 50 yaşında bir trans kadınıyım. Almanya'ya göçmen statüsünde giden bir işçi ailenin çocuğuyum. 14 yaşında bedenimi tanımaya başlayınca herkesten farklı olduğumu hissettim.

Aile içinde babam tam bir diktatör gibiydi. Sanırım bu yüzden diktatörlere karşı bir mücadele geliştirdim bende.

Zamanla cinsel yönelimimi keşfettim ve diktatör babamın ve ailemin baskısı nedeniyle evden ayrıldım. Babam beni değiştirmek için Almanya'da bir psikiyatrye götürdü. Bu durumun değişmeyeceğini söyledi doktorlar babama, o da beni Türkiye'ye akrabalarımın yanına göndermekte buldu çareyi.

İki üç yıllık bir sokak hayatım var, sokaklarda tecavüz de ettiler. Erkekler, eğer sen bir transsan veya bir hayat kadınıysan, sana tecavüz etmeyi bir hak olarak görürler.

Babam bir diktatördü

Önce İzmir'e geldim teyzemlerde kaldım. Erkek kuzenim ile birlikte sürekli geziyoruz. O beni çeşitli yerlere götürüyor, belki değişirim diye. Sözde beni erkek yapacak ya, beni pavyonlara götürürdü.

İzmir'de Rita Club vardı. Genelde eşcinsellerin gittiği bir mekan. Beni oraya götürdü ve o gün bana "ah şimdi anladım senin tarzını" dedi. Sene 1982-84. Kuzenim beni Almanya'ya gitmem için otobüsle İstanbul'a gönderdi. O zamanlar herhalde sadece İstanbul'dan uçak vardı Almanya'ya.

İstanbul'dan babamı aradım, ben geldim uçağa binmek için bekliyorum, dedim. O sırada yine diktatörlüğü tuttu, telefonda kavga ettik. "Gelmiyorum" dedim, kapattım telefonu.

O gün bugündür bir daha kendisiyle görüşmedim. Tam 35 yıl oldu. İnsani olarak arada aradım ama benle görüşmek istemedi. En son kaza geçirinca aradı. "Alo ben babam" dedi, anladığım halde "hangi babam" dedim.

"Ne oldu" dedim, başladı konuşmaya. "Ben umreye gideceğim de, hakkını helal eder misin" dedi. Ben "edeyim etmesine de, sen vicdanen kendinde o hakkı görüyorsan tamam" dedim. O da bana "kaza geçirmişsin geçmiş olsun" dedi ve telefonu kapattı.

Tecavüzcüm ile dost hayatı yaşadım

Ben ilk tecavüze maruz kaldığımda 15 yaşındaydım. İstanbul'da sokaklarda yaşıyordum. İstiklal Caddesi'nin trafiğe açık olduğu dönemdi. Bana tecavüz eden üç erkekten biriyle birlikte yaşamaya başladım. Çünkü beni sokaklarda yaşamaktan kurtardı.

O zamanlar darbeden yeni çıkmış bir Türkiye vardı, artık ne zor şartlar olduğunu siz düşünün. Şimdilerde gülüyorum bu duruma. Çünkü tecavüzcümle iki yıl yaşamak zorunda kaldım. Tecavüzcümün adı piskopat Bülent. Sokaklarda kitap satarak hayatını kazanıyordu. Beni de bir lokantaya bulaşıkçı olarak yerleştirdi. Zamanla kendimi geliştirdim ve klüplerde DJlik yapmaya başladım.

Polis merkezlerinde...

Bir gün Balık Pazarında kokoreç yerken bazı trans kadınlarla tanıştım. Canan adlı trans kadın beni Pürtelaş sokağına götürdü. Seks işçiliğine başlamak zorunda kaldım. Ardından Ahlak müdürü Doğan Karakaplan geldi, evlerimizi bastı. polis merkezlerinde her türlü işkencelere maruz kaldık.

Bizleri Belgrad Ormanı'na götürürlerdi tecavüz ederlerdi, döverlerdi ya da

eşyalarımızı alır, bizi çıplak bırakırlardı. Biz de evimize gelene kadar yine tecavüzlere maruz kalıyorduk. Pürtelaş ve Ülker sokak dağıldıktan sonra ben yine DJ'lik yapmaya başladım. O sırada Özgürlük ve Dayanışma Partisi'ne (ÖDP) üye oldum ve politikaya başladım.

Kendi bedenini pazarlamak kim ister?

Trans kadınların toplumda suçlandığı tek nokta seks işçiliği yapmaları. Ancak trans kadınların arasında bedenlerini satmak istemeyen eğitimli çok arkadaşımız var.

Hiç kimse kendi bedenini pazarlamak istemez. İnsan farkında olmadan da bu beden sömürüsüne alıştırılır. Hiçbir trans

kadının hayalinde seks işçiliği yapmak yoktu.

Sistem trans kadınlara fahişelik yapmaktan başka bir sınır tanımıyor. Ben hiçbir zaman seks işçiliğini kabul etmiyorum. Çünkü bu, toplumun bizlere empoze etmeye çalıştığı bir şeydir.

Bugün fahişe olan trans kadınlar, jigololar ve hayat kadınları için ben, "para karşılığı seks işçiliği yapmaya zorlanan insanlar" diyorum. Bu insanların en temel yaşam hakları toplum ve sistem tarafından engellendiği için seks işçiliğine zorunlu bırakılıyorlar.

Kapitalist sistemin en büyük destekçisi erkek egemen sistem. Bu sebeple genelde fuhuş operasyonları kadın ve trans

kadınlara yönelik yapılır. Hiçbir zaman erkek seks işçilerine yönelik olmaz. Çünkü sistemin kendi düzenidir.

Beş yıldızlı hotellerde fuhuş yapıldığında adı zamparalık oluyor. Erkeğin elinin kiridir.

Zorunlu seks işçiliğine karşı çok direndim

Bedenimi satmamak için sisteme karşı çok direndim. Bulaşıkçılıktan DJ'liğe kadar pek çok iş yaptım. Hatta İŞ-KUR'un iş edinme kurslarına devam ettim bir ara ve sağlık personeli oldum.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Genel Sözcüsü Dr. Gülsüm Kav çalıştırmıştı derslerime. Stajımı da Beykoz'da down sendromlu çocukların tedavi edildiği özel bir hastanede yapmıştım. Hastane yönetimi benim çalışmamı çok beğenmişti. Çalışma saatlerimi haftanın beş güne çıkartmışlardı.

Ama staj bitince devam edememişim. Her yere iş başvurusunda bulundum ancak İstanbul'da hangi hastaneye başvurduysam trans kimliğim nedeniyle kabul edilmedi.

Ben de mecburen seks işçiliğine başlamıştım yeniden. Trafik kazası sonrası Emekçi Hareket Partisi'nin aldığı

tekerlekli sandalye sayesinde hayatımı sokakta çakmak satarak kazanıyorum.

En büyük sömürü düzeni ailede

Toplumun en büyük sömürü düzeni aile içindedir. Bana göre aile bağları falan hikaye. Sistem neden bu aileyi destekliyor çünkü sömürebilmek için.

Neden üç çocuk diyorlar mesela, çok umurlarında olduğu için mi? Hayır değil, artık günümüzde savaşlar başladı ve kapitalizm çöküyor ve savaşa göndermek için yeni köleler lazım.

Kapitalist düzenin yeniden inşası içinde savaşlar çıkartıyorlar ki sistem işlesin. Maalesef savaşlarda ölen halkın çocukları.

Ben politikacıyım, LGBTİ aktivisti değil

En başta Demet Demir olmak üzere çok bedeller ödedik. Ama Demet cezaevlerine girmiştir sırf LGBTİ haklarını savunduğu için.

Şekil ve renk değiştiren şiddet günümüzde de devam ediyor. Ben LGBTİ aktivisti değil bir politikacıyım. Çünkü ezilen bütün halkların hakları için mücadele etmek zorunda olduğumu düşünüyorum.

Bugün LGBTİ hakları için mücadele eden derneklerin içini sistem boşalttı. Sistemin ayağına takılan dernekler de kapatılıyor. Biat etmeyen muhalif medya da kapatılıyor.

1980 ile 2017 arasında bir fark yok. O dönem gazeteciler yaşanan trans cinayetlerini siyasi baskılar nedeniyle haberleştiremedi. Trans kadınlar apolitik oldukları için ve derneklerin de sistem tarafından içleri boşaltıldığı için kadın hareketi gibi örgütlenemiyor.

Bütün ezilen halklar için bu diktaya karşı hayır demek zorundayız. Hatta hükümetin kendi partisinden büyük bir kitle bile hayır diyecek. Hayır diyenleri terörist ilan ederek referandum çalışması yapılıyor. İnsanların üzerinde bir korku yarattılar. Referanduma gezi ruhu yansıyacak.

Köprüden sonra son çıkış. Ezilenler birleşsin savaşa hayır, barış hemen şimdi diyelim. Tekrarlayayım, özgür bir dünya için hayır diyelim.

Şahika: Sonradan Trans Kadın Olunmuyor

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

TRANSLAR - 3

*Şahika,
tecrüze uğradığımız için
trans kadın olduğumuzu düşünenler var.
Böyle saçma bir mantık olamaz” diyor,
“doğuştan olan bir durum bu,
sonradan trans kadın da olunmuyor”.*

Michelle Demishevich
Elif Ural

Şahika, İstanbul, Beylikdüzü'nde yaşayan kırklarında, seks işçiliği yaparak hayatını kazanan bir trans kadın. 90'lı yıllarda yaşanan polis şiddetinden, medyanın erilliğine, toplumun önyargıları nedeniyle kariyer yapamamasından zorunlu olarak seks işçiliğine itilmesine kadar her şeyi açık yüreklilikle anlatıyor, insanın insana olan saygısına vurgu yapıyor.

Söyleşinin sonunda Sezen Aksu'dan "Dua" adlı şarkıyı son ses dinledik ve birbirimize sımsıkı sarılıp ağladık.

Konuşma dökümünden kendi sorularımızı çekince tamamen Şahika'ya ait bir metin/anlatı ortaya çıktı. Arabaşıkladığımız anlatıyı yayımlıyoruz.

Hükümet bizimle uğraşmadı

Bugünlerimize Allah'a şükürler olsun. 90'lı yıllarda kulübe giderken taksinin içinde polis aracı gördüğümüzde saklanırdık. Göründüğümüz zaman alınıyorduk çünkü. Sokaklarda dolaşamazdık polis bizi kovalardı.

Şimdi öyle değil. Kadınlığımızı da yaşıyoruz insanlığımızı da. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) döneminde hükümet bizimle uğraşmadı, aksine rahatlattı. Bundan önce bizlerin saçları kesilirdi, şehirdışına atılırdık.

O dönem yaşadığımız şiddete ve işkencelere rağmen direndik sahte yaşamak istemedik kimliğimize sahip çıktık. Sahte yaşayacak olsaydım ailemin dizinin dibinde otururdum. Ben olmak diye bir şey var. Biz de ben olabilmek için bedeller ödedik.

Çocukluk arkadaşlarım...

Kayıplarımız oldu en başta ailelerimizi kaybettik. Ben mesela yaklaşık 18 yıl erkek kardeşlerimle görüşemedim. Arada annemi görüyordum ama kardeşlerim, akrabalarım, yakın çevrem ve çocukluk arkadaşlarım bile beni 18 yıl sonra kabullenebildi.

Toplumun kafasındaki trans kadın anlayışı farklıydı. Sapık olarak bakıyorlardı bize. Gerçi hala öyle pek değişen bir şey yok.

Özentiyle olabilecek bir şey değil

Tecavüze uğradığımız için trans kadın olduğumuzu düşünenler var. Böyle saçma bir mantık olamaz. Mesela tecavüze maruz kalmış kadınlar genelevde çalışmaya başlamıyor. Doğuştan olan bir durum bu. Sonradan trans kadın da olunmuyor. Transseksüelite özenebilecek bir şey de değil.

Transfobi her zaman vardı

Geçmiş yıllarda erkek ve polis şiddetinin yoğun olarak yaşandığı dönemlerde maalesef bir kariyer planlaması yapamıyorsun zorunlu olarak seks işçiliğine itildik hepimiz.

O dönem İnsan Hakları Derneği'nden avukat Eren Keskin hanımefendi sağ olsun biz trans kadınların hakları için çok mücadele etti. Bugün bakıyorum da geçmişe nazaran daha iyi durumdayız.

Transfobi her zaman vardı bugün de var. Yani toplumun içinde olduğu kadar devletin resmi kurumlarında da var. Adliyeden polis merkezlerine, okuldan hastanelere kadar hemen hemen her yerde var.

Fiziksel şiddeti dibine kadar yaşadık

Bir vatandaş olarak bugün haklarım var. Kanunlar karşısında bugün herkes gibi eşit haklara sahibim. Fiziksel şiddeti dibine kadar yaşadık ama bunun yanında psikolojik şiddeti de yaşadık ve bugün hala yaşıyoruz.

O dönem öyleydi. Biz trans kadınların yaşadığı şiddet ve işkenceleri kadın ve erkek yurttaşlar da yaşıyordu. O dönem politik ve ekonomik krizlerin yoğun yaşandığı günlerdi. 12 Eylül'den çıkmış bir ülke düşünün.

Neden bu dünyaya geldim?

Keşke bu kimlikte doğmasaydım dediğim çok olmuştu ama şu dönem keşke bu dünyada olmasaydım diyorum. Savaşlar, çevre kirliliği buna bağlı olarak iklim değişikliği, artan kadın cinayetleri, çocuk istismarları...

Artık insan olarak neden bu dünyaya geldim diye düşünüyorum.

Trans kadına yönelik şiddet farklı İstanbul'a kadın olmak için geldik

Kadına yönelik şiddet ile trans kadına yönelik şiddeti ayırt etmek lazım. Kadınlar en yakın erkekleri tarafından şiddete maruz kalırken bizler sokakta hiç tanımadığımız erkekler tarafından şiddet görüyoruz.

Bu şiddetin sebebi de "trans kadın" olmak. Dünyanın düzeni bozuk bu sadece Türkiye'ye has bir durum değil.

Şiddeti konuşurken bizim ülkemiz üzerinden konuşmak haksızlık olur. Bugün bütün dünyada şiddet var. Yabancıya, Müslümana, siyahlara, kadınlara, çocuklara, mülteciye...

Kişilerin doğup büyüdüğü yer, aldığı eğitim ve aile yapısı ilerideki yaşamlarını doğru orantıda belirler. Mesela benim İzmirli ve okullu olmamın verdiği bir avantaj vardı. Trans kadın kimliğimi açık olarak yaşamaya başladığımda bu avantajın İstanbul'daki yaşamıma fazlasıyla katkısı oldu.

30 yıl öncesini düşünün ve Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinden her kültürden gelen trans kadınlar vardı. İstanbul'a geldiklerinde belki bazı şeyleri yeni görenler oldu. Herkes İstanbul'a kadın olmak için geldi, bir şekilde çalışmak para kazanmak zorundaydı.

Kimisi sokakta çark atmaya, kimisi gece klüblerinde çalışmaya başladı. Mesela çok iyi hatırlıyorum o dönem kulüpler her kızı işe almazdı. Çevremde hep doğru kadınları örnek aldım. Hiçbir zaman bir trans kadını örnek almadım. Marilyn Monroe ve Hande Ataizi mesela. Her zaman bir stilim vardı. Güzel ve şık giyinmeyi seviyorum. Ama yerine göre giyinmeye özen gösteriyorum. Bu da benim topluma olan saygımdan kaynaklanıyor.

Malatya daha güvenli

Bir dönem erkek arkadaşımın yaşadığım sorunlardan kaçmak ve biraz da kendimle baş başa kalmak için Malatya'ya taşındım. Malatya'da sokakta yürümek İstanbul'a göre daha rahat ve güvenli. Bu da Anadolu insanının hoşgörüsü sanırım.

Toplum içinde yaşıyoruz toplumun kuralları var buna riayet etmek zorundayız. Yerine göre giyinilmeli. Mesela starların Oscar törenlerinde giydiği kıyafetleri giyip pazara git bakalım. Yani dekoltenin bir seviyesi olmalı.

Kadın için de erkek için de geçerli. Dekolteyi çok seven biri olarak bunu söylüyorum. Gece giydiğim bir kıyafeti gündüz sokağa çıkarken giymem. Şimdi bir kişinin giydiği kıyafete baktığınız zaman ucuz duruyorsa yanlış bir seçim demektir.

Dekolte politik bir eylemimizdi

Yeni jenerasyon trans kadınlara bayılıyorum, yaşlarına uygun giyiniyorlar. Abartılı olanlar da var arada ama çok şık giyinen ve pek çok "normal" kadından daha güzel görünen trans kadınlar var.

Geçmişte bizler sokağa dekolte giyip çıkardık bu da bizim polis şiddetine karşı bir tepkimizdi. Politik bir duruştu, biz varız demek için yapıyorduk.

Şimdilerde o boyutlarda bir şiddet olmadığı için gündüz sokakta dekolteye de gerek yok. Bizim dekoltemiz isyandı. Sokakta hiçbir zaman ucuz göründüğümü düşünmedim. Ama hiçbir zaman namuslu da görünemedim. Aradım her yerde bir türlü bulamadım namusu, yok.

En büyük hak savunucusu Bülent Ersoy'dur

Eğer bugün biz trans kadın kimliğimizi yaşayabiliyorsak, kadın kimliği alabiliyorsak onun sayesinde olmuştur. Kendini çok iyi ifade etmesiyle, Özal Ailesi ile kurduğu yakın ilişkisiyle bizlere yol açmış oldu.

İyi bir örnekti. En büyük hak savunucusu Bülent Ersoy'dur. Çok bedeller ödedi. Bundan sonra bizler bir şeyler yapmalıyız.

LGBTİ aktivizmine destek vermesi de gerekmiyor. Zaten yapacağını yapmış

zamanında. Herkes herkesi hayatına sokmak zorunda değil.

Aktivizm rant haline gelmiş

Bugün LGBTİ aktivizmi rant haline gelmiş. Çevremde canla başla çalışan arkadaşlarım da var ama bazı derneklerin bunu bir gelir kapısı olarak algıladıklarını düşünüyorum. Çünkü ortada yapılmış büyük işler yok.

Trans misafirhanesi var mesela ve ne kadar zor şartlarda ayakta durmaya çalıştığını üzülenek görüyoruz. Yapılan yardımlarla müşkül durumdaki arkadaşlarımıza bir kapı oldu. Keşke dernekler buraya yardım edebilse.

Bence devletin kadın sığınmaevleri, huzurevleri gibi mağdur durumda kalan trans arkadaşlarımız için bir yer açması lazım. Kişiler bireysel olarak buraya gönül rahatlığıyla yardım da yapar.

Seks işçiliği bir iştir

Ben severek yapıyorum işimi, hiç kimse işini sevmeden yapamaz. Eğer bu söylediğim ahlaksızlık olarak algılanıyorsa algılansın. Eğer seks işçiliği ahlaksızlık ise devlet genelevlerden vergi almazdı. Serbest çalışan seks işçilerin de vergiye tabii olmasını istiyorum. Çünkü seks işçiliği de bir iştir.

Eğitim hakkı engellenemez

Yeni jenerasyona ben okumalarını öneriyorum ve hiçkimse bunun önüne geçmesin, eğitim hakkını engellenmesin. Ben de güzel bir kariyer yapmak isterdim ama hayatım boyunca risk almaktan hep korktum.

Yemek yapmayı çok severim ve modayı da seviyorum. Bu iki alandan birinde çalışmak isterdim ancak medyanın eril dili, polis şiddeti, erkek şiddeti ve toplumun önyargıları derken seks işçiliğine itildik.

Çok hırslı biri hiç olmadım. Hayatım boyunca kazandım ve yedim. Çok defa sıfırdan başlamış birisiyim. Kazandığım parayı genelde marka kıyafetlere, çantalara ve ayakkabılara harcadım.

Avrupa ile aradaki fark

90'lı yıllarda bir kabarede çalışmak üzere İsviçre'ye taşındım. Uzun yıllar Avrupa'nın önemli şehirlerinde yaşadım. Avrupa ile Türkiye arasında hiçbir fark yok.

Burada polis merkezine girsene kısa süre sonra çıkarsın ama orada sınır dışı ediyorlar. Kanunları daha farklı. İnsan hakları daha çok anlaşılmiş.

Ama bariz bir fark yok. Mesela Avrupalılar

parayı çok seviyor. İsviçre’de 10 Frank taksi parası için çok pahalı diyorlardı. İstanbul’da gün içinde kaç defa taksiye biniyoruz.

Medya bizi kötü lanse ediyordu

Her kesimin her bireyin ikiyüzlülüğü var bu toplumla alakası yok. Eskiden medya bizi topluma kötü lanse ediyordu ötekileştirme ve ayrımcılık bu yüzden çok var.

Abarta abarta manşetler atıldılar. “Travestiler dehşet saçtı” gibi. Aslında olay bambaşkaydı. Emlakçıların bize ev vermemeleri de bunun devamında gelen ayrımcılık.

Sevgilimin bir gözü dışarda

12 yıldır birlikte olduğum biri var. Zamanla aşk geçiyor; aşk heyecandır aşktan öte şeyler var insanın hayatında. Güven ve hayatı paylaşmak.

Aşk çok güzel bir şey. Aşk yeniler insanı. Karşıma aşık olabileceğim çok insan çıktı ama ben ilişkiye saygı duyduğumdan onları kabul etmedim. Ama sevgilimin bir gözü dışarda. Bugüne kadar sesini hiç yükseltmedi. Ben uzun ilişkilerin kadınıyım.

Referandum

Referandum ne demek herkesin kendi özgür iradesiyle seçim yapma hakkı demek. Sonuç ne olursa olsun azınlığın çoğunluğa uyması gerekiyor. Demokrasi budur çünkü.

Referandum sonucunda olası bir değişiklik karşısında sıradan bir vatandaş ne kadar etkilenirse biz translar da o kadar etkileneceğiz. Kafa karışılığına gerek yok.

Halk tarafından seçilmiş bir cumhurbaşkanına saygı duymak lazım. Çoğunluk bu yönde bir tercih yapmış çünkü. Ama kimliğime karşı yapılan bir haksızlık olursa da hakkımı ararım.

Geçtiğimiz günlerde ABD’de seçim oldu bir kadın olarak Hillary Clinton’un kazanmasını isterdim. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün “Yurtta sulh, cihanda sulh” sözüyle barış mesajı vermek istiyorum.

Artık bütün dünya anlamak zorunda önce insanız. İnsana insan olarak değer vermek zorundayız. Her şey sevgiden geçer. Bütün insanlar için barış ve huzur diliyorum.

**Emirhan:
Örgütlü Mücadele
ve Yaşanana
Kayıt Düşmek Şart**

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

TRANSLAR - 4

*Emirhan Deniz Çelebi,
İngilizce öğretmeni
ve oldukça donanımlı bir trans erkek.
“Öğrencilerime hep
haksızlığa karşı mücadele etmelerini öğrettim.
Bir kişini yüreğine dokunabildiysem
ne mutlu bana...” diyor.*

Michelle Demishevich
Elif Ural

Temmuz 2016'da İzmir'in Torbalı ilçesinde Pembe Hayat LGBTİ Derneği'nin geleneksel olarak her yıl düzenlediği trans aktivizm kampında tanıştım Emirhan'ı. Herkes gibi onun da bir hikayesi vardı. O da şiddete maruz kalmıştı, yaşadıklarını anlatırken ben dayanamayıp ağlamıştım.

Emirhan Deniz Çelebi, İngilizce öğretmeni ve oldukça donanımlı bir trans erkek. Ankara Gazi Üniversitesi mezunu. Aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalı ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi.

Avrupa ve Kuzey Amerika'ya seyahat etti. SPoD LGBTİ'de yönetim kurulu üyesi. Hayatıma girmesinden mutlu olduğum kişilerden birisi.

Sözü ona bırakıyoruz:

Regl benim için bir travmaydı

“1990 İstanbul'da doğdum. Ailemin dördüncü kız çocuğu olarak dünyaya gelmişim. Teyzemin oğlu kuzenimle çimenlikte oynuyoruz birlikte, aradan biraz vakit geçti, kuzenimin çişisi geldi ve ayakta işedi.

Kendimi düşündüm ve ben neden öyle işemiyorum diye kendi kendimi sorguladım. Ben de kuzenime neden ayakta işediğini sordum. ‘Pipim var’ dedi. Ondaki pipiyse bendeki ne acaba, diye düşünmeye başladım. Ben de eve gidince ayakta işemeye çalıştım ama üstüm başım kirlendi.

O an benimki büyümemiş daha dedim kendi kendime ve ortaokula kadar pipimin büyüyeceğini düşündüm hep. Ta ki ilk regl olana kadar. O regl benim için bir travmaydı.

Regl ile birlikte memelerim büyümeye başladı ve ben belli olmasınlar diye gizlenerek yürüyordum. Memeler bana rahatsızlık veriyordu. O an bir şeylerin farklı olduğunu anlamıştım.

Ablamlara benzemeye başladım

Ortaokul döneminde bizim okula muhafazakar kadınlar gelirdi. Türbanlı kadınlar bizlere regl nasıl olunur, vücut temizliği gibi konular anlatıyordu. Kız ve erkek öğrenciler ayrı sınıflarda olurdu.

Bir gün o kadınlar bize bir soru sordu: İç çamaşırına kan gelen oldu mu? Ben çok şaşırılmışım, kanseri mi anlatıyorlar bize diye. Çünkü annem o ana kadar bana bir şeyler anlatıyor ama ben hiç onu dinlemiyordum, Pokemon yakalama oynuyordum.

Biz sınıfa girdiğimizde bir gün erkek öğrenciler şu cümleyi kullandı: “Sizin vajinanız var ve kanıyor.” Ben bir kez daha şaşırılmışım, her şey hızla ilerliyordu.

Erkeklerin bu saldırgan tavrı ve kız öğrencilerin kendi kabuğuna çekilmesini hiç unutamadım. Zamanla bir baktım, ben git gide ablamlara benzemeye başladım. Ama ben ablamlar gibi bir erkeğe karşı ilgi duymadığımı fark ettim.

Vajinan varsa kadınsın, sakalın varsa erkek

Ailem geleneksel bir aileydi. Bana bayramlık olarak sarı bir etek alınmıştı ve eteği giymekten nefret etmişim. Eniştem bunu fark edip bana bir kahverengi pantolon almıştı.

O günden sonra ergenliğim boyunca hep istediğimi giydim. Vücut hatlarımı belli etmeyen kıyafetleri tercih ettim. Bir gün ablam bana ilk ağıdamı yapmam gerektiğini söylediğinde kendimi çok kötü hissetmişim. Çünkü bacaklarımdaki kılım benim umudumdu. Kıl eşittir erkek kodlanmıştı o dönem bana. Ağdadan

sonra bacaklarıma baktığımda kendimi çok boş hissettim. Ben vajinamın varlığını bile yok sayıyordum. Çünkü görmek istemiyordum.

24 yıl kendimi bir dolaba kilitledim

Bir gün ben erkek bedenine ulaşacaktım. Bu hayalden hiç vazgeçmedim. 24 yıl kendimi bir dolaba kilitledim. Lisede bana flört teklif eden erkekleri reddediyordum.

Rüzgar Erkoçlar çoğu kişinin açılmasına öncü oldu. Ben bu vajinayla, bu memelerle ölmekten çok korkardım. Ben kendimi hiç kadın olarak görmemişim. Arayış

içine girmiştim. Bu bedenden nasıl kurtulacağım?

Araştırmalar hep erkekten kadına geçişler hakkında bilgiler veriyordu. İnternette bulduğum bilgiler genelde hep İngilizceydi ve sırf bunları öğrenmek, anlamak için İngilizce öğrenmeye başladım. İnternet cafede bunları araştırırken ötekileştirilmemek için gizli gizli bakıyordum.

Lisede İngilizce öğretmenimin destekleriyle İngilizce öğretmenliğini seçtim. O zamanlar sığındığım şey derslerimdi. Dolaplara saklanır, insanlardan kaçardım.

Bugün okullarda açık trans erkekler ciddi bir akran şiddetine maruz kalıyor. Lisede bir kız arkadaşım olmuştu ve ilk ona açılmıştım. İki buçuk yıl sürmüştü ilişkimiz. Bir natrans erkekle beni aldatmıştı. Kavga etmiştik ve bana 'sen zaten bu bedenle öleceksin' dedi. Ben, benle baş başa kalmıştım.

Sonra internet üzerinden bir kız arkadaşla tanıştım ve online aşk yaşadık. Rüzgar Erkoçlar'ın irtibat kurduğu trans erkekler varmış ancak ben irtibat kuramadım. Yazdığım mesajlara hiçbir zaman cevap vermedi.

Yargılıyor muyum? Hayır, keşke hareketin içinde olabilse ya da içimizden başka bir ünlü trans erkek çıkarsa o mücadele etse...

Kız arkadaşımın ailesinin tepkisi kötüydü

İnternet üzerinden tanıştığım kız arkadaşım ile artık görüşmeye başlamıştık ve ara sıra onun evine gidiyordum. Kız arkadaşım bir gün ailesine açıldı. Ailesi bana çok kötü tepki verdi.

Ben de yağız bir delikanlıyım o dönemler, ailesine karşı geldim. Ben onu seviyorum, falan diyordum, tipik bir Yeşilçam filmi günlerini yaşıyorduk. Sonrasında tabii bitti o ilişki. Tek gecelik ilişki yaşayan erkeklerden değilim.

Eski kız arkadaşım sayesinde

O dönemki kız arkadaşım yeni hayatıma giriş yapmama yardımcı oldu ve Hacettepe'de trans geçiş sürecimin başlamasına vesile oldu. Onunla birlikteyken bir başkasına aşık oldum ayrıldık.

Üniversite bittikten sonra TED kolejinde çalışmaya başlamıştım, uniseks bir görüntüye sahiptim. Hacettepe'deki terapiyle birlikte görüntüm de değişmeye başlamıştı. İstifa etme kararı aldım.

Okul yönetimi beni bırakmak istememişti. Ancak palavraymış. Çünkü bana karşı dava açmışlardı. Ben karşı bir tazminat davası açmadım. Onlar bir ayıp yapmıştı, ben ayıba ayıpla karşılık vermedim.

Öğrencilerime haksızlığa karşı mücadeleyi öğrettim

Öğrencilerime veda ederken kanser tedavisi için ayrılmak zorunda kaldığımı söylemişim. Yalan söylediğim için kendime çok kızmışım. Çünkü ben çocuklarıma çok düşkündüm. Benim çocuklarım çok zekiymiş. Onlara haksızlığa karşı mücadele etmelerini öğretmişim.

‘Müdürünüz dahi olsa sorgulayacak, hakkınızı arayacaksınız’ derdim.

Çocuklarım şu an üniversiteye hazırlanıyor. Öğretmenlik yıllarımda çocuklarıma mücadele etmeyi aşıladım. Bir kişiyi yüreğine dokunabildiysem ne mutlu bana...

Sonra Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyoloji bölümüne kabul edildim. Aileme açılmıştım o dönem. Annem, ‘Sana 24 yıl kızım dedim, artık oğlum diyeceğim’ dedi.

Ailem beni kabullenmişti. Hiçbir sıkıntı yaşamadım, sorularını büyük bir sabırla yanıtladım. Ablam bana bir gün ‘Askere gidecek misin’ diye sormuştu. İkinci bir yüksek lisans olarak İstanbul Üniversitesi’ne başladım, yine sosyoloji bölümünde.

Yaşlarımızı sadece biz translar tutuyoruz

Örgütlü LGBTİ aktivizmine dahil olmak istedim çünkü toplumsal bir şeyler de yapmak istiyordum.

Trans erkekler için bir şeyler yapmak amacım.

İstanbul Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği’ne (SPoD) üye oldum. Trans erkek ‘Okyanus Efe’ öldürüldüğünde şunu anladım, yaşlarımızı sadece biz translar tutuyoruz. Sonra gördüm ki hiçbir dernekte trans erkek görünürlüğü yok.

Dernekte çok küçük işler yaparak aktivizme başladım ve sonrasında yönetim kurulu üyesi seçildim. İlk defa bir trans erkek LGBTİ derneğinde yönetim kurulu üyesi oldu. Derneklere eğer bir transfobiklik varsa kendimizi de sorgulamalıyız.

Mesela ben oradayım ama translar olarak derneklere ne kadar gidiyoruz? Mesela şu an içinde olduğum örgütte trans cinayetlerine karşı çalışmalar yapıyoruz. Eskilerde yaşanan kötü şeyleri bir kenara bırakıp hareket için ne yapılabilirleri konuşmak lazım artık.

Türkiye’deki trans örgütlenmemizde sıkıntı var. Translarda bir madilik kültürü [kötülük, bela çıkarma /Lubunca sözlüğü] var. Trans kadınların geneli trans erkekleri ‘erkeksi lezbiyenler’ olarak tanımlıyor. Farkında olmasak da toplumda aynı şiddeti yaşıyoruz. Trans erkekleri harekete nasıl katabiliriz konusunda SPoD’da inisiyatif aldım.

Bırakalım İŞİD’i falan, ben size...

Mesela bizlerin en önemli sorunu hormon terapisi. Çünkü jinekoloğa gitmiyor, yanlış hormon terapisi yapıyoruz birçoğumuz. Bizim altı ayda bir bu terapiyi rutine bağlamamız gerekir.

Benim bildiğim, 712 trans erkek var. Bu rakam Facebook üzerinden kapalı bir grubumuzdan. Katıldığım uluslararası toplantılarda LGBTİ hareketini ve maruz kaldığı şiddeti anlatıyorum.

Seks işçisi trans kadınlardan dinlediğim, maruz kaldıkları polis şiddetini anlatıyorum. Amerika Birleşmiş Devletleri’nde katıldığım bir toplantıda benden Ortadoğu’da yaşanan terör olaylarını anlatmamı istediler. Ben de ‘Bırakalım İŞİD’i falan, Türkiye’de trans kadınların yaşadığı polis şiddetini anlatayım’ dedim.

Polis merkezlerinde seks işçisi trans kadınların yaşadıkları işkenceleri anlattım. Polislerin sokaklarda seks işçisi trans kadınlardan aldığı rüşveti anlattım. Her zaman söyledim, söyleyeceğim, örgütlü mücadele etmek gerekiyor.

Beş-altı ülkeye gittim ve her gittiğim yerde trans hareketini anlattım. Ülker Sokak direnişini anlattığımda salondakilerin gözlerini fal taşı gibi açıp, acıyı içinde hissettiklerini gözlemlemişim.

Yemişim 40. Maddeyi

Bizim anlattıklarımızı kayıt altına almamız gerekiyor. Haberlerimizi kendimiz yapmalıyız, fotoğraf ve videolarımızı bizler çekmeliyiz. Bizden sonra gelecek nesil bize sorularla gelecek.

Bir dernek çatısı altında örgütlenmek zorunda da değiliz, küçük gruplarla da örgütlenebiliriz. Mavi ve pembe kimliklere mahkum olmaya karşı dayanışmalıyız. Yemişim Medeni Kanunu'nun 40. maddesini..*

Bizim acilen bir hukuki danışmanlığına ihtiyacımız var, SPoD'da da bunu oturtmaya çalışıyoruz. Örgütlü mücadelede derneklere ihtiyacımız var.

Türkiye 1945'den beri BM üyesi

Derneklere karşı ön yargılarımızı kırmalıyız, bunları konuşarak aşabiliriz. Transgender Europe'un hazırladığı ve transların Birleşmiş Milletler'le (BM) nasıl ilişkileneceğinin anlatıldığı 48 sayfalık bir kitabı Pembe Hayat Derneği için İngilizceden Türkçeye çevirdim.

Kitabın ön sözünde şöyle yazmıştım; Türkiye'de transfobinin görünür şekilde başladığı yıllar 1980'lerdi, 1990'larda tırmanışa geçti. O yıllarda doğmuş bir bebek şu an hala transfobinin olduğu sokaklarda dolaşılıyor. Demek hala yanlış giden bir şeyler var.

Türk Medeni Kanunu, Madde 40

Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, izin verilebilmesi için, istem sahibinin onsekiz yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması; ayrıca transseksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu ve üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmî sağlık kurulu raporuyla belgelemesi şarttır.

Verilen izne bağlı olarak amaç ve tıbbî yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmî sağlık kurulu raporuyla doğrulanması hâlinde, mahkemece nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verilir.

Hareketin içinde neyin ne olduğunu bilmeliyiz. BM'de neler yapılabileceğini araştırabiliriz.

Bizim bundan sonraki savunuculuğumuz BM seviyesinde olmalı. Neden? Çünkü Türkiye 1945'ten beri BM üyesi. Ama biz bunu savunuculuğumuzda kullanmıyoruz. Uluslararası alanda çok sıkı bir lobi çalışmamız yok maalesef.

Referandum

Hayır, hayır, hayır tabii ki. LGBTİ halklarının selameti için binlerce hayır... Sonuç ne olursa olsun mücadeleye devam edeceğiz, umut hep var...

Çok okumalıyız.... İnsanın en son okuduğu şey aklına ve yüreğine dokunan olur. Bizleri geriye çekmeye çalışan bir zihniyete karşı mücadele verirken umudu diri tutmak gerekir. Mücadeleye stratejik olarak devam etmeliyiz.

Sivil toplumun iktidara baskısı başka olur. Her ne kadar KHK'larla dernekler kapatılıyor olsa bile. Belki biz

emeklerimizin karşılığını göremeyeceğiz ama bizden sonra gelen jenerasyon için mücadeleye devam. Translar ve kadınlar birlikte güçlüdür.

Michelle Demishevich

Feminist, LGBTİ ve insan hakları aktivisti, gazeteci. Mesleğe 1995'te başladı. Son dönemlerde İMC Tv ve T24'te muhabirlik yaptı. tazgazete'de yazıyor. Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi'nin kurucu üyelerinden.

Elif Ural

Ege Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu. Kanal D, CNN Türk, Al Jazeera'de muhabir olarak çalıştı. Türkiye, İsrail ve Ortadoğu politikaları üzerine uzmanlaştı. Serbest gazetecilik yapmaya devam ediyor.

Sarmaşık Derneği Kapatıldı; Mağdurlar Ne Durumda?

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

SARMAŞIK DERNEĞİ - 1

*Sarmaşık Derneği
22 Kasım 2016'da
677 sayılı KHK ile kapatılınca
yaklaşık 32 bin insan
yardımlardan mahrum bırakılmış oldu.*

Nurhak Yılmaz
Sertaç Kayar

32 isim derneğin temelini attı

No	Adı Soyadı	Kurumu
1	Osman Baydemir	Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı (Şu anda HDP Urfa Milletvekili)
2	Mehmet Şerif Camcı	Büyükşehir Belediyesi Başkan Danışmanı (Şu anda Sarmaşık Derneği Yönetim Kurulu Başkanı)
3	Kutbettin Arzu	Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı (AKP'den bir dönem milletvekili yaptı)
4	Raif Türk	DİSİAD Başkanı
5	Sezgin Tanrıkılı	Diyarbakır Barosu Eski Başkanı (Şu anda CHP İstanbul Milletvekili)
6	Ahmet Fikret Öcal	MÜSİAD Eski Başkanı
7	Şah İsmail Bedirhanoglu	GÜNSİAD Başkanı
8	Alican Ebedinoğlu	DESOB Başkanı
9	Abdul Kadir Akboz	GÜNGİAD Başkanı
10	Fahrettin Akyıl	Ticaret Borsası Başkanı
11	İlhan Diken	Doktor - Tabip Odası Eski Başkanı (Yaşamını yitirdi)
12	Mehmet Selim Ölçer	Doktor-Tabipler Birliği Eski Gn.Bşk.
13	Cemal Mercan	DİSİAD Yönetim Kurulu Üyesi
14	Haydar Kılıçoğlu	Eğitimci-Emekli
15	Mehmet Işıktaş	Emekli
16	Fuat Hayri Demir	Avukat. Pir Sultan Abdal Der. Eski Bşk.
17	Ali Akıncı	İHD Diyarbakır Şubesi Eski Başkanı
18	Celalettin Birtane	İşadamı
19	Abdulkadir Aydın	Çiftçi
20	Ali Öncü	Demokrasi Platformu Dönem Sözcüsü
21	Muharrem Erbey	İHD Diyarbakır Şube Başkanı (Şu anda avukatlık yapıyor)
22	Cavit Ceylan	Sosyal Hizmetler Müdürü - Emekli
23	Fahrettin Çağdaş	TMMOB İKK Eski Sekreteri
24	Necdet İpekyüz	Doktor-TİHV Yönetim Kurulu Üyesi
25	Mahmut Ortakkaya	Doktor
26	Süleyman Gökalp	Mali Müşavir
27	Mehmet Kızıltepe	Güneydoğu Muhtarlar Birliği Başkanı
28	Sait Şanlı	Kasaplar Odası Başkanı (Yaşamını yitirdi)
29	Ali Rıza Yıldırım	Sosyal Hizmet Uzmanı
30	Makbule Altıntaş	Yerel Gündem 21
31	Naşide Buluttekin	Umut Işığ Kadın Kooperatifi Tems.
32	Fuat Kumruaslan	Emekli

Yoksullukla ilgili araştırmalar yapmak üzere 11 yıl önce Diyarbakır'da kurulan ancak ortaya çıkan vahim tablo nedeniyle ibreyi yoksullarla dayanışmaya çeviren Sarmaşık Derneği geçtiğimiz yılın sonunda kapatıldı.

Sarmaşık 22 Kasım 2016 tarihli ve 677 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kapısına mühür vurulan 550 dernek, 9 medya kuruluşu ve 19 özel sağlık kuruluşu arasında bulunuyordu.

Kapatılması en fazla tepki çeken kuruluşlardan biriydi Sarmaşık. Bu tepkinin ardında, derneğin mühürlenmesi ile birlikte 5 bin 400 aile yani 32 bin insanın açlık tehlikesi ile karşı karşıya kalması yatıyordu. Dosyamızda, derneğin onbir yıllık başarı dolu hikayesi ve kapatma kararı ile gelen ağır mağduriyetin detaylarını bulacaksınız.

Tam adı Sarmaşık Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği.

2006'nın Nisan ayında Diyarbakır'da kuruldu. Derneğin kurucular kurulu listesi oldukça "renkliydi."

O dönem Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) Eşbaşkanı olan Selahattin Demirtaş, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı olan ve sonradan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Diyarbakır Milletvekili seçilen Kudbettin Arzu, Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı, sonrasında Halkların Demokratik Partisi (HDP) Urfa milletvekili Osman Baydemir ve dönemin Baro Başkanı, sonrasında Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) İstanbul milletvekili Sezgin Tanrıkulu gibi isimler Sarmaşık'ı kurmak için bir araya gelmişti.

Sivil toplum örgütlerinden temsilciler ve vatandaşların da yer aldığı 32 kişilik kurucular kurulu listesi, (Tablo-1) sonraki yıllarda Türkiye'nin tanıyacağı isimlerle doluydu.

Listedeki isimlerin ortak özellikleri Diyarbakırlı olmaları ve şehirdeki yoksulluğun ortadan kaldırılmasında rol almak istemeleriydi.

Tüzüğünde hedefler şöyle sıralanmıştı;

1- Yoksullukla mücadeleyi temel hedef alan ulusal ve uluslararası kurumlar ile işbirliği içinde olmak.

2- Yoksulluğun ortadan kaldırılması için

küresel düzeyde belirlenen hedeflerin yerel düzlemde gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.

3- Merkezi hükümet başta olmak üzere yerel yönetimin ve de özellikle sivil toplum kuruluşlarının bu mücadeleye katılımını sağlamayı ve bir bütün olarak Türkiye toplumunu, yoksullukla mücadele konusunda duyarlı hale getirmek.

4- Toplumsal dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmek.

5- Yoksulluğun tüketilmesi ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunacak çalışmalar yapmak.

6- Dezavantajlı gruplara gıda, giyim, sağlık, eğitim, yakacak, barınma, vb. konularda ayni/nakdi her türlü yardımda bulunmak

7- Dezavantajlı gruplara yönelik sürdürülebilir projeler üretmek ve uygulamak.

“Yoksulluk haritası” çıkarıldı

Öncelikli hedef kentin yoksulluk haritasını çıkararak, yoksulluğun giderilmesine katkı sunmaktı. Dernek kurulduktan hemen sonra bu amaç doğrultusunda ilk saha araştırmasını başlattı. Araştırma alanı olarak kent merkezindeki dört ilçe belediyesinin sınırları içerisinde bulunan beş mahalle seçildi. Bunlar; Yenişehir Belediyesi sınırları içerisindeki Gürdoğan Mahallesi, Sur Belediyesi'ne

Toplam Hane Sayısı	5706
Toplam Nüfus	36215
Toplam Kadın Sayısı	17974
Toplam Erkek Sayısı	18241
Hane Başına Düşen Ortalama Kişi Sayısı	6,3

bağlı Fatihpaşa Mahallesi, Kayapınar'a bağlı Huzurevleri ve Peyas mahalleleri ile Bağlar Belediyesi'ne bağlı Körhat Mahallesi'ydi.

Bu mahalleler, 1990'lı yıllardaki çatışmalar nedeniyle çevre il ve ilçelerden gelen nüfusun yoğun olarak yaşadığı mahallelerdi. Gözle görülür yoksulluk

ve gecekondulaşma bu mahallelerin ortak özelliği idi. 45 anketörün yürüttüğü saha çalışması 2006 yılının Nisan ayında Gürdoğan Mahallesi'nde başladı. Beş mahallenin tümünde çalışma Şubat 2007'de sona erdi. Bu mahallelerin gecekondulu alanlarında yaşayan toplam 5 bin 706 aile bireyleri ile yüz yüze görüşmeler yapıldı.

	Hane Sayısı	%
Gıda	1743	38,3
Giyim	208	4,5
Kira	558	12,3
Sağlık	240	5,3
Yakacak	312	6,9
Eğitim	292	6,4
Sıcak Aş	123	2,7
Ev Eşyası	189	4,2
İş	882	19,4
Toplam	4547	100

Öncelikli ihtiyaç “gıda”

Anket kapsamında toplam 52 soru soruldu. Sorularla 5 bin 706 hanedeki geçim durumu, sosyal güvence, eğitim durumu, sağlık durumu, konut ve barınma durumu gibi başlıklar altındaki sorulara yanıt arandı.

Ortaya oldukça çarpıcı sonuçlar çıktı. “Temel ihtiyacınız nedir” sorusuna en fazla verilen yanıt “gıda” oldu. (Tablo 3) Bu yanıt tek başına “işin rengini” ortaya koymuştu aslında.

Sarmaşık Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Şerif Camcı bu talebin özellikle kadınlardan geldiğini söylüyor.

“Çünkü çatışmalar ve zorunlu göç nedeniyle aileler parçalanmıştı. Ve ailenin reisi kadındı artık. Kadınlar da para değil

gıda istiyorlardı. Ya da verilen paranın erkek tarafından ev dışında harcanması ihtimalinden dolayı, para değil gıda istiyorlardı.”

“Sıfır gelirli” aileler

Gıda talebinin bu kadar fazla olmasının nedeni, yoksulluğun, açlık sınırının çok altında bir yaşama zorlamasıydı. Araştırmanın yapıldığı Aralık 2006 – Şubat 2007 döneminde asgari ücret 403.03 YTL’ydi. Ancak anketten çıkan aylık net gelir tablosu (Tablo 4), görüşülen ailelerin üçte ikisinin asgari ücretin çok altında bir gelire yaşamak zorunda olduklarını gösterdi.

Araştırmanın daha vahim olan boyutu ise, “yüzlerce ailenin hiçbir gelire sahip olmadığını” ortaya çıkarmasıydı. İlk etapta saha araştırmasının yapıldığı

Gelir	Hane Sayısı	%	Kümülatif %
Net gelir yok	309	5,4	5,4
1-50 ytl	64	1,1	6,5
51-150 ytl	916	16,1	22,6
151-250 ytl	807	14,1	36,7
251-350 ytl	1 419	24,9	61,6
351-500 ytl	1 258	22	83,6
501 ytl-üzeri	933	16,4	100
Toplam	5 706	100	100

Fatihpaşa ve Gürdoğan mahallelerinden çıkan sonuç basına yansıdığı anda, kamuoyunda adeta şok etkisi yarattı. “Sıfır gelire sahip aileler” gerçeği, uzun süre konuşulan bir konu oldu. TÜİK tam o günlerde açlık ve yoksulluk rakamlarını açıkladı. “Günde ortalama 1 doların altında gelire 10 bin kişi yaşıyor” deniliyordu açıklamada.

Aynı günlerde Nazmi Belge, Sarmaşık saha araştırması hakkında Radikal Gazetesi için bir yazı kaleme aldı. “Yoksulluğu gel de Diyarbakır’da gör” başlıklı yazıda Ankara’nın yoksullara ve yoksulluğa bakışı şöyle eleştirilmişti;

“TÜİK gelir dağılımı verileriyle açlık ve yoksulluk sınırı rakamları “ortalama değer” taşıdığı için vatandaşa pek fazla anlam ifade etmiyor. Gelir dağılımında aşağıdakiyle yukarıdaki farkını görmek için yüzdeler dilimden çok “diptekilerle” yüzleşmek gerekiyor.

“Ya TÜİK’in verileri ya da gözlerimiz bizi yanıltıyor diye düşünüyoruz. Gerçeği ise tek göz odada pek çoğunun yeşil kartı dahil hiçbir sosyal güvenliği bulunmayan, ekmeğe para vermemek için hamur yoğurup derme çatma tandırda ekmek yapan Diyarbakır’ın Fatihpaşa ve Gürdoğan Mahallesi sakinleri yaşıyor.”

Açlık tehlikesi “Gıda Bankası”nı doğurdu

Sarmaşık tarafından beş mahallede

yapılan saha araştırmasının sonuçları, kamuoyu kadar dernek yetkililerini de sarsmıştı. Diyarbakır kent merkezinde, bir öğün dahi destek sunulmadığında açlık riskiyle karşı karşıya olan nüfusun onbinleri bulması, derneğin planlarını da değiştirdi.

Öncelikli olarak planlanan saha çalışmaları ve raporlama hedefi bir kenara bırakıldı ve “insanların açlıktan ölmesini engellemek” için harekete geçildi. Dernek Yönetim Kurulu Başkanı Camcı’nın anlatımıyla, “Dernek çalışanları ve yetkilileri 2007 yılı başında sona eren araştırmanın sonuçlarını önlerine koydu ve bir ‘Gıda Bankası’ kurulmasına karar verdi.”

Sarmaşık dayanışma serüveni de böylece başlamış oldu.

Nereden çıktı bu yoksulluk?

Diyarbakır, son on yılda işsizliğin en yüksek oranda yaşandığı şehirlerden biri. Her ne kadar “resmi” Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri “tartışmalı” bulunmasa da, TÜİK verilerine göre Diyarbakır ve Urfa’ya ait son yedi yıllık ortalama rakamlar önemli bir yoksulluk göstergesi olan işsizliğin vardığı boyutları gösteriyor.

(2010: %13,1, 2011: %8,4, 2012: %12,4, 2013: %17,5, 2014: %17,4, 2015: %17,5, 2016: %17,2)

Yoksulluk rakamlarında sürekli bir artış yaşanıyor.

90'lar göçü

Sosyolog Aynur Zengeralp, bölgedeki yoksulluğun önemli sebeplerinden birinin 1990'lardaki çatışmalara bağlı yaşanan büyük göç dalgası olduğunu söylüyor. Ve ekliyor;

“Çatışmalarla birlikte köyden kentlere doğru yoğun göç yaşandı. Binlerce köyün boşaltıldığını düşünsenize. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve sayıları yüz binleri bulan bir kitlenin kentlere doğru göç etmesi aynı zamanda ülkenin ekonomik yapısında da ciddi tahribat yaratır.

“Yani bir sorun başka bir sorunu tetikliyor. Yoğun göç alan kent de ihtiyaca cevap

Yıl	Nüfus
1980	778 bin 150
1990	1 milyon 094 bin 996
1997	1 milyon 282 bin 678
2000	1 milyon 362 bin 708
2007	1 milyon 460 bin 714
2008	1 milyon 492 bin 828
2009	1 milyon 515 bin 011
2010	1 milyon 528 bin 958
2011	1 milyon 570 bin 943
2012	1 milyon 592 bin 167
2013	1 milyon 607 bin 437
2014	1 milyon 635 bin 048
2015	1 milyon 654 bin 196
2016	1 milyon 673 bin 119

verebilecek durumda değil. Bu da eğitim, sağlık, istihdam vs gibi birçok sorunu beraberinde getiriyor. Ve sorun, içinden çıkılmaz bir hale geliyor.”

Geride bırakılanlar

Zengeralp, 1980'li yılların başında Diyarbakır'ın il ve ilçeleriyle toplam nüfusu 700 binlerde iken, bu rakamın 2000'li yılların başında bir buçuk milyona yaklaştığını söylüyor.

Sarmaşık verilerine göre “1990'lı yıllardaki zorunlu göç nedeniyle Diyarbakır'ın nüfusu 20 yılda yaklaşık 350 binden fiilen 1 milyonun üzerine çıktı.”

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri

Enstitüsü 2006 araştırmasına göre, “Zorla göç ettirilen nüfusun yüzde 96'sı evlerini, yüzde 93'ü ekilebilir topraklarını yüzde 97'si bağ/bahçesini, yüzde 96'sı tarım araçlarını, yüzde 83'ü ise büyükbaş veya küçükbaş hayvanlarını geride bıraktı.”

Yani zorunlu olarak şehre göç eden insanlar geçim kaynaklarını “geride bırakmış oldu.”

Çözüm kaynakta gizli

Sosyolog Aynur Zengeralp Diyarbakır'a göç eden bu nüfusun burada yaşam ihtiyaçlarını karşılayamayınca bu kez de “daha batıya göç etmek zorunda kaldığını” belirtiyor.

“Böylece göç, yoksullar için sürekli bir

hal alıyor. Bu sürecin değişmeyen tek yanı ise, her dönemin iktidarlarının bu yoksulluğu elverişli bir malzeme olarak kullanmalarındır. Buna ‘el açtırma’ politikası denir.

“Bu devasa sorunun çözümü kaynağında gizli. Çatışmanın sona ermesi, çatışma zemininin ortadan kaldırılması gerekiyor. Aksi takdirde ekonomi paketleri sadece bölgedeki orta sınıfın ihtiyacını karşılar. Yani zengin daha fazla zenginleşir, yoksul mahallelerdeki insanların durumunda ise bir değişiklik olmaz.”

Ticaret ve Sanayi Odası'ndan

Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası (DTSO) Başkanı Ahmet Sayar da, “şehrin ciddi bir kalkınma potansiyeline sahip olduğunu ancak bu potansiyelin ekonomik istatistiklere yansımadığını” belirtiyor. Diyarbakır ekonomisinin son 10 yıldaki seyrini ise şu sözlerle değerlendiriyor;

“Son 10 yıldaki seyre baktığımızda ekonominin, istikrar huzur ve güven ortamı ile ilişkisini görebiliyoruz. Çözüm süreci yaşanırken yeni yatırım alanlarının ortaya çıktığını görüyoruz. Ancak tekrar başlayan çatışmalar yatırımlara direkt yansıdı. İhracat rakamları düştü.

“Gerek Türkiye'deki gerekse Ortadoğu'daki çatışmalar bölge ekonomisine yansıdı. Ciro ve istihdam kayıpları oldu. Bunlara rağmen işletmeler ve sanayiciler ayakta kalmaya ve sıkıntılara rağmen faaliyetlerini sürdürme çabası içindeler.”

Alternatif Bir Banka: Sarmaşık Gıda Bankası

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

SARMAŞIK DERNEĞİ - 2

*Sarmaşık Derneği
kısa sürede
yoksullukla mücadele alanında
çok yönlü projeleri ve
sonuç alıcı çalışmalarıyla
bir modele dönüştü,
soruşturma ve incelemelerin öznesi oldu.
Oysa başka şehirde olsa
ödüllendirilebilirdi.*

Nurhak Yılmaz
Sertaç Kayar

Sarmaşık Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği'nin çatısı altında bir "gıda bankası" kurulması yönünde karar alındı. Ancak o dönem 30 bini bulan ve daha sonra artacak olan on binlerce insanla her ay düzenli dayanışmak için derneğin bir dayanışma ağına ihtiyacı vardı.

Kuruluş aşamasında geniş bir yelpazeden gelen destek, Gıda Bankası'nın oluşturulmasında da etkili oldu. İlk etapta Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, Sur Belediye Başkanlığı, Kayapınar Belediye Başkanlığı, Diyarbakır Tabip Odası, Diyarbakır Barosu ve Diyarbakır Sanayici ve İşadamları Derneği'nin yanı sıra, Diyarbakır Demokrasi Platformu bileşeni 34 kurum ve kuruluşla protokol imzalandı. Bu listede çeşitli iş kollarından sendikalar da vardı, tutuklu aileleri veya göç dernekleri de.

Protokolün amacı, gıda bankasının cüzi miktarlarda da olsa her ay düzenli olarak desteklenmesiydi. Sendika ve odalar üyelerini, diğer kurumlar da destekçilerini bu konuda teşvik edeceklerdi.

Bağışçı sayısı hızla arttı

Gıda Bankası 15 Mayıs 2007'de hizmete girdi. İlk etapta 3 bin 600 aile desteklendi. Ancak kısa süre içerisinde bu sayı 5 bin 400'e yükseldi. Yani dernekten yardım alan insan sayısı 32 bine ulaştı.

Sarmaşık Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Şerif Camcı'nın verdiği bilgiye göre derneğe katkı sunanların profili de zamanla değişti. Artık bireysel destek veren kişilerin sayısı, protokol imzalanan kurumların üyelerinden fazlaydı. Derneğin destekçi sayısı her ay ortalama 9 bini buldu.

Bunlar arasında, on yıl boyunca her ay hiç aksatmadan 20 TL bağış yapan bir kapıcı ve her ay gelirin bir kısmını derneğe veren bir işletme de vardı. Ancak Camcı'nın anlatımına göre dernekle dayanışan sayısı 2014 yılından itibaren "artan baskılar ve toplumsal olarak dayanışmada önceliklerin değişmesi nedeniyle" 5 bin 800'e düştü.

Suriye'deki iç savaştan kaçanlar ve daha sonra Türkiye şehirlerindeki çatışmaların ardından yeni ve çok büyük bir mağdur kitlesi ortaya çıkmıştı. Sarmaşık'a yıllardır destek veren insanlar da, bağışlarını bu

“yeni mağdurlara” yönlendirdiler. Ancak bu düşüş Gıda Bankası’ndaki yardımları aksatmadı.

Dernek her yıl ortalama 2 milyon 400 bin TL bağış aldı. Bağışların yaklaşık yüzde 86’sı, “dernek yararlanıcılarına destek olarak dağıtıldı.” Gıda bankasına gelen insanlar her ay düzenli olarak ve ihtiyaçlarına göre 15 çeşit temel gıda maddesi, çocuk bezi ve hasta bezi alabildiler.

Korucu da, AKP’li de Sarmaşık’tan yardım aldı

Sarmaşık Derneği’nin “hedef kitle” ve “yardım kriterleri” de biraz alışılmışın dışındaydı. Herhangi bir sosyal güvencesi olmayan, üretim mekanizmalarının dışında kalan ve üretime geri dönüşü mümkün olmayan yoksul yaşlılar, engelliler, eşinden ayrılmış ya da eşi yaşamını yitirmiş kişiler sürekli tedavi gerektiren hastalar, sosyo-ekonomik açıdan zor durumdaki aileler/bireyler, iş temin etseniz dahi evinde çalışabilecek kimsesi olmayan aileler destekten yararlanabiliyorlardı.

“Derneğe başvuran insanların siyasi görüşlerini merak etmiyorduk. Hangi partiye oy verdiklerini sormuyorduk” diyor Şerif Camcı. Gıda Bankası’ndan korucu da, AKP’li de, HDP’li de yıllarca destek aldı.

Çocuk ve kadına yönelik projeler

Yoksulluk haritası ve gıda bankası projelerinin ardından zamanla yeni ihtiyaçlar tespit edildi. Yeni projeler gündeme geldi:

Çocuk Eğitimi Destek Programı

Okul çağında olup okula giden, gidemeyen ya da çalıştırılan çocukların durumunu iyileştirmeyi amaçladı. Projeden 120 çocuk yararlandı.

Kadın Sağlığı (pilot) Projesi

Yaşam ortamlarını iyileştirecek temel hijyen bilgisini ve ergen-kadın gruplara yönelik temel koruyucu sağlık bilgilerini paylaşmak, koruyucu sağlık davranışları geliştirmek, sağlık hizmet kullanımını teşvik etmek ve proje süresince proje kapsamındaki ailelere temel temizlik maddeleri desteğinde bulunmayı amaçladı.

Proje bir yıl süreyle uygulandı. Gıda Bankası’ndan yardım alan 105 kadın yararlandı.

Doğalgaz Teknolojileri İstihdam Projesi

Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda istihdama dönük bir

projeydi. İki grubu kapsadı. Birinci grup, mesleki altyapısı olup sertifikası bulunmayan kişilerdi.

İkinci grup ise, Sarmaşık Gıda Bankası’na başvuran ailelerin 18-35 yaş arası bireyleriydi. Proje kapsamında toplam 300 saatlik eğitim verildi.

“Sarmaşık modeli” dikkat çekti

Derneğin çalışmaları zamanla Türkiye geneli ve uluslararası alanda da dikkat çekti. “Sarmaşık deneyimi” çeşitli ulusal ve uluslararası toplantılarda dikkatle dinlendi. 2010’da İstanbul’da düzenlenen Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu, 2009’da Ankara’da

düzenlenen 4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı’nın (TESEV) 2008 Konferansı, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) Konferansı ve İnsan Hakları Gündemi İstanbul Konferansı bu toplantılardan bazılarıydı.

Dernek “örnek bir dayanışma modeli” olarak görülse de denetim ve soruşturmalara tabi tutuldu.

İlk denetim 11-24 Haziran 2009 tarihleri arasında İçişleri Bakanlığı denetçileri tarafından yapıldı. Derneğin evrakları 14 gün boyunca incelendi. Amaç, “derneğin tüzüğünde gösterilen amaç doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini tespit

etmek”ti. İncelemeyi tamamlayan denetçilerin hazırladıkları raporda, “derneğin amacını aykırı düşüğü”ne dair herhangi bir ifadeye yer verilmedi.

Depremzedeye yardım eden dernek hedef oldu

2011’in Ekim ayında Van’da meydana gelen depremin ardından Sarmaşık sosyal medyada ırkçı grupların hedefi oldu. Twitter’da “sarmasikderneginebagisyok” etiketiyle yapılan paylaşımlar birinci sıraya yerleşti.

Dernek kapsamlı bir denetimden geçeli henüz bir buçuk yıl olmuştu ancak sosyal

medya üzerinden yaratılan bu gündemin ardından Sarmaşık’ın tüm banka hesapları Diyarbakır Valiliği tarafından iki ay süreyle bloke edildi.

Gerekçe ise depremzedelere ulaştırılan yardımın “derneğin amacına uygun bir çalışma olmadığı” yönündeydi. Derneğin itirazı üzerine ise hesaplardaki bloke kaldırıldı. Ancak derneğe bu sebeple üç kez idari para cezası kesildi.

Sarmaşık Derneği hakkında 2012’de ise “KCK Ana Dava” kapsamında soruşturma açıldı. Bu kapsamda dernek yöneticilerinin ifadeleri alındı, ancak soruşturma davaya dönüşmeden takipsizlikle sonuçlandı. Eş zamanlı olarak derneğin proje

ortaklarından Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nin hesapları da Sayıştay denetçileri ve İçişleri Bakanlığı Mülkiye müfettişleri tarafından incelemeye alındı.

İnceleme sonucunda belediyenin 2008-2009 yıllarında Sarmaşık Derneği’ne “yasal olmayan yolla” yardım yaptığı yönünde bir rapor hazırlandı.

Müfettişler Belediye ve Sarmaşık arasındaki protokolü görmezden geldi. Sarmaşık’a yapılan 900 bin liralık yardım da dönemin Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir, belediye meclis üyeleri ve ödeme işlemlerinde imzası bulunan belediye yetkililerine borç olarak çıkarıldı.

Ayrıca İçişleri Bakanlığı Baydemir

ve belediye meclis üyeleri hakkında soruşturma izni verdi. Belediye bu karara Danıştay nezdinde itiraz etse de, Danıştay 1. Dairesi yerinde bularak kararı Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı’na gönderdi.

Belediye de 900 bin lirayı Sarmaşık’tan geri istemek zorunda kaldı. Dernek de bu kararın ardından söz konusu parayı 6 taksitte ödeyeceğini kamuoyuna duyururken, borcun ödenmesi için destek çağırısı yaptı.

Oysa belediyelerin bu tip sosyal yardımlar için ayrılmış bütçeleri bulunuyor. Ancak o dönem açılan soruşturma nedeniyle Sarmaşık’a ödenen nakit yardım geri istenmek zorunda kalındı. Daha sonra belediye öncelikli ihtiyaçları tespit etti

ve bu ihtiyaçları bizzat satın aldı. İhtiyaç maddelerinin yoksullara ulaştırılmasında ise Sarmaşık ile ortaklaştı. Yani yardımın dağıtılmasında Sarmaşık'ın tespit ettiği ailelere öncelik verdi. Kayyum atanana kadar da belediye yoksullarla bu şekilde dayanışmayı sürdürdü. Ardından bu çalışma da durduruldu.

Dernek için gönüllü olarak çalışanlar hakkında da soruşturma açıldı. 2010'da yaşamını yitiren gazeteci, yazar Evrim Alataş 2012'de ifadeye çağırıldı. Dernek gönüllülerinden sosyolog Yazar Müge Tuzcuoğlu da kısa süreli gözaltına alınan isimlerden biriydi.

Soruşturma ve incelemelerin hiçbirinde dernek aleyhine rapor hazırlanmadı. Hatta

bir müfettiş, "Bu çalışma Türkiye'nin başka bir şehrinde yapılırsa ödül alırdı" dedi.

Nurhak Yılmaz

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi mezunu. Gazeteciliğe Demokrasi Gazetesi'nde başladı. Ülkede Gündem, Özgür Bakış 2000'de Yeni Gündem, Dicle Haber Ajansı ve Azadi TV'de çalıştı. Serbest gazetecilik yapıyor.

Sertaç Kayar

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nü terk ederek 2015 yılında gazeteciliğe başladı. Gazeteciliğe ilk olarak Dicle Haber Ajansı (DİHA) İstanbul bürosunda başladı. 2009'da Diyarbakır başta olmak üzere birçok bölge illerinde mesleğe devam etti. 2012 itibariyle yerli ve yabancı basın yayın kuruluşunda serbest gazeteci olarak çalıştı. Gali Kurdistan, Xendan, Diyarbakır Özgür Haber Gazetesi, Hurbakis.net, Azadi TV, Diyarbakır Yenigün Gazetesi, Reuters (Serbest) ve Sputnik gibi kurumlarla çalıştı.

Tarihi Dekorlu Bir Modern İstanbul Tasarısı: Balat

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

BALAT

*Tarihte yangınların,
terk edilmiş fabrikaların,
direği kırılmış gemilerin,
topal kedilerin
ama en çok da azınlıkların semti
Balat.*

Ecem Engin
Şenay Öztürk

Haliç kıyısında, Bizans deniz surları boyunca uzanan eski Yahudi mahallesi Balat, bugün Romanların sığındığı son kalelerden biri. Bölgede son 15 yıldır devam eden soylulaştırma süreci, üçüncü aşamasında devam ediyor.

2000'li yılların başına denk gelen ilk aşama, Fatih Belediyesi-Avrupa Birliği işbirliği ve koruma-iyileştirme hedefleriyle başlanan rehabilitasyon projesiydi. İkinci aşamada bu projenin yerini Fener-Balat Yenileme Projesi aldı. Böylece Fatih Belediyesi ile Avrupa Birliği öncülüğünde yürütülen restorasyon çalışmalarının yerini, kamu-özel sektör ortaklığında yürütülen yenileme çalışmaları aldı. Bölge, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun'a dayandırılarak 2006'da yenileme alanı ilan edildi.

2007'de ise avan proje ve uygulama işleri ihalesini ise Çalık Holding'e bağlı GAP İnşaat aldı. Sivil toplumdan yükselen itirazlar sayesinde bu proje durduruldu. Bugün son aşamada, Balat'ta bireysel sermayenin mahalleye gelişiyi gerçekleştiren bir değişim-dönüşüm söz konusu.

Kuşaklardır Balat'ta yaşayanlar, neoliberal politikaların talep ettiği hızda zenginleşemediklerinden, şehrin ve semtin yeni yüzüne adapte olamıyor, her geçen gün daha da fakirleşerek yasadışı yollardan para kazanmanın kucağına itiliyor.

Tarihin paslı izleri imara açılıp boya badanayla silinirken, Balat halkı semtin yeni renkleri arasında kendi geleceğini göremiyor.

Bugün Balat'ın herhangi bir sokağına girdiğinizde yeni bir butik otelle karşılaşmanız işten bile değil. Geleneksel mahalle kültürünü yaşatan bölgede, bir fincan kahveyi 10 liraya satan yeni nesil kafelerin sayısı her geçen gün artıyor.

Yerli ve yabancı yatırımcının yeni gözdesi Fener ve Balat'ta, kentsel dönüşümün gerçekleştiremediği soylulaştırma projesi, sosyo-ekonomik dinamikler sayesinde doğal yollardan yürütülüyor. Her geçen gün daha da fakirleşen halk sessizce semtten kovuluyor.

Cam sanatçısı Yasemin Aslan Bakiri, 15 yıl önce İstanbul Büyükşehir Belediye (İBB) Başkanı Kadir Topbaş'ın da bizzat restorasyon çalışmalarına katıldığı eski bir Rum evi olan Camhane'de çalışmalarını sürdürüyor.

Kapısı herkese, özellikle de Balat halkına açık. Ancak Balatlıların ilgisini çekemediğini söylüyor.

“Yeni kafeler gelip geçici”

Camhane, Balat'ın restorasyon çalışmalarında başarılı olan örneklerden biri. Mekândaki her detay gerçeğine uygun olarak yenilenmiş. Yasemin Aslan Bakiri de yaşadığı mekânın ruhunu

Acele Kamulaştırma Nedir?

Acele Kamulaştırma 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda düzenleniyor.

Kamulaştırma prosedürlerinin Bakanlar Kurulu Kararı ya da kanunlarda sayılan özel durumlarda hızlandırılarak yapıldığı kamulaştırma uygulamasına acele kamulaştırma deniyor. Başka bir anlatımla kamu yararının olduğu bazı acil durumlarda gecikmeye fırsat verilmeksizin bilirkişi raporu düzenlenerek diğer işlemlerin kamulaştırma işlemlerinden sonra yapıldığı kamulaştırma türüne acele kamulaştırma deniyor.

yaşatabilmek için çalışmalarını Osmanlı motifleriyle süslüyor.

Yasemin Aslan Bakiri, son yıllarda açılan kafe sayısının çokluğundan rahatsız. “Önüme gelen Tünel gibi, Galata gibi kafe açıyor ama hepsi gelip geçici” diyor Bakiri, yeni mekânların ruhsuzluğundan şikayet ediyor: “Her yer antikacı doldu ama antikacı dedikleri yerler bitpazarı haline geldi. Bu tarz şeyler mekânlara darbe yapan şeyler. Üzülüyorum. Bunlar Galata'da da yapıldı ve mekanın dokusunu bozuyor, doğallığını bozuyor”.

Yasemin Aslan Bakiri, Balat'ın rant merkezi haline gelmesinde “bilinçsiz halkın” da payı olduğunu iddia ediyor. Mülklerini yatırımcıya teslim edenlerin, ekonomi odaklı düşündükleri için yaşadıkları mekânlara tutkuyla bakamadıklarını düşünüyor. “Tarihi yerleri yok ederek bir şeyler kazanmak doğru değil” diyor ve ekliyor: “Kendi haliyle, ufak dokunuşlarla, olanı yaşatmak, olan taşın kıymetini bilmek gerekli, eklemek değil. Mahalle kültürünü korumak lazım.”

Göç dalgalarıyla çalkalanan semt

Balat'ın bugün tecrübe ettiği soylulaştırma sürecini anlayabilmek için tarihine de kısaca bir göz atmak gerek. Osmanlı'dan önce ve sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nin de ilk yıllarında semt, azınlıkların, özellikle de Yahudilerin

yaşadığı bir bölge oldu. 6-7 Eylül olayları ve Kıbrıs Harekatı sonrası gayrimüslim azınlık aşama aşama semtten çekildi. Şehir merkezindeki çalışma alanlarına yakınlığı sebebiyle, bölge, 10 yıl öncesine kadar taşradan büyükşehre göç edenlerin ilk duraklarından biriydi. Son yıllarda ise kendine yeni adresler arayan sanatçıların ve genç girişimcilerin gözde mekânlarından...

Osmanlı'dan önce Fener-Balat bölgesinde var olan Musevi ve Rumlar, Osmanlı döneminde de bölgede varlıklarını sürdürdüler. 19. yüzyıldan sonra Haliç kıyılarındaki ticari canlılığın azalması ve yangınlar, Balat'ın gözden düşmesine sebep oldu. 1930'larda ise Fransız kent plancısı Henry Prost'un sanayiye bölgeye getirme planıyla beraber, devlet fabrikalarının ve imalathanelerin gelmesiyle Balat yüzünü değiştirdi. Rum nüfusun yaşamını sürdürdüğü sahil kesimindeki yalılar yerlerini atölye ve fabrikalara bıraktı. Bu değişim semtin sosyal yapısını da zedeledi ve özellikle 6-7 Eylül olaylarının ardından Rumlar ve Museviler yıllardır yaşadıkları Balat'ı terk etti. Sanayinin semte gelmesi işgücü ihtiyacını da kendiliğinden getirmiş oldu. Rumların ve Musevilerin terk ettiği evlere, Anadolu'dan gelen işçiler yerleşti. Böylece Balat'ın azınlık nüfusu ucuz işgücü ihtiyacıyla yer değiştirmiş oldu.

1985 yılında Haliç'i temizleme çalışmalarıyla aynı sıralarda, Fener-

Balat semtlerine doğu ve güneydoğu Anadolu'dan göç başladı. Zorunlu göç ile gelen halkın dönebilecekleri köyleri ya da memleketleri olmadığı gibi, hazır bekleyen bir işleri de yoktu. Halkın bu bölgeyi tercih etmelerinin sebebi şüphesiz kent merkezindeki çalışma alanlarına yakınlığı ve ucuz kiraydı. O dönem gerçekleşen son göç dalgası semtin bugünkü sosyal ve ekonomik yapısını oluşturdu.

AB Projesi yarım kaldı

Çevresi ve denizi temizlenen Balat, sanayisizleştirme sürecini de tamamlamıştı. Tarihi yarımadanın 1985 yılında UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirasları Listesine alınmasının ardından

bölgenin değeri de kendini katladı. 1996 yılında İstanbul'un ev sahipliğini yaptığı Habitat Zirvesi sırasında Fener-Balat-Ayvansaray'ın rehabilite edilmesi gündeme geldi. Ancak proje 2003 yılında hayata geçebildi.

Avrupa Birliği bölgenin restorasyon ve rehabilitasyonu için Türkiye'ye 7 milyon Euro hibe etti. Restorasyon boyunca mülk sahipleri ve kiracılar konutlarından çıkartılmadığı gibi, halktan da hiçbir şekilde para talep edilmedi. Hatta AB mülk sahipleriyle imzaladığı anlaşma ile binaların restorasyonunun tamamlanmasından 5 yıl sonrasına kadar mülk sahiplerinin binalarını satmasını, kiracılarını çıkarmasını yasakladı. Restorasyon masraflarının düşünülenden fazla çıkması nedeniyle, Fatih Belediyesi

sadece 35 binayı tam kapsamlı olarak restore etti. 121 binada ise sadece basit onarımlar gerçekleştirilebildi.

2006 yılında ise, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun gerekçe gösterilerek, Fener-Balat-Ayvansaray Yenileme Projesi ilan edildi. 2007'de yılında avan proje ve uygulama işleri ihalesini de Tarlabası Yenileme Projesi'nden tanıdığımız Çalık Holding'e bağlı GAP İnşaat aldı. Böylece AB ile yapılan anlaşma bölge halkına sorulmadan bozulmuş oldu. Üstelik basit onarımları yapılan bu 121 bina da yıkılacak 3000 bina listesine dahil edildi.

GAP İnşaat'ın resmi web sitesinde projeye ait detaylar ve amacı şu şekilde ifade edilmekteydi:

Mevcut yenileme alanı, surun üst tarafı (Ayvansaray ve Mürselpaşa caddeleri) Haliç'e kadar olan alan içerisinde bulunan ve toplam 59 yapı adası 909 adet parsel ve civarı alanlardan oluşmaktadır. Bu alanlar, surun üst tarafında brüt yaklaşık 79.345 m²'lik bir alanı kapsamaktadır... Projenin öncelikli hedefi, bölgenin fiziksel yenilemesinin yapılması ve sosyal yapının kapasitesinin arttırılmasını sağlamasıdır. Aynı zamanda proje kıyı kullanım yoğunluklarını ve kalitesini arttırmayı hedefler. Mevcut kullanımların iyileştirilmesi ve yeni kullanımlarla

kıyı bölgesindeki yaşantıların zenginleştirilmesi hedeflenmektedir.

Fener-Balat bölgesinde şu anda ağırlıklı olarak yer alan konut karakterinin turistik işlevlerle desteklenmesi ve zenginleştirilmesi de amaçlanmaktadır. Kent içindeki merkezi konumuna rağmen, kendi içine dönüklüğü nedeniyle, şehrin kıyısında kalmış bir karakter edinmiş olan bölgenin potansiyelindeki kullanım yoğunluğunun elde edilmesi de projenin amaçlarından biridir. Proje tarihi yapıların korunması, restorasyonu, restitüsyonu ve yeni yapılar yaratma gibi birçok mimari yaklaşımı barındırıp, alanda gece ve gündüz yaşamı sağlayacak karma kullanımı desteklemektedir.

(Kaynak: Neoliberal Kent Politikaları ve Fener-Balat-Ayvansaray, s. 93, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, www.gapinsaat.com/KDBalat.aspx; erişim Ağustos 2014)

İptal kararları, acele kamulaştırma ve sonunda zafer

Aralık 2009'da Fener-Balat-Ayvansaray Yenileme Alanı Avan Projesi, Fatih Belediye Meclisi'nde onaylandı. Bu kararın ardından bölge halkı Fener Balat Kültür Mirasını Koruma Derneği (FEBAYDER) çatısı altında toplanarak karara itiraz etti ve hukuki süreç başlattı. Haziran 2012'de halkın çabaları sonuçsuz kalmadı ve mahkeme proje iptaline karar verdi. İptal kararına rağmen aynı yılın

ekim ayında Bakanlar Kurulu, Fener-Balat-Ayvansaray için acele kamulaştırma kararı aldı. FEBAYDER davadan vazgeçmedi ve Mayıs 2013'de projelerin yürütmesinin durdurulmasına karar verildi. Eylül ayında ise Danıştay acele kamulaştırma kararını iptal etti.

Dava Mart 2014 yılında, Fener-Balat-Ayvansaray yenileme alanı projesini içeren 1/5000'lik koruma amaçlı nazım imar planı, İstanbul 1. İdare Mahkemesi tarafından iptal edilmesiyle sonuçlandı. Balat halkı yıkım tehlikesine karşı rahat bir nefes aldı. Fakat kentsel dönüşümün gerçekleştiremediğini sosyal dönüşüm gerçekleştirecekti.

Tüketim ve alışveriş turizmi

FEBAYDER sözcüsü Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Şahin, kentsel dönüşüm projelerinin ilk kurbanı olduklarını söylüyor ve "Maalesef sıra bize geldiği zaman hem süreç çok net değildi hem mücadele yöntemlerini de biraz el yordamıyla bulduk. Şimdi herkes her şeyi biliyor" diyor.

Çiğdem Şahin, Fener ve Balat'tan başka İstanbul'da rant sağlayacak, dönüşüme girmemiş başka bir mekân kalmadığı için yatırımcının ve devletin gözünün hep bölge üzerinde olduğunu söylüyor. Buna rağmen kentsel dönüşümde ya da sosyal dönüşümde mekânların tarihi değerlerinin hiç sayıldığını ve turizmin gerçekler

yerine bir dekor üzerine kurulduğunun altını çiziyor. Şahin, "Tüketim ve alışveriş üzerine bir turizmden bahsediyorlar, değerlerden değil, dekor bir turizm. Otelden para kazanacak orada, restoranlardan, gece kulüplerinden, kafelerden para kazanacak. Turistik ya da kültürel bir değerden para kazanılmayacak" diyor.

Altı yıl önce, Ayvansaray'da Anemas Zindanlarının yanında, kendi deyimiyle "bir çöplüğü" satın alıp otel ve kafeye çeviren Anemas Cafe'nin sahibi Prof. Dr. Seçkin Dindar ise, mekâna değer katanın tarih olduğunu ve tarihin satın alınamayacağını söylüyor. Aslına uygun restorasyonun, bir yatırımcı için para kazanmak odaklı olamayacağını, "gönül işi" olduğunu söylüyor.

Bu bir kültürel dönüşüm

Dört tarihi eseri alıp sıfırdan restore eden Seçkin Dindar'ın şu anda Ayvansaray'da bir oteli, bir öğrenci yurdu ve bir kafesi var.

Dindar, Ayvansaray Bölgesi'ne gelen ilk yatırımcı olduğunu, henüz ikinci bir yatırımcının bu riske girmediğini ancak bunun uzun sürmeyeceğini söylüyor.

Dindar, "Fener-Balat-Ayvansaray, kentsel dönüşüme girmediği için tarihi dokusu zarar görmemiş tek yer. Bir de Sultanahmet'i sayabilirsiniz ama orada da birçok büyük otel yapıldı. Bir diğer yer Galata bölgesi ama orada da yer kalmadı. Şu anda rant potansiyeli taşıyan yer Fener-Balat ve Ayvansaray bölgesi" diyor.

11 sene İstanbul Üniversitesi'nde rektör danışmanlığı, Uluslararası Akademik Kurul başkanlığı ve Sosyal Projeler Başkanlığı yapan Prof. Dr. Seçkin Dindar şu anda da 60 üniversitenin Medya Birliği altında Sosyal Medya Danışmanlığı yürütüyor. Tüm öğrencilerine ve sosyal kulüplere hafta sonları Fener-Balat-Ayvansaray bölgesinde "tarih ve kültür sohbetleri" düzenliyor ve birikimlerini aktarıyor. "Yüzlerce insana tur yaptım ve onları teşvik ederek burada bir farkındalık yarattım. Ve her konuşmamda aydın entelektüel ve sanatçıların buraya gelmesi gerektiğini söyledim" diyen Dindar, bölgenin kültürel bir kalkınma içinde olduğunu iddia ediyor: "Burası sanatçıların entelektüellerin yaşayacağı bir mekâna dönüşmeli. Dönüşmeye de başladı. Mesela bir sanatçı tanıyorum

ahşaba hayat veriyor. Bir sanatçı tanıyorum resim sergisi açmaya geliyor 8 Mart'ta, fotoğraf sergisi açtım burada. Yazarlar gelip kitaplarını imzalıyorlar" diyor.

Sayesinde birçok doktor ve sanatçının Balat'a, Ayvansaray'a, Fener'e taşındığını belirtiyor. Dindar, "Bence bu çok büyük bir değişim ve gerçekten büyük bir sosyal proje bu" diyerek, bölgenin değerinin bu şekilde korunacağını altını çiziyor.

Kentsel dönüşüm olmazsa kendiliğinden dönüşüm olur!

1930'larda başlayan sanayileşme devri Balat'ı yerleşim için karlı bir noktaya taşımışken, 1980'li yıllarda tam aksi

bir süreci başlatan sanayisizleştirme dönemi, yerli halkı fakirliğe sürükledi. 1990'lı yıllarda gündeme gelen yeniden yapılandırma halk için refah umudu olsa da, 2000'li yılların başındaki iyileştirme projeleri halkın zaten bildiği yoksulluk kavramını başka bir boyuta taşıdı: Mülksüzleşme korkusu. Halkı zenginleştirmek ve geliştirmek için yapıldığı iddia edilen her projede yerel halk biraz daha fakirleşti, değersizleşti.

Halkı yerinden ederek Sulukule ve Tokludedede'de başarılı olan kentsel dönüşüm sistemi Fener- Balat- Ayvansaray Yenileme Projesi'nde işlemedi. Şu anda ise yıkımla gerçekleştirilemeyen soylulaştırma planları, yatırımcı

kontrolündeki piyasa mekanizmasıyla yapılmaya çalışılıyor. Kentsel dönüşümün yapamadığını sermaye yapıyor. Soylulaşma "öyle ya da böyle" gerçekleşiyor.

Uzun yıllardır Balat'ta yaşayan ve kent hareketleri içinde aktif olarak rol alan Yard. Doç. Dr. Çiğdem Şahin, Fener ve Balat bölgesinin Cihangir, Tophane, Ortaköy benzeri bir süreçten geçerek yatırımcıya açılmaya çalışıldığını söylüyor. Bölgeyle ilgili spekülasyonlar yapılarak fiyatların yükseltildiğini ve mülk sahiplerinin belediyeye ucuza vermediği evlerini yatırımcıya vereceğinin hesaplandığını belirtiyor. Yükselen fiyatları talep edecek yeni bir nüfusu

yavaş yavaş mahalleye hakim olmasıyla, yoksul kesim bu fiyatlara daha fazla direnemeyerek bölgeyi terk etmek zorunda kalıyor. Çiğdem Şahin, “Biz bölge halkı olarak kentsel dönüşümü engelledik ama şimdi ikinci yolu deniyorlar.” diyor ve ekliyor “maalesef gerçekleşiyor.”

“Soylulaşma kaçınılmaz”

Balat'taki tarihi Agora Meyhanesi'ni restore ederek 2014 yılında yeniden açan gazeteci-yazar Ersin Kalkan da doğma büyüme Balatlı olup bölge için emek veren isimlerden biri. Ersin Kalkan bölgedeki kentsel dönüşüm tehlikesinin artık geçtiğini ama sosyal dönüşümün

devam ettiğini söylüyor. “Bu kaçınılmaz. Barcelona’da öyle, New York da öyle. Burası artık Tarlabası olmaz” diyor ve dava sonuçlandıktan sonra insanların restorasyona başladığını ve kafelerin açıldığını, buradan geri dönüşün olmayacağı söylüyor.”

Açlık sofuluğu bozar

Balat'ın görünen yeni yüzünden ayrılıp azıcık arka sokaklara daldığınızda yatırımcıyı pek de cezbetmeyecek hayatlar sizi karşılıyor. 14-15 yaşındaki çocuklar ailelerin rızasıyla evlendirilip, “temiz” dosyalı çocuklar doğuruyor. Doğan her çocuk temiz bir sabıka kaybı, aile için yeni bir gelir kapısı demek. Bu çocukların

mecbur bırakıldıkları meslekler ise uyuşturucu ticareti ve hırsızlık.

Bölgede son kalan azınlıklardan Romanların çoğu müzisyen ya da turizmci. Turizmin son yıllardaki hızlı çöküşünün ardından birçoğunun geliri yarı yarıya azalmış durumda. Gelirleri azalırken kira giderlerinin yükselmesi de çaresizliği beraberinde getiriyor ve yasadışı yollara sapılıyor. Uyuşturucu kullanımı ve satışı, Balat'ın önemli sorunların biri. “Evde üç çocuk var, karınları aç, kim doyuracak?” diyor bir müzisyen, umutsuz. Akşamları iş dönüşü buluştukları dergâhta bira veya çay içerken, geleceklerinin belirsizliğinden, yükselen kiralardan bir de müzikten konuşuyorlar. [EE1] Semtin yeni yüzünün kendilerini dışladığının farkındalar, ayak uyduramıyorlar.

“Hayat kafası ayık çekilmiyor” diyor ismini yayınlanmasını istemeyen Roman müzisyenlerinden biri. Semtte yaşanan her hırsızlık olayından da kendilerinin sorumlu tutulduğunu söylüyor, “Çalsak da çalmasak da” diye ekliyor gülerken. Sigortalı işlerde çalışmadıklarını zaten işverenlerin de kendileriyle çalışmak istemediklerini hatırlatıyor, sesi sitemkâr.

Bölge, yasadışı müdahalelerle terörize ediliyor

Yard. Doç. Dr. Çiğdem Şahin, bölgedeki yasadışı problemlerin sebebinin kentsel dönüşüm sürecindeki ikna yöntemlerinin son ayağı olduğunu söylüyor. Birebir ikna çalışmalarını yeterli olmadığı noktalarda, bölgenin itibarsızlaştırılması

için yürütülen bir değersizleştirme politikasının Fener ve Balat'a da uygulandığını söylüyor. Çiğdem Şahin, "Tinerçileri sokuyorlar, uyuşturucu mafyasını sokuyorlar. Bir süre sonra halk "burada kalırsam çocuğum ya mafyaya düşecek ya uyuşturucuya alıacak, lanet olsun ben buradan gidiyorum" diyor. En son Bağcılar'da yaptılar" diyor. Bölgenin terörize edildiğini belirten Şahin, şöyle devam ediyor, "Vicdanları rahatsız edecek durumu ortadan kaldırmak için oradaki durumu, orada yaşayan insanları değersizleştirerek, onlara müdahaleyi meşru hale getiriyor."

"Kapımız herkese açık, yeter ki rahatımızı kaçırmayın"

Semtın ağır ağabeylerinden biri Halit Vitali, tekstilcilik, üç kuşak kıraathanecilik, ardından da gayrimeşru işler yapmak zorunda kalanlardan. "Artık tekin değil ama dışarıda geçersiz bir dünya var, o yüzden burayı terk etmiyoruz, sonuna kadar buradayız" diyor

Vitali Bey. "Her gün buranın büyüüne kapılmış gibi binanın taşlarını inceleye inceleye, not tuta tuta geliyorlar, beş yıllık, on yıllık sözleşmeler yapmak istiyorlar. Benim evim üst katta ve başka yaşayacak, nefes alacak yerimiz yok, başka bildiğimiz hayat yok, bu han, bu kahve" diyor.

Halit Vitali sözlerini şöyle bitiriyor: "Eve giderken iki birasını alıp günün yorgunluğunu atmak isteyen adamlarla oturuyoruz işte, kapımız da herkese açık, yeter ki bizim rahatımızı kaçırmayın."

[EE1] *Kiracı oldukları bu cümleden anlaşılabilir. Bölgedeki halkın yarısı kiracı, diğer yarısı da mülk sahibi. Fakirleştiklerini söylediğimiz isimler ise kiracılar. Metinde birkaç yerde daha geçiyor.*

Ecem Engin

Aydın Doğan Anadolu İletişim Meslek Lisesi Gaztecilik Bölümü ve Kocaeli Üniversitesi Fotoğrafçılık Bölümü mezunu. Gazeteciliğe Radikal Gazetesi'nde stajyer muhabir olarak başladı. Birgün Gazetesi, Mimarlık Dergisi ve çeşitli haber portallarında muhabirlik ve editörlük yaptı. 2015'ten itibaren freelance haber ve içerik üretimine devam ediyor.

Şenay Öztürk

Kayyum Kiskacıda Kalan Sanat

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

OHAL'DE SANAT - 1

*Olağanüstü Hal (OHAL)
ile birlikte özellikle
Demokratik Bölgeler Partili
belediyelere atanan kayyumlar,
belediyelerdeki sanatsal üretimin
sonunu getirdi.*

Zehra Doğan
Refik Tekin

Danimarka merkezli ifade özgürlüğü organizasyonu Freemuse tarafından her yıl açıklanan sanata ve sanatçılara yönelik sansür, saldırı ve hak ihlalleri raporuna göre Türkiye, sansür ve saldırıda ilk 10'da yer alıyor.

Raporda sanata yönelik esas baskının OHAL koşullarında yaşandığının altı çizilirken, 2016'da sanatsal ifade özgürlüğüne yönelik 23 ciddi hak ihlalinin yaşandığı belirtildi ve 11 sanatçının cezaevinde olduğu, üç sanatçıya ve sanat eserine saldırı düzenlendiği, iki sanatçının da tehdit edildiği kaydedildi.

Rapora göre sanata ve sanatçıya yönelik ihlal eylemlerinden 13'ü sansür, 11'i hapse atma, yedisi soruşturma, üçü saldırı, ikisi de tehdit olarak gerçekleşti.

Raporda OHAL'den en çok Kürt kentleri etkilendiği ve bu durumun sanat üretimine de sekteye uğrattığı vurgulanıyor.

Kayyumların yolu nasıl açıldı?

21 Temmuz 2016 günü ilan edilen Olağanüstü Hal Sonrası, 1 Eylül 2016 günü yayınlanan 674 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Belediye Kanunu'nda yapılan değişikliklerle seçim yoluyla gelmiş Belediyelerin kayyım atanması yoluyla merkezi hükümete devredilmesinin yolu açıldı.

İlk olarak 11 Eylül 2016'da 28 belediyeye kayyım atanırken kayyım atanmış belediyeler listesinin 24'ünü DBP'li belediyeler

oluşturuyordu. Son olarak 8 Mart 2017 tarihinde DBP'li Eğil Belediyesi'ne İlçe Kaymakamı Kürşad Atak'ın kayyım olarak atanmasıyla 10 il, 64 ilçe ve 9 belde olmak üzere toplam 84 DBP'li belediyeye kayyım atandı. DBP'li belediyelere kayyım atamaları devam ederken Şırnak'ta Vali Yardımcısı Turan Bedirhanoğlu ise aynı anda üç belediyeye 'kayyumluk' yapıyor. Bedirhanoğlu Şırnak, Kumçatı ve Balveren belediyelerine kayyım olarak atanmış durumda. Nisan 2017 itibari ile DBP'nin tutuklu belediye eşbaşkanlarının sayısı ise 83.

Kayyum ve KHK'larla sanat üretimi durdu

Sanat üretiminin önündeki en önemli engel ise belediyelere atanan kayyumlar oldu.

Kayyumların uygulamalarıyla birçok kentte kültür sanat merkezi artık sanat üretemez hale geldi, birçok sanatçının ise sözleşmesi iptal edildi.

Resmi veri yok, 14 resmi kurum yanıt vermedi

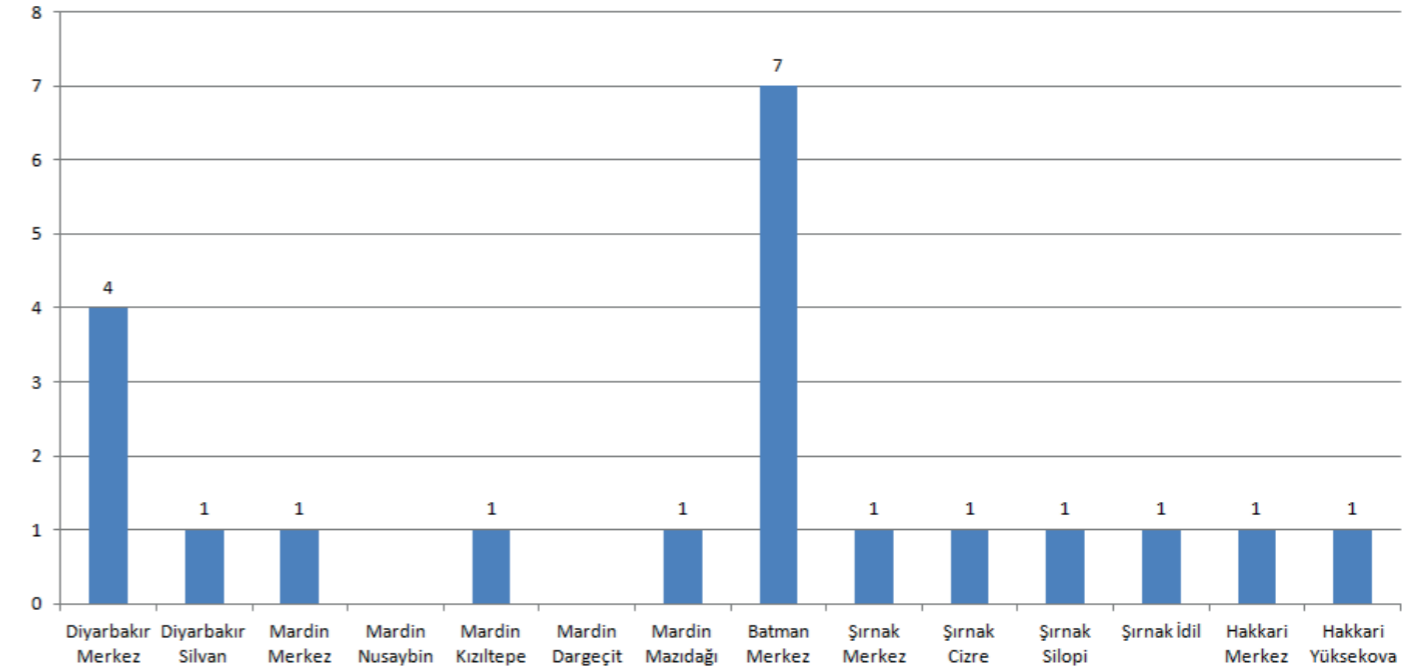
Bölgede kültür sanat alanında yaşanan bu gelişmelere dair resmi bir veri

bulmak neredeyse imkansız.

Kayyum atanan Diyarbakır merkez, Silvan, Mardin merkez, Nusaybin, Kızıltepe, Dargeçit, Mazıdağı, Batman merkez, Şırnak merkez, Cizre, Silopi, İdil, Hakkari merkez ve Yüksekova olmak üzere 14 il merkezi ve ilçeyi incelediğimiz bu araştırmamızda bilgi edinme hakkı kapsamında başvurduğumuz 14 kurumdan hiçbiri sorularımıza yanıt vermedi.

Aslında belediyelerin bilgi edinmeye yaklaşımları internet sitelerinden başlayarak kendini belli ediyor. Bazı belediyelerin sitelerindeki bilgi edinme linki foto galeriye gidiyor, bazılarında

Kapatılan veya Bütün Çalışanları İşten Çıkarılan Kültür Sanat Merkezi ve Derneği Sayısı

bilgi edinme formu çalışmıyor, bazılarında da bilgi edinmeye dair hiçbir link bulunmuyor.

Bu belediyelere de sitelerindeki formlardan ve e-posta adreslerinden ulaşmaya çalışsak da herhangi bir sonuç alamadık. Burada bazı e-posta adreslerinin hotmail uzantılı olduğunu da eklemek lazım.

Rakamları sanatçılar veriyor

Resmi veri edinmenin imkansız olduğu bu durumda, verilerimizi kapsamlı basın taramalarının yanı sıra işten çıkarılan sanatçılar ve belediye çalışanlarıyla görüşerek derledik. Sonuç olarak 4 milyon 730 binden fazla kişinin yaşadığı bu 14 kentte OHAL döneminde:

- 21 kültür sanat merkezi kapatıldı veya tüm çalışanları işten çıkarıldığı için fiilen kapandı.

- 288 sanatçı, kültür emekçisi ve eğitimci işinden oldu.

- Kapatılan merkezlerde eğitim alan 3 bin 366 öğrencinin bu imkanları elinden alındı.

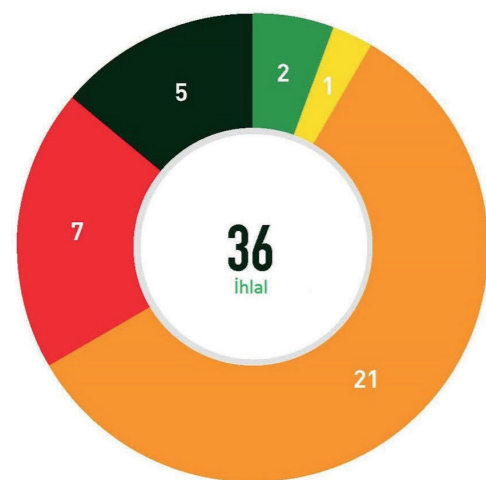
- 21 festival iptal edildi.

- 220 bineal, sergi, eğitim, film gösterimi ve tiyatro gibi etkinlik iptal oldu.

- 2 heykel kaldırıldı.

Şu ana kadar 21 kültür sanat merkezi kapatıldı: Mardin'in Kızıltepe, Dargeçit,

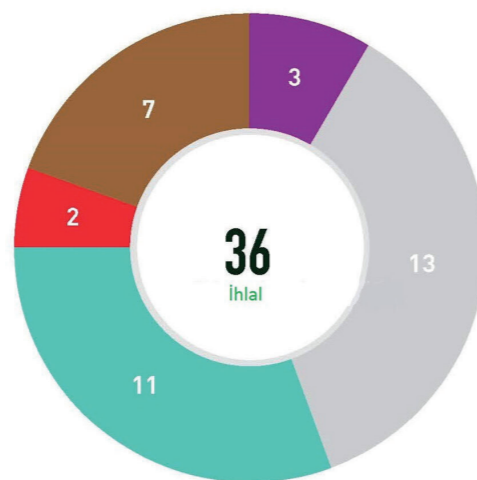
► Sanat türüne göre 2016'da Türkiye'de yaşanan sanatsal özgürlük ihlali

Sanat türü

- Film
- Birden fazla tür
- Müzik
- Tiyatro
- Görsel Sanatlar

► İhlal türüne göre 2016'da Türkiye'de sanatsal özgürlük ihlali

İhlal türü

- Sansür
- Hapis
- Yargılama
- Tehdit
- Saldırı

Mazıdağı ve Nusaybin ilçeleri, Diyarbakır'ın Silvan ilçesi, Şırnak'ın merkezi ve İdil, Silopi, Cizre ilçeleri.

Hakkari'nin merkezi ve Yüksekova ilçesinde ise kültür sanat merkezi bulunmasına rağmen herhangi bir etkinlik yapılmıyor. Kültür ve sanat alanında yaşanan baskılara dönük 14 il ve ilçeden görüştüğümüz işinden uzaklaştırılan sanatçılar, kayyumdan önce belediye bünyesinde tiyatro, şan, sinema, halk oyunları, resim ve enstrüman gibi sanat eğitimlerinin belediyeler bünyesinde açılan kültür ve sanat merkezlerinde verildiğini belirtiyor.

Sanatçılar ayrıca yine kentteki festival ve film günlerinin yine belediyelere bağlı mekanlarda gerçekleştirdiklerini belirterek, kayyumdan sonra tüm bu

SEYDA PERİNÇEK/Ses Sanatçısı

HDP'nin Bejin Na adlı referandum şarkısına getirilen yasağın ardından, şarkıyı seslendiren sanatçı Seyda Perinçek'e daha önce hakkında açılan davalardan hapis cezası verildi. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2015 yılında açılan soruşturma kapsamında 'Örgüt Propagandası Yapmak' ile suçlanan Perinçek'e, 14 Aralık 2016 tarihinde aynı gerekçe ile verilen 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezası, şarkının yasaklanmasının ardından 28 Mart tarihinde kesinleşti.

faaliyetlerin mümkün olmadığını söylüyor. Bu gelişmeleri OHAL sürecinde kayyum atanan belediyelerden Diyarbakır ve Mardin'e giderek görev yapan sanatçılarla konuştuk.

Önce Mardin...

Mardin'de merkezler kapatıldı, daire başkanı tutuklandı

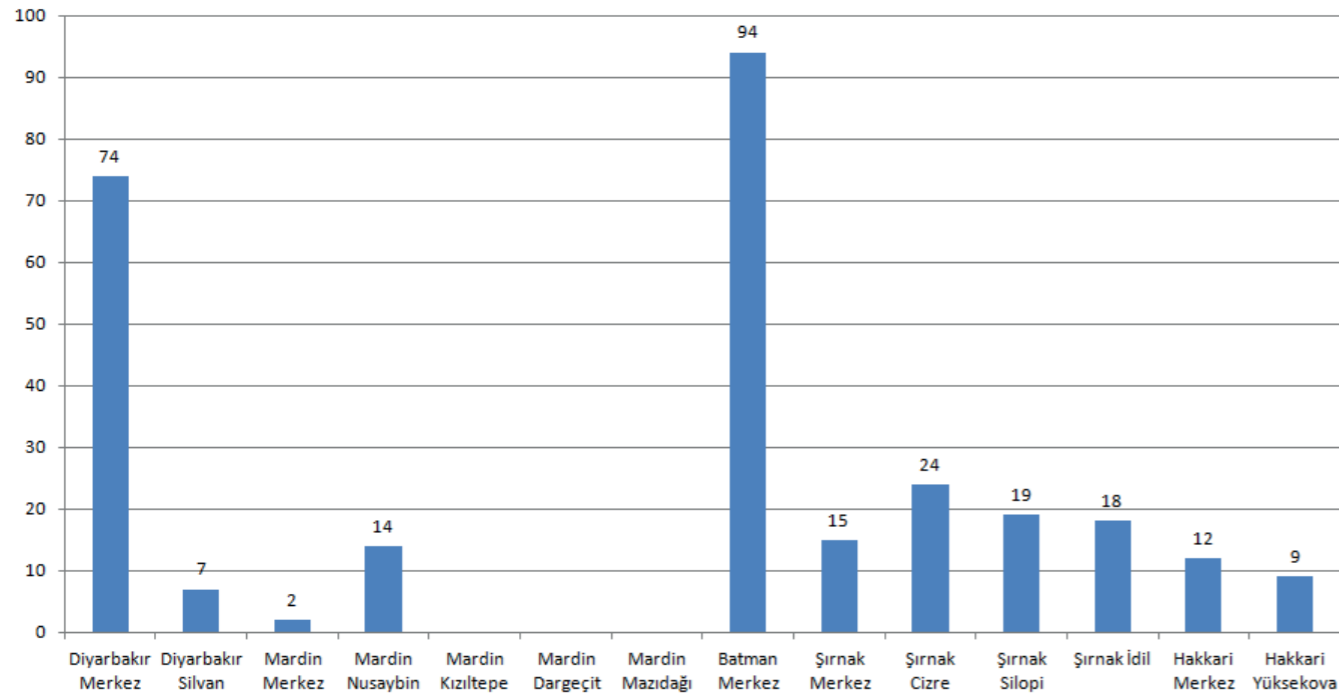
OHAL ve önceki 2015-2016 yılında ağır hasarların yaşandığı kentlerden biri de Mardin. Mardin Büyükşehir Belediye Eşbaşkanı Demokratik Bölgeler Partili (DBP) Ahmet Türk ve Februniye Akyol 16 Kasım 2016 günü görevlerinden alınarak

yerine Mardin Valisi Mustafa Yaman kayyum olarak atandı. 24 Kasım 2016 tarihinde ise Ahmet Türk tutuklandı. Ahmet Türk, 3 Şubat tarihinde tahliye edilse de görevine dönemedi.

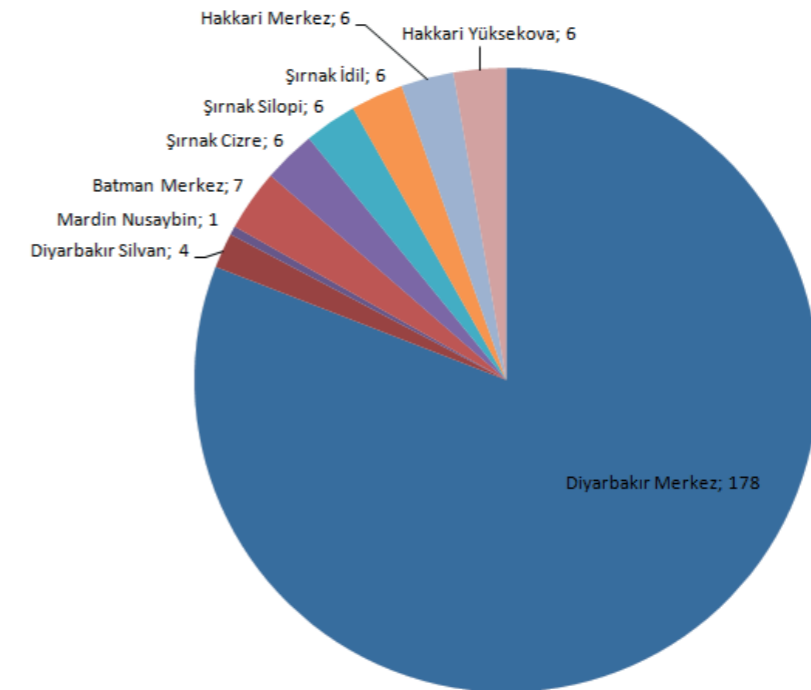
Kayyumla beraber Nusaybin Mitani Kültür ve Sanat Merkezi, Kızıltepe Ali Temel Kültür ve Sanat Merkezi, Mazıdağı Çiyayê Mazi Kültür ve Sanat Merkezi'nin çalışmaları durduruldu.

Mardin Büyükşehir Belediyesi Kültür Hizmetleri Daire Başkanı Seyfettin Yavuz, Mardin Büyükşehir Belediyesi Kültür Hizmetleri Daire dairesi şube müdürü Mehmet Ali Dal ise işlerinden uzaklaştırılmakla birlikte 12 Aralık 2016

İşinden olan sanatçılar ve kültür emekçileri

İptal olan bienal, sergi, eğitim, tiyatro, film gösterimi gibi etkinlikler

tarihinde tutuklanarak Mardin E Tipi Kapalı Cezaevi'ne gönderildi.

Kentte her yıl düzenlenen Çerçi Film Günleri iptal edilirken, 2009'dan beri Kasım ayında düzenlenen Uluslararası Mardin Çocuk ve Gençlik Tiyatro Festivali de, organizasyonu düzenleyen Dramatik Sanatlar Eğitim ve Araştırma Derneği (DRASED) kapatıldığı için yapılamadı. Yaklaşık dört ay sonra, 22 Kasım'da çıkan bir başka kararnameyle açılan dernek, festivali 2017 Kasım'da düzenleyeceklerini duyurdu.

Selamo:
“İşte asıl şimdi sanat zamanı”

İlçelerinin aylarca sokağa çıkma yasağını yaşadığı kentte sanat üretimine dair engellemeleri yönetmen, yapımcı ve film senaristi Selamo ile konuştuk.

Selamo OHAL'i sanatçılar için bir fırsat olarak değerlendiriyor.

“İşte şimdi sanat zamanı” diyen Selamo, sanatçıların belediye bağlantısıyla devlete bağlı kurumlarda çalışmasının başlı başına bir “hata” olarak değerlendiriyor.

Kayyum gölgesinde sanat için umutvar sözleriyle bitirmek için haberi Selamo'nun sözleriyle bitirmek iyi olur:

“Kürt sanatçıların kayyumu bir engel

görmesine şaşırıyorum. Belediyelere bağlı olmak ekonomik anlamda sanatçıyı rahatlatmış olsa da aslında bizleri hantallaştırdı.

“Hantallaştırmakla birlikte tüm işlerimizi belediyeler mevzuatına göre yürütmek zorundaydık. Zaten biz değil miyiz ‘devletin sanatçısı olmaz’ diyen? O zaman hem devletin kurumu olan belediyede çalışıp hem de ‘iktidarın tekelinde sanat üretmeyeceğiz’ diyebilir miyiz? Bunu desek bile tamamen gerçekleştiremeyiz.

“Şimdi sanatçı arkadaşlarımızın ‘kayyum geldi sanatımıza engel oldu’ deyip eli kolu bağlı bir şekilde oturmasına şaşırıyorum. Şimdi hep birlikte sanat üretmenin vaktidir. Biri kamerasıyla, biri senaryosuyla, diğeri ışığıyla komün oluşturup film çekebilir, komün şekilde resim yapılabilir, sanat komünleri oluşturulabilir. İşte o zaman ‘sanat üretiyoruz’ diyebiliriz.”

**Sanatçılar ve Seyirciler
Sahnesiz;
Öğrenciler
Konservatuvarsız Kaldı**

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

OHAL'DE SANAT - 2

*Diyarbakır Büyükşehir Tiyatrosu
yılda yaklaşık 35 bin seyirciye ulaşıyordu.
Cegerxwin Kültür Sanat Merkezi
her yıl 100 öğrenci mezun ederken
yine kurumda çalışan 30 hocası vardı.*

Zehra Doğan
Refik Tekin

Gün: “Sanatçıları açlıkla terbiye etmeye çalışıyorlar”

Neden ücra bir kafede bulduğumuzu onun sözleriyle aktaralım:

“Şu an bu söyleşiyi yapabileceğimiz bir sahnemiz şimdilik yok. Çekimiz engellenmesin diye bunu sokakta dahi yapamıyoruz. İşte bölgenin durumu”.

Gün kayyumun 5 Ocak 2017’de 31 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrosu oyuncularının sözleşmelerini iptal ettiğini söylüyor:

“Yönetmeliğin 49. maddesinin 2. fıkrasına göre bir yıllık sözleşme imzalanan personelin sözleşmesinin yenilip yenilenmeyeceği belediye başkanının yetkisine bağlandığı için arkadaşlarımızın sözleşmeleri ‘mezuniyet belgeniz çalıştığınız alana uymuyor’ denilerek farklı birimlere aktarıldılar.

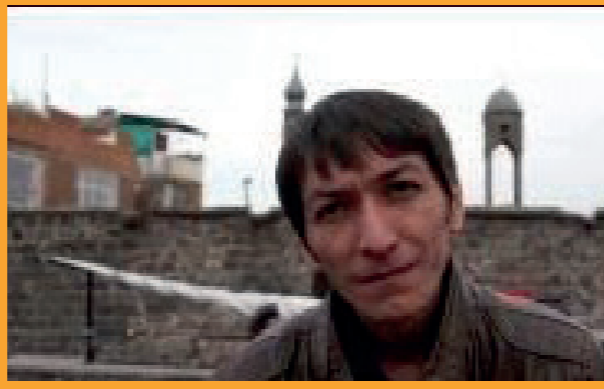
“Ben ve bir oyuncu arkadaşım tiyatro mezunuyduk ancak bizim sözleşmemiz de iş akdinin feshedilmesine kayyumun isteğine bağlı olan 49. madde gerekçe gösterilerek yenilenmedi. Sanatçıların sözleşmeleri iptal edilerek deyim yerindeyse açlıkla terbiye edilmeye çalışıldı.”

İşinden uzaklaştırılan Diyarbakır Büyükşehir Tiyatrosu (DBŞT) Eş Sanat Yönetmeni Ruknettin Gün ile kentte çok bilinmeyen ücra bir kafede buluştuk.

“Bölge tiyatrosu haline gelmiştik”

Gün Amed Şehir Tiyatrosu'nun yılda yaklaşık 35 bin seyirciye ulaştığını; her yıl düzenli olarak turneye çıktığını ve artık adeta bölge tiyatrosu haline gelmiş olduğunu söylüyor. Tiyatronun seyircisi özellikle Kürtçe repertuvarla birlikte artmış. Böylece Türkiye'nin yanı sıra Avrupa, İran Kürdistanı ve Irak Kürdistanı'na da açılmış.

Diyarbakır Büyükşehir Belediye Eşbaşkanı Demokratik Bölgeler Partili (DBP) Gültan Kışanak ve Fırat Anlı 25 Ekim 2016 günü gözaltına alındı ve 30 Ekim günü tutuklandılar.

RUKNETTİN GÜN Tiyatro Oyuncusu

Diyarbakır Büyükşehir Tiyatrosu (DBŞT) Eş Sanat Yönetmeni Ruknettin Gün, diğer 30 oyuncuyla birlikte kayyum tarafından sahneden uzaklaştırıldı.

Gün, tiyatro mezunu olmasına rağmen iş akdinin feshedilmesinde kayyumun isteğine bağlı olan 49. madde gerekçe gösterilerek sözleşmesi yenilenmedi.

Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na 1 Kasım Ankara'nın Etimesgut ilçesi Kaymakamı Cumali Atilla atandı.

Öğrenciler eğitimsiz kaldı

Kayyumun belediye çatısı altında sanata yaklaşımını şöyle anlatıyor Gün:

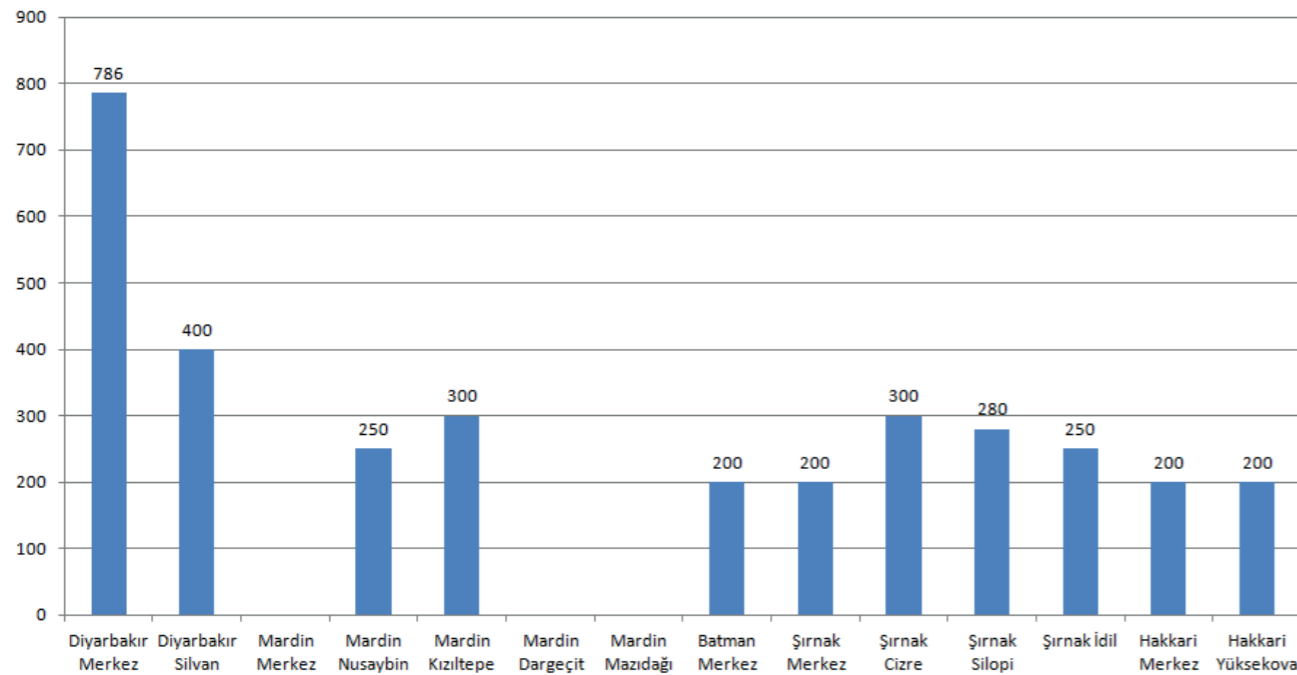
“Bunların sanata tahammülü yok. 2010 yılından bu yana beş sanat disiplinde eğitim veren Aram Tigran Konservatuvarı ve yine 2010 yılından bu yana bir akademi olarak yılda 100 sanat öğrencisi mezun eden Ceğherxwin Kültür Sanat Merkezi kapatıldı.”

Kayapınar Belediye Eşbaşkanı Mehmet Ali Aydın'ın 8 Aralık'ta tutuklanmasının hemen ardından Kaymakam Mustafa Kılıç kayyum olarak atandı. Hemen ardından Kayapınar Belediyesi'ne bağlı Cegerxwin Kültür Sanat Merkezi'ndeki sanat üretimi durdu.

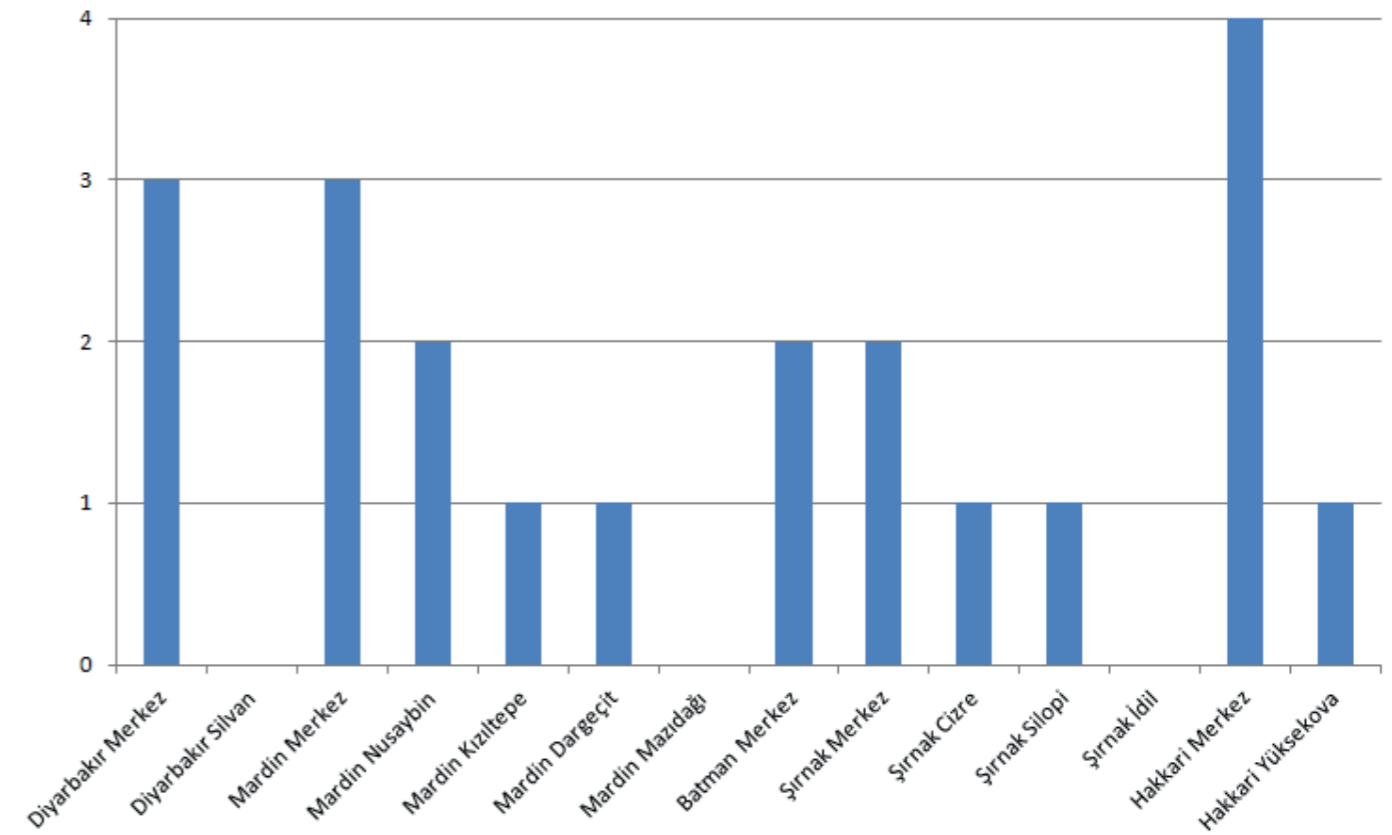
Tiyatro, sinema, şan, enstrüman, halk oyunları, resim bölümleri olan ve 300 öğrencisi olan Cegerxwin her yıl 100 öğrenci mezun ederken yine kurumda çalışan 30 hocası vardı.

2010 yılından bu yana bölgedeki en önemli kültür ve sanat merkezi olarak faaliyet yürüten Cegerxwin'in salonunda her yıl 5 konferans, 40 seminer, 30

Etkilenen öğrenciler

İptal olan festivaller

panel, 20 buluşma, 20 açılış, 20 tiyatro gösterimi, 40 film gösterimi yapılırken, sergi salonunda her yıl 30 fotoğraf, heykel ve resim sergisi düzenleniyordu. Ayrıca 300 kişilik kapasiteye sahip kütüphaneye sahip olan kültür ve sanat merkezi FilmAmed Festivaline de ev sahipliği yapıyordu.

Diyarbakır'da olduğu gibi, Batman ve Hakkari belediyelerine atanan kayyumlar da tiyatroları fiilen kapattı. Çalışanların çoğu işten çıkartıldı, bazıları da belediyelerin başka bölümlerine gönderildi.

Diyarbakır Belediye Şehir Tiyatrosu ekibinin sözleşmelerinin feshedilmesinin

ardından sanatçılar, Galerya İş Merkezi'nin zemin katında bulunan bir mekanda alternatif olarak Amed Şehir Tiyatrosu'nu kurdu.

Akkuzu:
“Seyirci sorgulamaya gidiyordu”

Artık tiyatro için yeni bir dönem başlamıştı. Amed Şehir tiyatrosu oyuncularından Yavuz Akkuzu'yla yeni mekanlarında buluştuk.

“AKP anlayışı sanata da kurnazca yaklaştı. Dışardan Şehir Tiyatrosu var olarak görünüyor ama tüm sanatçılar işten çıkarıldı. Yani bir tiyatro var ama fiilen kapalı.

YAVUZ AKKUZU Tiyatro Oyuncusu

Diyarbakır Büyükşehir Tiyatrosu (DBŞT) oyuncularından Yavuz Akkuzu, belediyeye kayyum atanmasıyla, 31 kişilik oyuncu kadrosuyla birlikte sahneden uzaklaştırıldı.

Yavuz sözleşmeleri iptal edilerek sahneden uzaklaştırılan oyuncuların Şubat 2017 tarihinde Diyarbakır'da Galeria iş merkezinde alternatif sanat merkezi olarak açtıkları Amed Şehir Tiyatrosu'nda sanat üretimine devam ediyor.

“Neden işten çıkarıldık çünkü orada seyirci oyunlarımızla ciddi bir sorgulamaya gidiyordu.

“Neden işten çıkarıldık çünkü orada oyunların yanı sıra deneysel işlere de imza atıyorduk. Yeni söylemler, yeni sanat tavrına yöneliyorduk” diye durumu değerlendiriyor.

“Biz hala şaşırıyoruz”

Son beş senedir dünya klasikleri üzerine yoğunlaşan tiyatro, 2006/2007 sezonu itibarıyla tüm oyunları Kürtçe sahneleniyordu.

Akkuzu her sezon dört büyük oyun ve iki çocuk oyunu sahnelediklerini söylüyor ve alternatif mekanı neden kurduklarını açıklıyor:

“Kürdistan'da en yerleşik tiyatro grubu bizdik ve sanat yapıyorduk, haliyle bunu istemediler. İstemediklerine teorik olarak şaşırmanın gerekiyor çünkü şaşırmanın insanları insanlığı kaybeder. İnsanların şaşırılmaya doğru bir yönelimi var. ‘AKP zaten bunu yapar’ dediğimiz zaman insanlığımızı kaybederiz. Ben hala her şeye şaşırıyorum böylece daha canlı ve daha yaşamsal oluyor hayat. Şaşırılmamak daha ölümcül gibi geliyor bana. Şaşırarak ürettiklerimizi seyirciyle paylaşmaktır derdimiz. O yüzden hala şaşırduğumuz için alternatif bir mekan

oluşturma dinamiğini kendimizde hissettik”.

“Hem biz hem seyircimiz aranıyor olabilir”

Amed Şehir Tiyatrosu'nun yanı sıra kentte sadece tiyatro gösterimlerinin olduğu mekan Devlet Tiyatrosu. Akkuzu'ya göre sanat anlayışı açısından Devlet Tiyatrosu sanat üretimi anlamında yetersiz bir yer.

Akkuzu kayyum için Devlet Tiyatrosu'nun bir örnek olacağı düşünüyor:

“Şimdi kayyumlar belki de devlet tiyatrosunun kötü bir kopyasını yapacaklar. Kayyumun ardından belediyenin sahnesinde zaten sanat üretmez olmuştuk. Çünkü bizi izlemeye gelen seyirciler aranıyor olabilirdi ve aynı zamanda aslında o gün bizlerden birileri de arananlar listesinde olabilirdi”.

Kayyum Kiskacında Sanatın Veri Haritası

OHAL döneminde yerel yönetimlerine kayyumların atandığı 14 ilde kültür sanat faaliyetlerinde engellenen, durdurulan faaliyetlere dair resmi veriye ulaşmak mümkün değil. Bölgedeki sanatçılardan ve basına yansıyan haberlerden derlediğimiz veriye göre:

Toplamda 21 kültür sanat merkezi kapatıldı veya tüm çalışanları işten çıkarıldığı için fiilen kapandı. 288 sanatçı, kültür emekçisi ve eğitmen işinden oldu. Kapatılan merkezlerde eğitim alan 3 bin 366 öğrencinin bu imkanları elinden alındı. 21 festival iptal edildi. 220 bienal, sergi, eğitim, film gösterimi ve tiyatro gibi etkinlik iptal oldu. İki heykel kaldırıldı.

* *Graph Commons ile hazırlanan görselleştirmeyi bir sonraki sayfada bulabilir, Etkileşimli İçeriğe ise [bu linkten ulaşabilirsiniz.](#)*

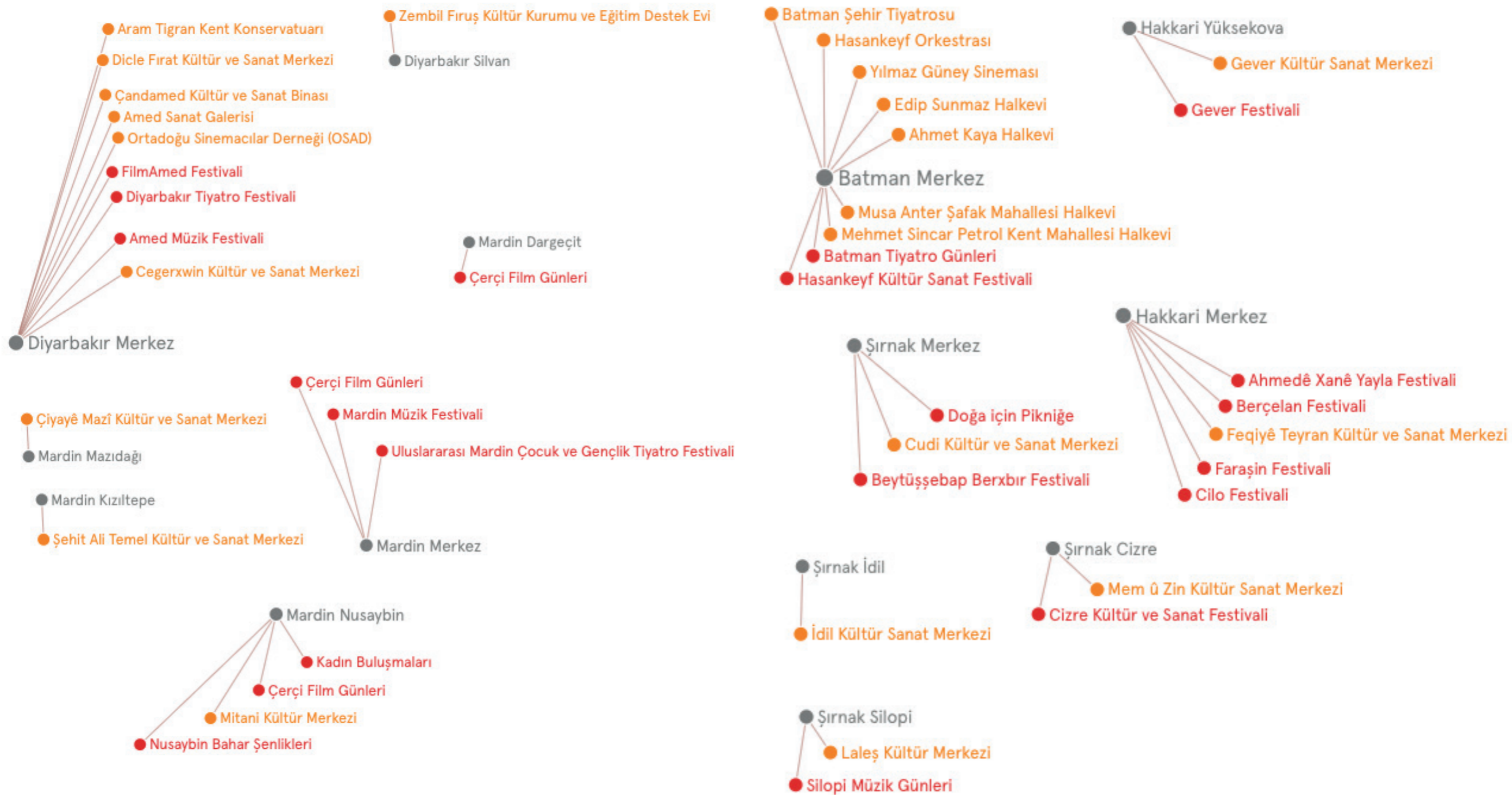
Zehra Doğan

Dicle Üniversitesi Resim Öğretmenliği Bölümü mezunu. JİNHA'da ajansın kurulduğu yıl olan 2012'den veri çalışıyor. Muhabir ve editör olarak JİNHA'da çalışan Doğan, Şengal'de IŞİD tarafından şiddet gören kadınlarla yaptığı “Ezidi Kadınların Çığılığı” haberiyle Metin Göktepe Gazetecilik Ödülü'ne layık görüldü.

Refik Tekin

Gazeteciliğe 2001'de başladı. Kurdish Raport Gazetesi ve MetroGraphy fotoğraf ajansında çalıştı. Ekim 2016'da KHK ile kapatılan İMC TV'nin Diyarbakır bürosunda çalıştı. “Canlı yayında IŞİD'in sınır ihlali” görüntüleriyle 2015 Metin Göktepe Gazetecilik Ödülü'nü aldı. Cizre'ye uygulanan ablukada haber takibinde yaralandı. Yaralı halde çekime devam etti. Bu haber görüntüleriyle 2016 Metin Göktepe Gazetecilik, 2016 Halkevleri Özgür Basın Ödülü, 2016 TGC Basın Ödülü ve 2016 İHD Ayşenur Zarakolu Düşünce ve İfade Özgürlüğü ödülleriyle layık görüldü. Dört kişisel fotoğraf sergisi açtı. 24 ortak sergiye ve üç fotoğraf festivaline fotoğraflarıyla katıldı.

Graph Commons

[ETKİLEŞİMLİ GRAFİK İÇİN TIKLAYINIZ](#)

Kürt Hareketlerinin Hapishane Kronolojisi

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

KÜRT SİYASETÇİLER - 1

*Kürt hareketlerinin hapishane geçmişi
Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar uzanır.
Kürt meselesinden dolayı
hapishaneye girenlerin sayısı
net olarak bilinmemekle birlikte,
bugüne kadar en az
300 bin kişiden söz edilebilir.*

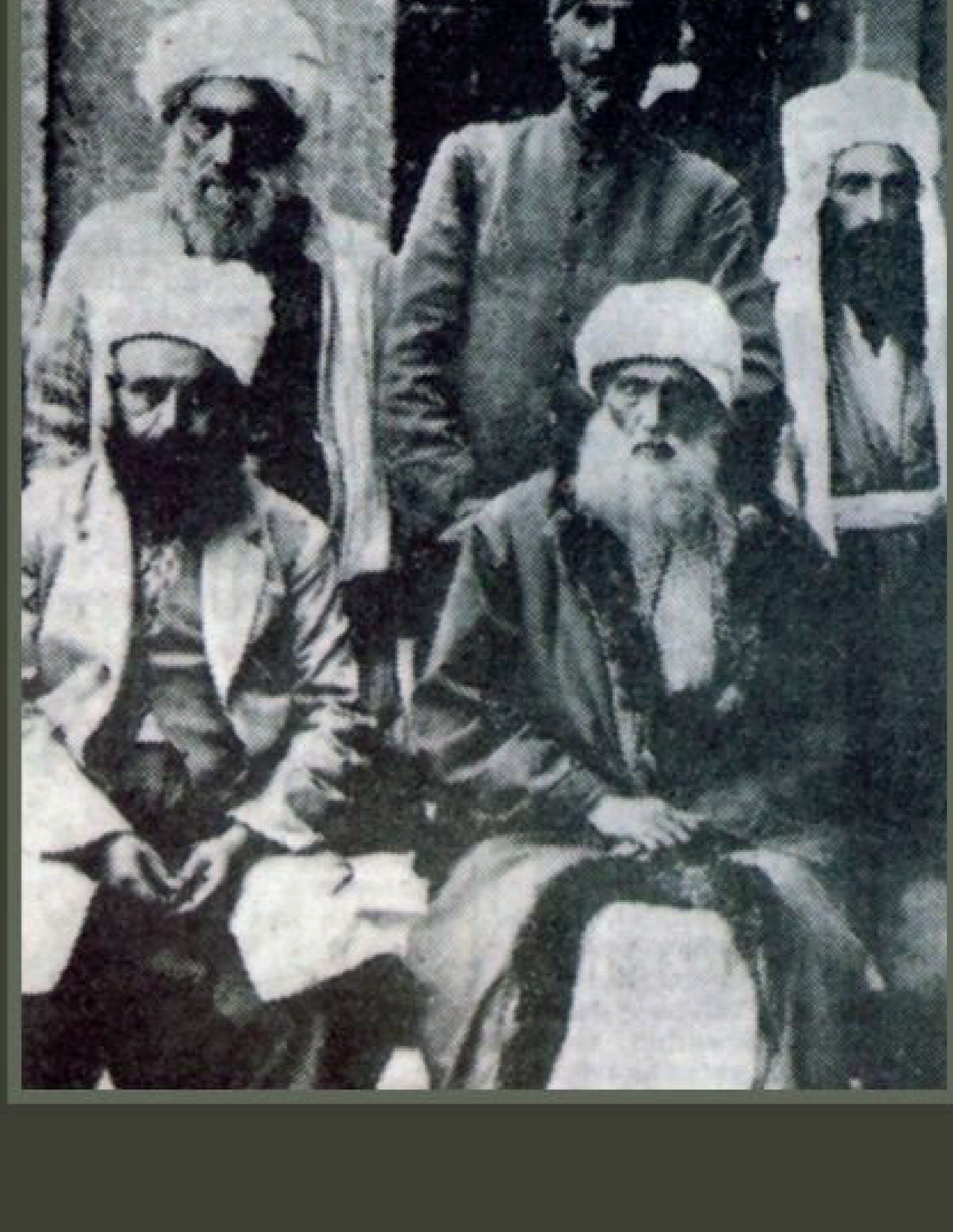
Nuri Fırat
Yılmaz Yıldız

1925 - 1938

Şeyh Said İsyanı (1925)

- ▶ İsyanın lideri Şeyh Said ve 46 arkadaşı tutuklandı, yargılandı ve 29 Haziran 1925'te idam edildi. Nisan ve Mayıs 1925'te ise Cıbranlı Halit Bey, Yusuf Ziya Bey ve Seyit Abdulkadir gibi isimlerin de arasında olduğu en az 15 kişi idam edilmişti.
- ▶ Ergun Aybars'a göre, 15 Nisan 1925'ten 7 Mart 1927'ye kadar isyan bölgelerindeki İstiklal Mahkemelerinde 5 bin 110 kişi yargılandı. Bunlardan 420'sine idam, bin 911'ine de çeşitli cezalar verildi.(1)

Ağrı İsyanı (1926-1930)

- ▶ Ağrı İsyanı ile ilgili net veriler yok. Ancak Ahmet Özer'e göre, bin 500 kişi yargılandı, bazıları idam edildi, bazıları çeşitli cezalar aldı, bazıları da sürgün edildi.(2)

- ▶ İsveç gazetesi Dagens Nyheter'e göre, Adana'daki yargılamada 44 ölüm cezası verildi, 31 kişi idam edildi. (3)

Dersim Katliamı (1937-38)

- ▶ Kaç kişinin tutuklandığına ilişkin net veriler yok. İsyanı başlattığı gerekçesiyle Seyid Rıza ve oğlu dahil 7 kişi idam edildi.

1960 - 1980

49'lar Davası

- ▶ 22 Eylül ve 17 Aralık 1959'da 40 Kürt öğrenci ve aydını gözaltına alındı ve tutuklandı, toplam 50 kişi hakkında dava açıldı. Mehmet Emin Batu hapiste yaşamını yitirince geriye 49 kişi kaldı ve dava böylece "49'lar Davası" olarak anılır oldu. 49'lar Davası sanıkları 27 Mayıs 1960 Darbesi'nden sonra ilan edilen aftan yararlandırılmadı. Tutuklular 25 Mart 1961'de tahliye edildi. Dava 1968'de zamanaşımından düştü.
- ▶ Tutuklananlar arasında Musa Anter, Yaşar Kaya, Canip Yıldırım, Sait Kırmızıtoprak, Naci Kutlay, Sait Elçi, Yavuz Çamlıbel gibi bilinen Kürt aydın ve siyasetçileri de vardı.

23'ler Davası

- ▶ 1963'te Musa Anter, Sait Elçi, Medet Serhat, Yaşar Kaya, Ziya Şerefhanoglu gibi 49'lar Davası'nda yargılanan isimlerin de aralarında bulunduğu 23 kişi tutuklandı. Tutuklular arasında İranlı ve Iraklı Kürtler de vardı.

Sivas Kampı

- ▶ 27 Mayıs Darbesi'nden 4 gün sonra şeyh, ağa ve aşiret reisleri tutuklandı, Sivas Kabakyazı'daki askeri toplama kampına konuldu. Kesin olmamakla birlikte, kampa konularının sayısı 485 olarak bilinir.
- ▶ Kampa alınanların arazilerine ve gayrimenkullerine el konuldu. 25 Kasım 1960'da kamp dağıtıldı, 55 kişi çeşitli illere sürgün edildi. Sürgün 10 Eylül 1962'de sona erdi.

'Işlık' ve 'milli yemek' olayları

Musa Anter, 72 yaşında, 20 Eylül 1992'de faili meçhul cinayette öldürüldü. Bütün darbe dönemlerinde ve ünlü Kürt davalarında sanıktı. Anter "ışlık" ve "milli yemek" olayları olarak anılan, soruşturmalarda karşısına çıkan iki garabeti şöyle anlatıyor (4):

- ▶ 1937'de ilk tutuklanmam ve sonu da 1990. Kütüphanemin yarısı askeri mahkemelerin teksir edilmiş kitap halinde saklı iddiameleri ve gerekçeli kararları ile doludur. Kaç yıl yattığımı ve ne kadar gözaltına alındığımı ve sürgün edildiğimi ben de bilmiyorum.
- ▶ 1940-41 yıllarında şurada burada okuyan Kürt gençleri İstanbul'da muhtelif fakültelere yazıldık ve barınmak için Talebe Yurdu'nu kurduk... Ben 1943'te yurdun idarecisiyken 1. Şubeye çağırdılar. Büyük hakaret ve işkence gördüm. Sebebi de; 'niçin yurtda talebelerin Kürtçe ıslık çalmalarına müsaade ettiğim' idi. Bir de 2. Dünya Harbi içindeydik. Her taraf aşıktan kırılıyordu. Biz ancak memleketten gelmiş yiyecekleri yiyebiliyorduk. Yiyeceklerimiz bulgur, keşkek, kuru soğan ve salamura et idi... Ve bunlar soruşturma nedeni oldu. Güya yiyecekleri yememiz fakirlikten değil, sırf İstanbul'a gelen Kürt gençlerine kendi milli yemeklerini unutturmamak içinmiş...

DDKO davaları

- ▶ 12 Mart 1971 Muhtırası öncesinde ve sonrasında çok sayıda muhalif tutuklandı, bunlar arasında Kürt siyasetçiler de vardı.
- ▶ Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO), muhtıradan sonra kapatıldı. Celal Temel'e göre, DDKO, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi ve Türkiye İşçi Partisi ile ilişkili 250 kişi tutuklandı ve yargılandı. Bunlardan 92'si DDKO davalarının sanıklarıydı.(5)

'Komando baskınları'

- ▶ 1970'in bahar aylarında Diyarbakır, Siirt, Erzurum, Batman, Muş, Bingöl, Mardin, Van ve Hakkâri'nin bazı ilçeleri ile köylerine komando birlikleri baskın düzenledi, çok sayıda kişi gözaltına alındı. Celal Temel'e göre, sadece Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde 3 bin kişi tutuklandı.(6)

Beşikçi: Kürtlere gözdağı verilmesi amaçlandı

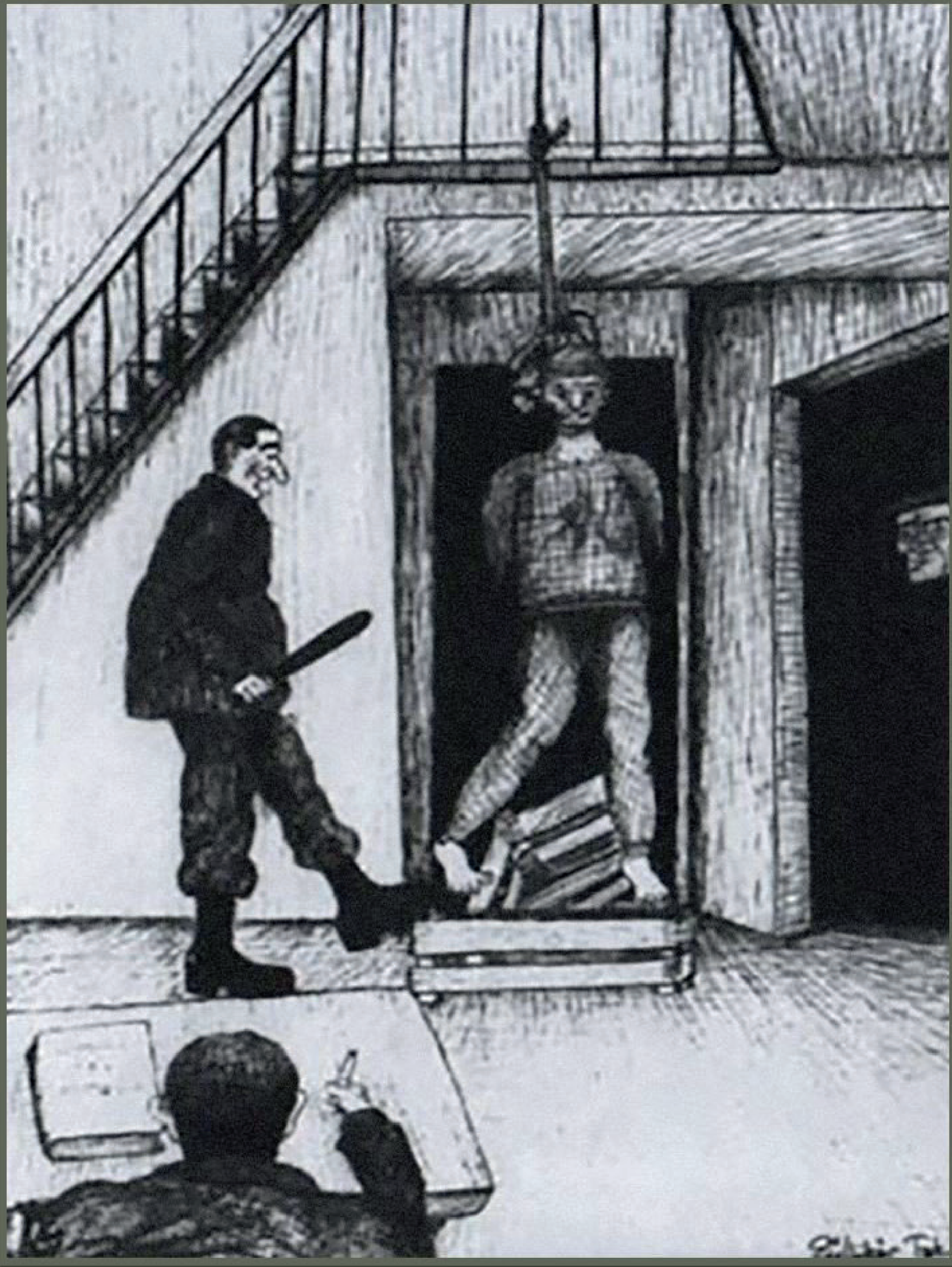
12 Mart 1971'den itibaren 9 defa tutuklanan ve toplam 17 yıl 2 ay hapis yatan Sosyolog İsmail Beşikçi'ye göre, 49'lar Davası ile Sivas Kampı Irak'taki gelişmelerle ilgiliydi. Albay Abdülkerim Kasım Irak'ta 1958'de darbeyle yönetim el koydu, anayasasız darbeyle Kürtleri, Kürtler hükümeti yer aldı. Türkiye'de gerilimlere yol açan bu gelişmelerin 27 Mayıs darbesinin Kürt politikasını etkilediğini söyleyen Beşikçi, "Sivas Kampı, 49'lar olayı, Kürtlere gözdağı vermeyi amaçlayan süreçler" dedi.

Beşikçi DDKO davaları için ise, "Kürtler, ilk defa bu davalar sırasında, devletin inkarcı tutumuna karşı Kürtleri ve Kürtçeyi kararlı bir şekilde savunmuşlardır" diyor.

12 EYLÜL 1980 DARBESİ

- Darbeyi izleyen ilk dört ayda 650 bin kişi gözaltına alındı, 230 bini sıkıyönetim mahkemelerinde yargılandı, 30 bini tutuklandı. 1986 yılına kadar ise 45 bin 613 dava dosyası askeri yargıya gönderildi, bu da 500 bin kişinin hâkim karşısına çıktığını gösterir.(7)
- Bu bilanço Kürt hareketleriyle ilişkili olduğu iddia edilen kişileri de kapsıyordu. Celal Temel “Kürt örgütlerinde yargılandıkları bilinen sanık sayıları”nı şöyle derledi (8):
  - PKK: 4300
  - (Sadece PKK Diyarbakır davalarında yargılananların sayısı: 1257)
  - Kawa-Dengê Kawa: 750
  - KİP-DDKD: 700
  - Rizgarî-Ala Rizgarî: 450
  - KUK-TKDP: 450
  - TKSP-ÖZGÜRLÜK YOLU: 300
  - TEKOŞİN: 45
  - Diğer sol örgütlerdeki Kürtler: Yaklaşık 1000

Zulfikar Tak 12 Eylül döneminde kaldığı Diyarbakır Cezaevi'nde yaşanan işkence vakalarını çizimlerle kamuoyuna yansıttı.

Diyarbakır Cezaevi: 53 kişi öldü

- Kürt hareketleriyle ilişkili mahkûmların çoğunluğu Diyarbakır Cezaevi'ne konuldu. Burası işkence ve baskılarla gündeme geldi. Genelkurmay Başkanlığının 2 Nisan 1989'daki açıklamasına göre, Diyarbakır Cezaevi'nde 53 ölüm vakası yaşandı.(9)
- Baskılara karşı mahkûmlar da yaşamlarına mal olan çeşitli eylemlere başvurdu. Mazlum Doğan, Ferhat Kurtay, Kemal Pir, Hayri Durmuş, Yılmaz Demir, Cemal Arat, Orhan Keskin, Necmettin Büyükkaya yaşamını yitirenler arasında yer aldı.

1990'LAR – 2000'LER

1990'lı ve 2000'li yıllarda Kürt meselesiyle ilişkili hapse konulanların sayısında artış oldu. Ancak Kürt meselesinden dolayı kaç kişinin tutuklandığına ilişkin kesin veriler yok. Bununla birlikte bazı veriler sistematik artışa işaret ediyor.

- ✓ İHD'nin yıllık raporlarına göre, sadece 1994-1997 yılları arasında 76 bin 688 kişi gözaltına alındı, 6 bin 654 kişi tutuklandı. Bunların kaçının Kürt meselesiyle ilgili olduğu ise net değil.
- ✓ Gazeteci Tolga Şardan, güvenlik kaynaklarına dayanarak, 1984-2012 arasında 203 bin kişinin "terör örgütü üyesi olmak" iddiasıyla gözaltına alındığını yazdı. Şardan, sadece 1999'da PKK ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle 16 bin 935 kişinin gözaltına alındığını kaydetti. 1993'te bu rakam 14 bin 26, 1994'te ise 12 bin 525 oldu.(10)
- ✓ Farklı insan hakları örgütlerinin yaptığı izleme çalışmaları yan yana konulduğunda, 1984'ten 2010'a kadar Kürt meselesiyle ilgili tutuklananların sayısının 120 bine yaklaştığı düşünülüyor.(11)

19 Aralık 2000'de hapishanelere operasyon yapıldı.

Mahkûmlara operasyon

1990'lı yıllar boyunca ve 2000'lerin başında politik mahkûmlara yönelik çok sayıda operasyon yapıldı. Bu operasyonlarda yaşanan kayıplar şöyle (12):

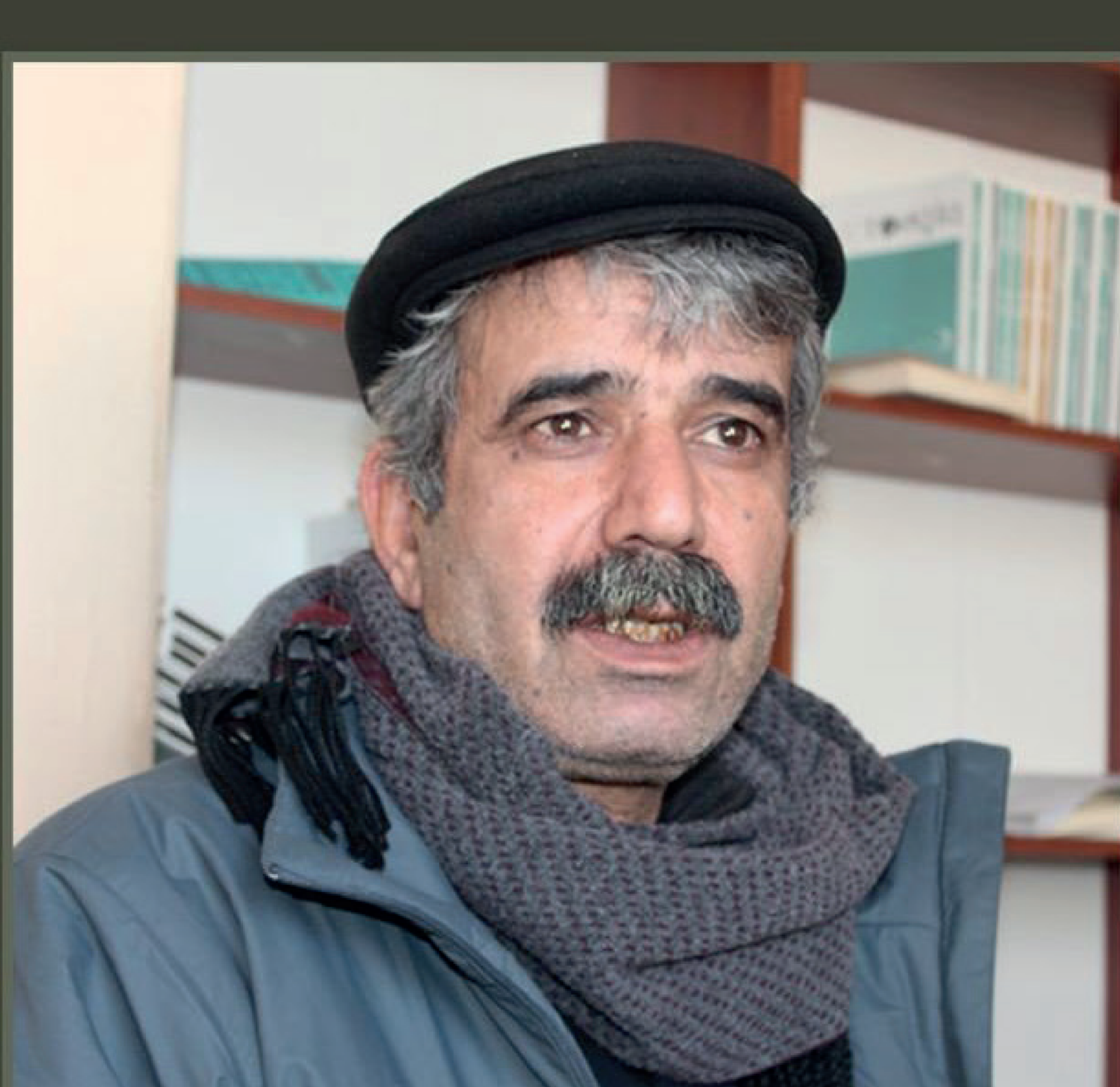
- 21 Eylül 1995, Buca Cezaevi, 3 mahkûm öldü.
- 4 Ocak 1996, Ümraniye Cezaevi, 4 mahkûm öldü.
- 24 Eylül 1996, Diyarbakır Cezaevi, 10 mahkûm öldü.
- 26 Eylül 1999, Ulucanlar Cezaevi, 10 mahkûm öldü.
- 7 Ocak 2000, Bandırma Cezaevi, 1 mahkûm öldü.
- 25 Ocak 2000, Metris Cezaevi, 1 mahkûm öldü.
- 19 Aralık 2000, Bayrampaşa Cezaevi, 30 mahkûm ve 2 asker öldü.

Adalet Bakanlığının 20 yıllık bilançosu

Adalet Bakanlığına göre, 1990 ve 2000'lerde "terör" suçları kapsamında hapishanelerde bulunanların sayısı şöyle:

YIL	HÜKÜMLÜ	TUTUKLU
1991	395	1045
1992	522	3062
1993	847	4977
1994	1094	6412
1995	1637	7025
1996	2328	6207
1997	4179	4926
1998	4239	4835
1999	5297	5051
2000	4477	4190
2001	5116	3182
2002	5123	2622
2003	4161	1976
2004	2170	1618
2005	2093	1537
2006	2116	1719
2007	2418	2102
2008	2540	2899
2009	2967	3361
2010	3682	2535

Kankılıç: Baskı Kürt hareketini büyüttü

Hamit Kankılıç, Haziran 1980'de tutuklandı, Diyarbakır 5 Nolu Cezaevi'ne konuldu. İşkence nedeniyle yıllarca tedavi gördü. 1980 ve 1990'ların hapishaneleri için şunları söyledi:

- İdam cezası almıştım. 1991'de Turgut Özal yasal düzenleme yaptı. Sağcıların ve Türk solundan gelenlerin idamları 10 yıla, müebbetleri 8 yıla indirildi. Kürt hareketlerinde idam alanların cezaları ise net 20 yıla sınırlandırdı. Ben 20 yıl yattım çıktım, müebbetliklerimiz de 15 yıl yatıp çıktılar. Türkiye'de derler ya, Kürtler bu ülkenin eşit vatandaşlarıdır, o yüzden hep böyle aşırı bir eşitlik muamelesine tabii tutulduk!
- 12 Eylül Darbesi'nin gelmesiyle 3-4 ayda cezaevinin kapasitesi 5 bin kişiyi aştı. 3 bin – 3 bin 500 kişi Kürt hareketine yakın olanlardı. Bir insan avı başlamıştı. Kim Kürt hareketine yakındır, kim değildir diye bakılmıyordu, bir şikâyet yetiyordu.
- 1990'lara gelindiğinde, tutuklamalar arttı. On binleri bulan rakamlara ulaştı.
- Kürt hareketinin gelişmesinde ve Kürtlerin kimliklerine, mücadelesine sahip çıkmasında, devletin geliştirdiği bu baskı politikasının etkisi vardı.

(1) Ayşe Hür (2015). Cumhuriyet'in kanlı 'Kürt Bilançosu'. <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ayse-hur/cumhuriyetin-kanli-kurt-bilancosu-1494640/>

(2) Ahmet Özer (2010). Kürtler ve Türkler. İstanbul: Hemen Kitap

(3) Ayşe Hür. age.

(4) Musa Anter (2011). Vakayiname. Diyarbakır: Aram Yayınları

(5) Celal Temel (2015). Kürtlerin Silahsız Mücadelesi. İstanbul: İsmail Beşikçi Vakfı Yayınları

(6) Celal Temel. age.

(7) Ali Yılmaz (2013). Kara Arşiv 12 Eylül Cezaevleri. İstanbul: Metis Yayınları

(8) Celal Temel. age.

(9) Ali Yılmaz. age.

(10) Tolga Şardan (2012). 28 Yılın Acı Bilançosu: 35 Bin 300 Kişi Terör Kurbanı Oldu.

<http://www.milliyet.com.tr/28-yilin-aci-bilancosu-35-bin-300-kisi-teror-kurbani-oldu-siyaset-1581690/>

(11) <http://latimesblogs.latimes.com/babylonbeyond/2010/07/convicted-of-terrorism-a-young-kurdish-girl-is-serving-her-seven-year-and-nine-month-prison-sentence-in-turkeys-prison-e.html>

(12) Mustafa Eren (2014). Kapatılmanın Patolojisi / Osmanlı'dan Günümüze Hapishanenin Tarihi. İstanbul: Kalkedon Yayınları

KCK Operasyonları

İŞSİZ GAZETECİLERDEN KÜRT SİYASETÇİLER - 2

*2009'dan itibaren
Kürt hareketiyle ilişkili
kişi ve kurumlara yönelik operasyonlar
genellikle "KCK" adıyla yapıldı.*

Nuri Fırat
Yılmaz Yıldız

- ▶ 2010'larla birlikte KCK operasyonları dönemi başladı. İlki 14 Nisan 2009'da yapılan operasyonlarda yasadışı örgüt üyelerinin yanı sıra siyasetçiler, öğrenciler, avukatlar, gazeteciler, sendikacılar, işçiler, köylüler de tutuklandı.
- ▶ KCK operasyonlarını 2009 – 2013 arası ve 2015'ten sonrası olarak anılan iki döneme ayırmak mümkün. 2009'dan itibaren tutuklananların önemli bir kısmı 2013'te başlayan çözüm sürecinde tahliye edildi, ancak davaları devam etti. Çözüm sürecinin bittiği ve şiddetin yeniden başladığı Temmuz 2015'ten sonra ise yeni KCK operasyonları ve tutuklamalar oldu.
- ▶ Bu iki döneme dair Kürt hareketi ve resmi kaynaklar farklı veriler açıkladı.

Çözüm sürecinden önce

- ✓ Dönemin Adalet Bakanı Sadullah Ergin, 4 Ağustos 2012 itibarıyla, 113 kamu davasında, 992'si tutuklu olmak üzere 2 bin 146 kişinin yargılandığını açıkladı.(1)
- ✓ Dönemin Barış ve Demokrasi Partisi ile HDP yetkililerine göre, KCK tutuklularının sayısı 10 bindi.(2)
- ✓ İHD'nin yıllık raporlarına göre, 2010-2013 arasında 40 bin 629 kişi gözaltına alındı, 8 bin 18 kişi tutuklandı. (2014'te de 11 bin 21 kişi gözaltına alındı, bin 273 kişi tutuklandı.) Bunlardan kaçının Kürt meselesiyle ilgili olduğuna dair bilgi bulunmuyor.
- ✓ HDP Hukuk Danışmanı Hülya Çapar Duran, 14 Temmuz 2014 itibarıyla, 3 bin 961'i hükümlü, 951'i tutuklu toplam 4 bin 912 kişinin KCK ve PKK davalarından hapiste olduğunu aktardı.

Çözüm sürecinden sonra

- ✓ Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 14 Aralık 2016'da, son bir yılda "bölücü örgütün yapılanmasına yönelik operasyonlarda 40 bini aşkın gözaltı, 10 bin 500'ün üzerinde de tutuklama" yapıldığını söyledi.
- ✓ İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 13 Şubat 2017'de, beş ayda PKK operasyonlarında 8 bin 477 kişinin gözaltına alındığını, 2 bin 603'ünün tutuklandığını aktardı.
- ✓ HDP Bilgi İşlem Merkezine göre, 22 Temmuz 2015 - 27 Ocak 2017 arasında 9 bin 200 kişi gözaltına alındı, bunların 2 bin 897'si tutuklandı.
- ✓ İHD'nin 2015 raporuna göre, 13 bin 189 kişi gözaltına alındı, bin 860'ı tutuklandı. Kaçının Kürt meselesiyle ilgili olduğuna dair bilgi yok. İHD 2016'nın ilk dokuz ayında ise KCK soruşturamalarında gözaltına alınan yaklaşık 15 bin kişinin 5 bin 600'ünün tutuklandığını açıkladı. Öte yandan İHD, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da 2015 ve 2016'da politik nedenlerden dolayı gözaltına alınanların ve tutuklananların sayısını da duyurdu. Buna göre, 2015'te 5 bin 387 kişi gözaltına alındı, bunların bin 196'sı tutuklandı; 2016'da ise gözaltına alınanların sayısı 6 bin 860, tutuklananların sayısı da bin 724 oldu.
- ✓ OHAL sırasında İçişleri Bakanlığı genelgesiyle kapatılan Tutuklu Aileleri İle Dayanışma Derneği (TUAD) İstanbul şubesi yöneticisi Avukat Şule Recepoğlu, şu verileri aktardı: PKK/KCK davalarında çözüm sürecinden önce 8 bin 500 kişi hapisteydi. Bu rakam çözüm sürecinde 4 bin 750'ye düştü. 16 Şubat 2017 itibarıyla PKK/KCK davalarında 780'i kadın yaklaşık 9 bin 700 kişi hapiste. Bunlardan 110'u ağırlaştırılmış olmak üzere bin 200'ü müebbet hapis cezası olarak 1990'lardan bu yana hapiste.
- ✓ 7 Şubat 2017 itibarıyla, dokunulmazlıkları 20 Mayıs 2016'da kaldırılan 55 HDP'li milletvekili hakkındaki 510 fezleke davaya dönüştü, 27 milletvekili gözaltına alındı, 14'ü tutuklandı. HDP'nin Eş Genel Başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ 5 Kasım 2016'da tutuklanmıştı. Yüksekdağ'ın milletvekilliği ise 21 Şubat 2017'de düşürüldü.
- ✓ HDP Hukuk Danışmanı Hülya Çapar Duran, 28 Şubat 2017 itibarıyla 74 belediye başkanlarının tutuklu olduğunu, 83 belediyeye kayyum atandığını aktardı. Bu veriler derlendiği dönemde gözaltı ve tutuklamalar devam ediyordu.

Bizim tutuklanma sürecimiz, AKP tarafından çözüm süreci sonlandırıldıktan sonra kararlaştırıldı...

Bizi cezaevine götüren süreç, üst düzey AKP'lilerin bir masa etrafında oturup saat saat, gün gün planladıkları bir organizasyondur.

Malum partinin milletvekillerine yöneltilen suçlamalara baktığımızda her şey var. Siz terörist gibi davranırsanız, terörist muamelesi görürsünüz. Yargının tasarrufunu da yerinde buluyorum.

'KAPATMAK İYİLEŞTİRMEZ, SORUNU DERİNLEŞTİRİR'

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST) proje koordinatörlerinden ve "Kapatılmanın Patolojisi / Osmanlı'dan Günümüze Hapishanenin Tarihi" kitabının yazarı Mustafa Eren, 1980'den bugüne Kürt hareketinin hapishane deneyimine ilişkin verileri değerlendirdi:

- ▶ Türkiye'de hapishaneler üzerine çalışmanın en önemli zorluğu veri oluşturmaktır. Hem Adalet Bakanlığı açıklamadığı için hem de Türkiye gibi ülkelerde sivil toplum örgütlerinin hapishanelerde çalışma yürütmesi zor olduğu için verilere ulaşmak zor.
- ▶ Adalet Bakanlığı yılsonu verilerini açıklarken, 'Son ayın sonu itibarıyla tutukluların sayısı budur' diyor. Ancak yıl içinde ciddi bir sirkülasyon var. Giren çıkan, üç ay, beş ay kalan... Adalet Bakanlığının verilerinde bunlar yok ve bunları hesaplamanın imkânı da yok.
- ▶ 1983'te bir değişiklik yapıldı, yasa maddesinde "Terör nedeniyle tutuklu ve hükümlü olanlar" denilmeye başlandı. İlk defa içerdeki insanlara terörist denildi. Bundan sonra algı değişti. Siyasi mahpusları ötekileştiren, şeytanlaştırılan bir söylem ve algı... 1980 sonrası süreç, içerdekilerin kimliklerinin ortadan kaldırılması, toplumsal muhalefeti bastırmak için hapishanenin bir mekanizmaya çevrildiği süreçti.
- ▶ 1992'den itibaren tutuklamalarda bir artış olduğunu görebiliyoruz, bölgedeki hareketlilikle bağlantılı olarak... Bu yüzden tutuklu ve hükümlü verilerinin büyük çoğunluğunun Kürt hareketine ait olduğu söylenebilir. 2000'lerden sonra da KCK operasyonlarında ciddi artış oldu.
- ▶ Siyasi süreçlerde kim doğrudan siyasi iktidarın hedefi haline geliyorsa ona yönelik tutuklamalar artıyor. Kürt hareketiyle ilgili gelişmeler de böyle ve bunu dalgalar halinde takip etmek mümkün...
- ▶ Son süreçte legal alana yönelik tutuklamaların arttığını görüyoruz. Özellikle HDP'ye yönelik ciddi bir yönelim var. Bu da elbette siyasi süreçten bağımsız değil.
- ▶ Bugün hapishanelerdeki mahpus sayısı 210 bin civarında ve bu rakam 2006'ya kadar 50 bin civarındaydı. 4 katına varan bir artış... - Siyasi mahpus oranı yüzde 30-40'lara varmış durumda. Oldukça ciddi bir artış söz konusu...
- ▶ Şiddetin bu kadar gündelik hayata girdiği bir yerde, şiddet içeren bir yöntem olarak kapatmak da giderek daha sık kullanılan bir yöntem oluyor.
- ▶ Elbette bu tür gelişmeler çözüm getirmez. Kapatmak iyileştirmez, aksine patolojik bir şeydir ve sorunu daha da derinleştirir.
- ▶ Bir ülkenin demokrasisini anlamak istiyorsak, öncelikle onun hapishanelerine bakmak lazım. Baskı, tutuklamalar ne kadar yoğunsa demokrasisinde de o kadar sorun var demektir. .

(1) Tarık Işık (2012). KCK Bilançosu.

<http://www.radikal.com.tr/turkiye/kck-bilancosu-1096191/>

(2) Nuri Fırat (2015). Politikanın Kürtçesi. İstanbul: Everest Yayınları

Hapishane: Genel Başkanlara Zorunlu Uğrak

İŞSİZ GAZETECİLERDEN

KÜRT SİYASETÇİLER - 3

*HDP ile süren partilerin geleneği
1990'da HEP'le başladı.
10 partiden yedisine
kapatma davası açıldı,
beşi kapatıldı.
Genel başkanların
neredeyse tamamının yolu
hapisten geçti.*

Nuri Fırat
Yılmaz Yıldız

Halkın Emek Partisi 1990-1993

12 Eylül 1980 Darbesi'nden sonra Kürt siyasetçilerin adreslerinden biri SosyalDemokrat Halkçı Parti (SHP) oldu. 1987'deki genel seçimlerde Kürt meselesini önceleyen isimler SHP listesinden Meclis'e girdi. Ancak Kürt meselesinden dolayı bu isimlerin yolu SHP ile ayrıştı.

Malatya Milletvekili İbrahim Aksoy, Şubat 1989'da Türkiye-Avrupa Ortak Parlamento Komisyonu'nda Türkiye'de Kürt meselesi olduğunu

söylediği için SHP'den ihraç edildi. 14-15 Ekim 1989'da Paris'te France-Libertés Vakfı ile Kürt Enstitüsü ortak Kürt Konferansı düzenledi. Konferansa Aksoy'la birlikte milletvekilleri Ahmet Türk, Mahmut Alınak, Adnan Ekmen, Mehmet Ali Eren, Salih Sümer, İsmail Hakkı Önal ve Kenan Sönmez katıldı.

SHP yönetimi, 17 Kasım 1989'da parti suçu işledikleri ve ülkeyi bölme amaçlı faaliyet yürüttükleri gerekçesiyle konferansa katılan 7 milletvekilini ihraç etti. İhraç kararını protesto eden 12 milletvekili ise SHP'den istifa etti.

Halkın Emek Partisi (HEP) 7 Haziran 1990'da kuruldu. 17 yılda HEP'i bugüne kadar aynı gelenekten 10 parti takip etti.

Bunlardan Halkın Emek Partisi (HEP), Özgürlük ve Eşitlik Partisi (ÖZEP), Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP), Demokrasi Partisi (DEP), Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) ve Demokratik Toplum Partisi (DTP) mahkeme kararıyla kapatıldı, Demokratik Halk Partisi (DEHAP) ise hakkındaki kapatma davası sürerken feshedildi. Bu partilerde genel başkanlık yapanların neredeyse tamamının yolu ise hapisanelerden geçti.

Halkın Emek Partisi (HEP) 7 Haziran 1990'da kuruldu. SHP'den ihraç edilen ve istifa eden 19 milletvekilinden 11'i HEP'in kuruluşunda yer aldı. Fehmi Işıklar HEP'in ilk genel başkanı oldu.

20 Ekim 1991'deki erken genel seçimlerde HEP, SHP ile ittifak yaptı. SHP, 88 milletvekilini Meclis'e taşıdı, 22'si HEP'lerdi. SHP-HEP ittifakı 6 Kasım 1991'deki milletvekili yemin töreninde ilk krizini yaşadı. Leyla Zana, yeminden sonra Kürtçe "Türk-Kürt kardeşliği için bu metni okuduğunu" söyledi.

SHP ile HEP, resmi verilere göre 57 kişinin yaşamını yitirdiği 21 Mart 1992'deki Newroz kutlamalarında yaşananlar

nedeniyle ikinci kez karşı karşıya geldi. Fehmi Işıklar, Adnan Ekmen ve Salih Sümer dışındaki 18 HEP'li milletvekili SHP'den istifa etti ve HEP çatısı altında Meclis'te faaliyetlerine devam etti.

Fehmi Işıklar, SHP'den milletvekili seçilince HEP genel başkanlığından ayrıldı ve 15 Aralık 1991'de HEP'in lideri Feridun Yazar oldu. 19 Eylül 1992'de ise Ahmet Türk genel başkan oldu.

Anayasa Mahkemesi (AYM) "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozma amacını taşımak" ve "yasaya aykırı siyasi faaliyetlerin mihrakı olmak" iddiasıyla Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri ile 2820 Sayılı Siyasi Partiler

Yasası'na dayanarak 14 Temmuz 1993'te HEP'i kapattı.

Fehmi Işıklar

1941'de Urfa'da doğdu. Çeşitli fabrikalarda teknisyen olarak çalıştı. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Genel Sekreteri iken, 12 Eylül darbesi oldu ve üç aydan fazla gözaltında tutuldu, hakkında çeşitli davalar açıldı.

1987'de SHP'den Bursa milletvekili seçildi. 1990'da HEP genel başkanı oldu. 1991'de bu görevinden ayrılarak SHP listesinden Diyarbakır milletvekili seçildi. 1992'de SHP'den istifa eden HEP'lilere katılmadı ve SHP'de siyasete devam etti.

Ancak AYM HEP'i kapatınca, eski genel başkanı olduğu için 17 Ağustos 1993'te milletvekilliği düşürüldü.

Feridun Yazar

1944'te Urfa'da doğdu. Avukatlık yaptı. 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) üyesi olduğu iddiasıyla tutuklandı. 1974'teki Genel Af ile serbest kaldı.

Siyasete Cumhuriyet Halk Partisi'nde (CHP) devam etti ve 1997'de Urfa belediye başkanı seçildi. 12 Eylül Darbesi olunca görevden alındı, tutuklandı ve iki yıl hapis yattı. Bu kez SHP ile siyasete döndü. 1988'de SHP Urfa il başkanı oldu.

1989'daki milletvekili ihraçlarını protesto ederek SHP'den ayrıldı. 1991'de HEP'in genel başkanı oldu ve yaklaşık bir yıl bu görevde kaldı.

1998'de "Devletin bölünmezliği aleyhine propaganda" suçunu düzenleyen eski Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) 8. maddesinden dolayı hapse girdi. 1 Kasım 2015'te HDP'den Urfa milletvekili adayı oldu, seçilemedi. 12 Haziran 2016'da yaşamını yitirdi.

Ahmet Türk

1942'de Mardin'de doğdu. Siyasete 1970'li yıllarda başladı. 1973'te Demokratik Parti'den (DP) Mardin milletvekili seçildi. Bir yıl sonra CHP'ye geçti. 1977'deki

seçimde Mardin'den milletvekili seçildi. 12 Eylül Darbesi sırasında milletvekili iken tutuklandı, üç yıl Diyarbakır Cezaevi'nde kaldı. 1987'de bu kez SHP'den Mardin milletvekili seçildi. 1989'da SHP'den ihraç edilen milletvekilleri arasındaydı. 1991'deki seçimde HEP-SHP ittifakından Mardin milletvekili seçildi.

1992'de HEP'lilerle birlikte SHP'den ayrıldı ve aynı yıl HEP genel başkanı seçildi. HEP kapatılınca Demokrasi Partisi'ne (DEP) geçti. 1994'te dokunulmazlığı kaldırılan DEP milletvekilleri arasındaydı, bir kez daha tutuklandı. Eski Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) yasadışı örgüt üyeliğini düzenleyen 168. maddesinden yargılandı ve iki yıl hapiste kaldı. 2005-2009

arasında Demokratik Toplum Partisi'nde (DTP) eşgenel başkanlık görevinde bulundu.

22 Temmuz 2007 ve 12 Haziran 2011'de iki kez Mardin'den milletvekili seçildi. 11 Aralık 2009'da DTP kapatılınca hakkında 5 yıl siyaset yasağı getirildi ve milletvekilliği düşürüldü. 30 Mart 2014'teki yerel seçimlerde Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) Mardin Büyükşehir Belediyesi başkan adayı oldu ve kazandı.

17 Kasım 2016'da İçişleri Bakanlığı'nca görevinden uzaklaştırıldı, 24 Kasım 2016'da tutuklandı ve 3 Şubat 2017'de tahliye edildi. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet,

yasadışı örgüt propagandası yapmak (TMK 7), yasadışı örgüt üyesi olmak (TCK 314/2) suçlamalarıyla hakkında açılan davada 18 yıl hapis istemiyle yargılanıyor. 28 Mart 2017'de kararı açıklanan Diyarbakır'daki KCK Ana Davası'nda ise 1 yıl 3 ay hapis cezası aldı.

Özgürlük ve Eşitlik Partisi (ÖZEP) 1992

HEP'in kapatılma ihtimaline karşılık 25 Haziran 1992'de kuruldu. Genel başkanlığına Mahmut Alınak getirildi. Ancak kuruluşundan hemen sonra "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozma amacını" taşıdığı

iddiasıyla Anayasa'nın 69. maddesi gerekçe gösterilerek ÖZEP hakkında kapatma davası açıldı. Bunun üzerine ÖZEP kuruluşundan 13 gün sonra feshedildi.

Mahmut Alınak

1952'de Kars'ta doğdu. Siyasetçi, avukat ve yazar kimliğiyle tanındı. 1987'de SHP'den Kars milletvekili seçildi.

1989'da SHP'den ihraç edilenler arasında yer aldı. 1991'de HEP-SHP ittifakından Şırnak milletvekili seçildi. 1994'te DEP milletvekili iken dokunulmazlığı kaldırılanlar arasındaydı. Eski TCK'nin 168. maddesinden yargılandı ve hapis yattı.

8 Aralık 2011'deki KCK operasyonunda tutuklandı, 18 Temmuz 2012'de serbest bırakıldı. TCK 314/2 maddesinden yargılanıyor.

Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) 1992 - 1993

HEP'in kapatılma ihtimaline karşı 19 Ekim 1992'de kurulan ikinci partidir. Genel başkanı Mevlüt İlik'ti.

Ancak ÖZDEP hakkında HEP'in yedeği olduğu ve bölücülük yaptığı gerekçesiyle kapatma davası açıldı. ÖZDEP 30 Nisan 1993'te kendini fes etti. Ancak AYM, 23

Kasım 1993'te var olmamasına rağmen ÖZDEP hakkında Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri ile 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası'na dayanarak kapatma kararı verdi.

Demokrasi Partisi (DEP) 1993 - 1994

HEP'in devamı olarak 7 Mayıs 1993'te DEP kuruldu. DEP'in ilk genel başkanı Yaşar Kaya'dır. Kaya görevini 12 Aralık 1993'te Hatip Dicle'ye bıraktı. DEP Mardin Milletvekili Mehmet Sincar 4 Eylül 1993'te öldürüldü. DEP Genel Merkezi ile 8 parti binası 18 Şubat 1994'te bombalandı.

2 Mart 1994'te Meclis'te 13 DEP milletvekilinin dokunulmazlıkları kaldırıldı. DEP milletvekilleri tutuklandı. AYM, 16 Haziran 1994'te Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri ile 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası'na dayanarak DEP'i de kapattı.

Yaşar Kaya

1938'te Kars'ta doğdu. Siyasetçi, yazar ve iktisatçıdır. 1959'da "49'lar Davası"ndan, 1963'te ise "23'ler Davası"ndan tutuklandı. Özgür Gündem gazetesinin sahibi olduğu dönemde DEP'in lideri oldu.

16 Eylül 1993'te eski TCK'nin 168. maddesinden tutuklandı. Özgür Gündem gazetesi nedeniyle de hakkında çok

sayıda dava açıldı. 1994'te ayrıldığı Türkiye'ye 2014'te dönebildi. 9 Mart 2016'da yaşamını yitirdi.

Hatip Dicle

1954'te Diyarbakır'da doğdu. İnşaat mühendisidir. 1991'de HEP-SHP ittifakından Diyarbakır milletvekili seçildi. 1992'de arkadaşlarıyla HEP'e, 1993'te de DEP'e geçti.

DEP Genel Başkanı iken 2 Mart 1994'te 12 milletvekili arkadaşıyla birlikte dokunulmazlığı kaldırıldı ve tutuklandı. Leyla Zana, Orhan Doğan, Selim Saddak ile birlikte yargılandığı davada eski TCK'nin 168. maddesinden mahkûm edildi. Cezası Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından bozulunca yeniden

yargılandı ve 10 yıl sonra üç arkadaşıyla hapisten çıktı. Aynı gelenekten gelen partilerde siyasete devam etti.

2011'de Diyarbakır'da milletvekili seçildi, ancak Yüksek Seçim Kurulu (YSK) kesinleşen hapis cezası nedeniyle milletvekilliğini düşürdü. KCK Ana Davası kapsamında 24 Aralık 2009'da tutuklandı, 29 Haziran 2014'te tahliye edildi, 28 Mart 2017'de TCK'nin 314/2. maddesinden 9 yıl hapis cezası aldı.

Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) / 1994 - 2003

11 Mayıs 1994'te kuruldu. İlk genel başkanı Murat Bozlak'tır. 8 Eylül 1999'da Ahmet Turan Demir'e bıraktığı göreve, 26

Kasım 2000'de yeniden geldi. HADEP aynı gelenekteki partiler içinde en uzun süreyle siyaset sahnesinde kalan ve ilk kez seçime giren partidir.

HADEP, 24 Aralık 1995'teki genel seçimlerde yüzde 4,16 oy aldı, ancak yüzde 10'luk seçim barajı nedeniyle Meclis'e giremedi.

18 Nisan 1999'daki genel ve yerel seçimlerde oyunu arttıran HADEP, yüzde 4,75 oy oranıyla milletvekili çıkaramasa da, Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı dahil 37 belediye başkanlığını kazandı.

HEP ve DEP'in yaşadıklarının benzerini HADEP de yaşadı. 24 Haziran 1996'daki 2. Kongresi'nde Türk bayrağı indirilince

Genel Başkan Bozlak ve 50 parti meclisi üyesi gözaltına alındı, Bozlak dahil çok sayıda kişi tutuklandı.

HADEP'in genel merkezi ve parti binaları özellikle 1998'de sık sık polislerce basıldı.

Baskınlarda binlerce kişi gözaltına aldı. HADEP hakkında 29 Ocak 1999'da kapatma davası açıldı. AYM, 13 Mart 2003'te yine Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri ile 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası'na dayanarak kapatma kararı verdi.

Murat Bozlak

1952'de Ankara'da doğdu. Siyasetçi ve avukattır. SHP, HEP ve DEP'te yer aldı, beş yıl HADEP'in genel başkanlığını yaptı.

4 Şubat 1994'te DEP Genel Sekreteri iken silahlı saldırıya uğradı, ağır yaralandı. Türk bayrağının indirildiği kongreden sonra gözaltına alınan Bozlak, çok sayıda partiliyle birlikte 4 Temmuz 1996'da eski TCK'nin 168. ve 169. maddeleri ile eski TMK'nin 8. maddesi gereğince tutuklandı. Bozlak, benzer gerekçelerle 16 Şubat 1998, 19 Kasım 1998 ve 24 Şubat 2000'de de tutuklandı.

Toplamda 3 yıla yakın hapis yatan Bozlak hakkında 2003'te HADEP kapatılınca 5 yıl siyasi yasak kararı verildi. 2011'de BDP'nin desteklediği bağımsız aday olarak Adana'dan milletvekili seçildi. 4 Ocak 2015'te yaşamını yitirdi.

Demokratik Halk Partisi (DEHAP) / 1997 - 2007

HADEP'in kapatılma ihtimaline karşı yedek parti olarak 24 Ekim 1997'de kuruldu.

DEHAP'ın ilk genel başkanı Veysi Aydın'dır. 9 Mayıs 1998'de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Aydın'ın üyeliği düşürülünce yerine Mehmet Abbasoğlu geldi. 8 Haziran 2003'te ise Tuncer Bakırhan genel başkan seçildi.

DEHAP aktif olarak 2002'den sonra siyaset sahnesine çıktı. 3 Kasım 2002'deki genel seçimlerde DEHAP "Emek Barış ve Demokrasi Bloğu" adıyla seçime girdi,

yüzde 6,22 oy aldı, ancak seçim barajı nedeniyle milletvekili çıkaramadı.

HADEP'in kapatılmasının ardından, 26 Mart 2003'te 35 belediye başkanı DEHAP'a geçti.

28 Mart 2004'teki yerel seçimlerde DEHAP belediye sayısını 54'e çıkardı. 19 Kasım 2005'te DEHAP kendini feshetti.

DEHAP hakkında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 13 Mart 2003'te "örgütlenmesini tamamlamadan seçimlere girdiği" iddiasıyla 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası'na dayanarak AYM'de kapatma davası açtı. 29 Nisan 2003'te Başsavcılık ek iddianame ile Anayasa'nın

68. ve 69. maddelerine göre DEHAP'ın temelli kapatılmasını istedi. DEHAP kendini feshetmesine rağmen dava 2007'ye kadar sürdü.

Mehmet Abbasoğlu

1955'te Diyarbakır'da doğdu. Emekli astsubaydı. DEHAP'ın genel başkanlığını yaptığı dönemde resmi evrakta sahtecilik yaptığı iddiasıyla TCK'nin 342/1 maddesinden yargılandı ve 1 yıl 11 ay hapis cezası aldı.

30 Ekim 2003 – 11 Ağustos 2004 arasında hapis yattı. Daha sonra siyasete DTP'de devam etti. 14 Nisan 2009'da KCK operasyonunda gözaltına alındı,

tutuklandı, 12 Nisan 2014'te tahliye oldu. TCK'nin 314/2 maddesinden yargılanması devam ederken 5 Haziran 2015'te yaşamını yitirdi.

Tuncer Bakırhan

1970'de Kars'ta doğdu. Gençliğinden itibaren HEP geleneğindeki partilerde çalışmaya başladı. DEHAP'ta belediye başkanlığı ve milletvekilliği için aday oldu, seçilemedi.

17 Ocak 2012'de KCK operasyonundan tutuklandı, TCK 314/2 maddesinden yargılandı, 30 Nisan 2013'te tahliye oldu. 30 Mart 2014'teki yerel seçimlerde Demokratik Bölgeler Partisi'nden (DBP) Siirt belediye başkanı seçildi.

16 Kasım 2016'da TCK 314/2 maddesinden tutuklandı, bir gün sonra da İçişleri Bakanlığı'nca görevden uzaklaştırıldı.

Özgür Parti / 2003 - 2007

DEHAP'ın kapatılma ihtimaline karşı 6 Haziran 2003'te Ahmet Turan Demir başkanlığında kuruldu. Herhangi bir siyasi faaliyeti olmayan Özgür Parti 26 Haziran 2007'de feshedildi.

Demokratik Toplum Partisi (DTP) / 2005 - 2007

DEHAP'ın kapatılma ihtimaline karşı ve daha kapsayıcı bir siyaset iddiasıyla 9 Kasım 2005'te Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk'un eşbaşkanlığında kuruldu. 8

Kasım 2007'de Nurettin Demirtaş genel başkan oldu. Demirtaş'ın başkanlığı düşürülünce Emine Ayna yerine geldi. 4 Ekim 2009'da Ahmet Türk yeniden genel başkan seçildi.

DTP, 22 Temmuz 2007'deki genel seçimlere yüzde 10 barajı nedeniyle bağımsız adaylarla girdi ve 21 milletvekilini Meclis'e taşıdı. Böylece DEP'ten 13 yıl sonra aynı gelenek yeniden Meclis'te temsil edildi.

DTP 29 Mart 2009'daki yerel seçimlerde ise 99 belediye kazandı.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 16 Kasım 2007'de DTP hakkında kapatma davası açtı. AYM, 11 Aralık 2009'da, Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri ile 2820 Sayılı Siyasi

Partiler Yasası'na dayanarak DTP'yi de kapattı. Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk'un milletvekillikleri düşürüldü, çok sayıda kişiye de siyaset yasağı getirildi.

Ahmet Türk

HEP bölümüne bakınız...

Aysel Tuğluk

1965'te Elazığ'da doğdu. Avukatlık yaptı. Ahmet Türk'le DTP'de eşbaşkan oldu.

22 Temmuz 2007'de Diyarbakır'dan, 12 Haziran 2011'de ise Van'dan milletvekili seçildi. HDP genel başkan yardımcısı iken 28 Aralık 2016'da, TCK'nin 314/1 maddesinden suçlanarak tutuklandı.

Nurettin Demirtaş

1972'de Elazığ'da doğdu. Üniversite yıllarında eski TCK'nin 168. maddesinden yargılandı ve 11 yıl 6 ay hapis yattı. Hapisten sonra DTP ile siyasete girdi.

2007'de DTP genel başkanı oldu, ancak askerlik yapmamak için sahte evrak düzenlediği gerekçesiyle hakkında dava açıldı, görevden alındı ve bir yıl hapis yattı. Askerliğini yaptıktan sonra Türkiye'den ayrıldı.

Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) / 2008 - 2014

2 Mayıs 2008'de Mustafa Ayzit'in başkanlığında kuruldu. Ayzit'in yerine 7

Eylül 2008'de Demir Çelik genel başkan oldu. Çelik, 1 Şubat 2010'da görevini Selahattin Demirtaş ve Gültan Kışanak'a bıraktı.

Partileri kapatılınca DTP milletvekilleri ve belediye başkanları BDP'ye geçti. BDP 12 Haziran 2011'deki genel seçimlere DTP gibi bağımsız adaylarla girdi ve 36 milletvekili çıkardı.

Hatip Dicle'nin milletvekilliği YSK tarafından düşürülünce BDP, 35 kişiyle Meclis'te temsil edildi. 30 Mart 2014'teki yerel seçimlerde ise, 3'ü büyük şehir 102 belediyeyi kazandı. Daha kapsayıcı bir Türkiye partisi olarak HDP'nin kurulması ile BDP 28 Nisan 2014'te kendini feshetti ve BDP'li milletvekilleri HDP'ye katıldı.

Selahattin Demirtaş

1973'te Elazığ'da doğdu. Avukatlık yaptı. 22 Temmuz 2007'de Diyarbakır'dan, 12 Haziran 2011'de Hakkâri'den, 7 Haziran ve 1 Kasım 2015'te ise İstanbul'dan milletvekili seçildi.

10 Ağustos 2014'te Cumhurbaşkanlığı için yarıştı ve yüzde 9,76 oranında oy aldı.

Eşgenel başkanı olduğu HDP, 7 Haziran ve 1 Kasım 2015'teki seçimlerde yüzde 10 barajını aştı.

20 Mayıs 2016'da milletvekili dokunulmazlıkları kaldırılınca hakkındaki çok sayıda suçlama nedeniyle yargılanmaya başlandı.

5 Kasım 2016'da 9 HDP'li milletvekili ile birlikte tutuklandı.

Hakkında, "2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet", "Seçim Kanununa muhalefet", "Halkın ve düşmanlığa alenen tahrik (TCK 216)", "Halkı kanunlara uymamaya tahrik (TCK 217)", "Suç işlemeye tahrik (TCK 214)", "Suçu ve suçluyu övme (TCK 215)", "Cumhurbaşkanına hakaret (TCK 299)", "Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ve devletini, Türk milletini, devletin kurum ve organlarını aşağılamak (TCK 301/1)", "Yasadışı örgüt propagandası (TMK 7)", "Silahlı örgüt yöneticiliği (TCK 314/1)", "Silahlı örgüt üyeliği (TCK 314/2)" suçlamalarıyla çok sayıda dava açıldı.

TCK 301/1 maddesinden yargılandığı

davada 21 Şubat 2017'de 5 ay hapisle cezalandırıldı.

Gültan Kışanak

1961'de Elazığ'da doğdu. Gazetecilik yaptı. 22 Temmuz 2007'de Diyarbakır'dan, 12 Haziran 2011'de ise Siirt'ten milletvekili seçildi. Selahattin Demirtaş'la BDP'de eşgenel başkanlık yaptı.

30 Mart 2014'teki yerel seçimlerde Fırat Anlı'yla Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi başkanı seçildi. 12 Eylül Darbesi döneminde tutuklandı, üç yıl hapis yattı. 31 Ekim 2016'da Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevindeyken tutuklandı ve görevinden uzaklaştırıldı.

Halkların Demokratik Partisi (HDP) / 2012 -

15 Ekim 2012'de Yavuz Önen ve Fatma Gök eşbaşkanlığında kuruldu. 27 Ekim 2013'te Ertuğrul Kürkçü ve Sebahat Tuncel eşbaşkan seçildi. 22 Haziran 2014'te ise Figen Yüksekdağ ve Selahattin Demirtaş eşbaşkanlığa getirildi.

HDP, 7 Haziran 2015'teki genel seçimlere parti olarak girdi. Yüzde 13,12 oy oranıyla 80 milletvekilini Meclis'e taşıyan HDP, 1 Kasım 2015'teki erken genel seçimlerde ise yüzde 10,75 oyla 59 milletvekilliğini kazandı.

HDP

HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ

20 Mayıs 2016'da dokunulmazlığı kaldırılan 148 milletvekilinden 53'ü HDP'liydi. 5 Kasım 2016'dan bu yana 14 HDP'li milletvekili tutuklandı, 13'ü hala hapiste.

Ertuğrul Kürkçü

1948'de Bursa'da doğdu. Sosyalist aktivist, gazeteci, yayıncı ve siyasetçi kimlikleriyle tanındı.

68 kuşağının bilinen isimlerindedir. Türkiye Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (DEV-GENÇ) genel başkanlığını yaptı.

Mahir Çayan ve arkadaşlarının öldürüldüğü Kızıldereli olayından (30 Mart

1972) sağ kurtulan tek kişi oldu. 14 yıl hapis yattı. Çeşitli sol örgüt ve partilerde yürüttüğü siyaseti 2011'den itibaren BDP ve HDP'de sürdürdü.

12 Haziran 2011'de Mersin'den, 7 Haziran ve 1 Kasım 2015'te ise İzmir'den milletvekili seçildi.

Sebahat Tuncel

1975'te Malatya'da doğdu. Siyasete DTP'de başladı.

2006'da TCK'nin 314/2 maddesinden tutuklandı.

22 Temmuz 2007'de İstanbul'dan milletvekili seçilince 8 ay tutuklu kaldığı

hapisneden çıktı. Ancak hakkında açılan dava 18 Eylül 2012'de sonuçlandı, 8 yıl 9 ay hapis cezası aldı ve dosyası Yargıtay'a gönderildi.

12 Haziran 2011'de yeniden İstanbul'dan milletvekili seçildi. Ertuğrul Kürkçü'yle HDP'de, Kamural Yüksek'le de DBP'de eşgenel başkanlık yaptı. Tuncel, "2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet", "Silahlı örgüt üyeliği (TCK 314/2)" suçlamalarıyla 6 Kasım 2016'da tutuklandı.

Figen Yüksekdağ

1971'de Adana'da doğdu. Siyasetçi ve gazetecidir. Ezilenlerin Sosyalist Partisi'nde (ESP) genel başkanlık yaptı.

22 Haziran 2014'te HDP'nin eşgenel başkanı oldu. 7 Haziran ve 1 Kasım 2015'teki seçimlerde Van'dan milletvekili seçildi. 20 Mayıs 2016'da dokunulmazlığı kaldırıldı, 5 Kasım 2016'da tutuklandı. TCK'nin 214., 215., 216., 217., 314/1., 314/2. maddeleriyle, TMK'nin 7. maddesinden hakkında davalar açıldı.

TMK 7 kapsamında 27 Kasım 2013'te hapis cezası aldı, cezası 22 Eylül 2016'da Yargıtay'da onandı. Bunun üzerine 21 Şubat 2017'de milletvekilliği, 9 Mart 2017'de de parti üyeliği ve eşgenel başkanlığı düşürüldü.

Selahattin Demirtaş

BDP bölümüne bakınız...

Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) / 2014 -

BDP'nin 11 Temmuz 2014'te kendini feshetmesiyle yerine kurulan partidir. DBP yerel yönetimler üzerinden bölgesel politika yapıyor.

Bu nedenle BDP'li milletvekilleri HDP'ye, belediye başkanları DBP'ye geçti. Kamuran Yüksek ve Emine Ayna DBP'nin ilk eşgenel başkanları oldu. Ayna 31 Ocak 2016'da siyaseti bıraktınca yerine Sebahat Tuncel geçti.

Kamuran Yüksek

1980'de Erzurum'da doğdu. Gençliğinden

itibaren siyasete girdi. DTP'de eşgenel başkan yardımcısı iken, 14 Nisan 2009'daki operasyonla başlayan KCK Ana Davası kapsamında tutuklandı, 12 Nisan 2014'te tahliye oldu, 28 Mart 2017'de TCK'nin 314/1 maddesinden 21 yıl hapis cezası aldı.

13 Mayıs 2016'da da tutuklandı, 7 Ekim 2016'da tahliye oldu, hakkında TCK'nin 314/2 maddesinden dava açıldı. 28 Mart 2017'de bu davadan da karar çıktı, hakkında 8 yıl 9 ay hapis cezası ve yakalama kararı verildi.

Sebahat Tuncel

HDP bölümüne bakınız...

Nuri Fırat

İÜ İletişim Fakültesi mezunu. 2002 – 2011 arasında Aram Yayınları ve Özgür Gündem gazetesinde çalıştı. “Şemdinli” (Aram Yayınları, 2006), “Kürtler Aslında Yoklar!” (Med Yayınları, 2010), “Aşiret ve İsyan – Batı'nın Kürt Algısı” (Avesta Yayınları, 2015) ve “Politikanın Kürtçesi” (Everest Yayınları, 2015) adlı dört kitabı yayımlandı. Vecdi Erbay'ın editörlüğünü yaptığı “İnatçı Bahar – Kürtçe ve Kürtçe Edebiyat” (Ayrıntı Yayınları, 2012) adlı kitaba “Kürt Edebiyatı Üzerine Bir Deneme: Politik Edebiyat mı, Politikanın Edebiyatı mı?” başlıklı bir makaleyle katkıda bulundu.

Yılmaz Yıldız

Anadolu Üniversitesi Medya İletişim Bölümü öğrencisi. 1996 – 2013 arasında Özgür Gündem ve Birgün gazetelerinde, 2013-2016 arasında ABC Medya ve Gün Matbaası'nda, fotoğraf editörlüğü, renk ayırımı ve grafikerlik alanlarında çalıştı.

IPS İLETİŞİM VAKFI

